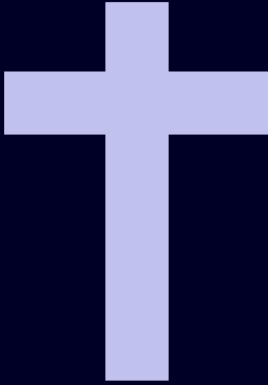

Kuloonaay

Karon: Kuloonaay (Portions)

Kuloonaay

Karon: Kuloonaay (Portions)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Karon)

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 13 Jun 2022
404e2c05-c6eb-5f56-8cae-50a5b595ef9a

Contents

LUK	1
---------------	---

Ekoonjan ya éesuume ya eyya
Luk
naakiice ya
Waah wa weeyem wa ti pakiical empe

Ekoonjan ya éesuume ya eyya Luk naakiice ya éyisanaayisan nii Yéesu ayem Afakana ya éeyinananee ya ati Israyel niŋ lombo Afakana ya ati pakan paka púlooj. Luk asok akalaŋaakalaŋ meemak ápimeyi pánipani ya ti Yéesu. Ekina nuutaakaa fiye ti pakiical. Pakiical empe Luk náayaañe akiic Teyofil, ásupiyenu ya eyem “Páhin pa piti pupoñapoñ pa”.

Ekoonjan ya éesuume ya eyye eluwut eekiice yo ya, pale pasincanal pa píyisanaayisan nii Luk ákuuñana ya akiice yo. Luk aloomaaloom páhin niŋ apoñapoñ a Pool. Luk Asuwif tom, naakiic yo lombo keeneetaat ka Pusuwif.

Kikee kilim keetaake nafaa

Ateeteyo - Akina ayem Yéesu niŋ ekina tom Pútuun pa. Akina ayem ati waah wa púlooj uti púlunta pa.

Cáwii ca citi Pútuun pa - Lan óo lan la pakan paka nkacoone Pútuun pa píyeno amansa ya ateyii, cáwii ca citi Pútuun pa unca toko.

Eenucee ya - Ekina eyem caacaw ca citi Afakana ya niŋ Amansa ya aŋa Pusuwif pa nkayeniye ya hítuulu ékey ya eteyoo. Nasokee lombo “Krista”. Fa heeyem ha páhantuwa nihikiicee fa:

1:1-4 Heewune ha Luk naakiic.

1:5-2:52 Hipukuyee ha niŋ hiñiiyate ha hiti Saŋ-Patis niŋ Yéesu.

3:1-20 Páhin pa piti Saŋ-Patis.

3:21-4:13 Pátise ya niŋ híluunjuyee ha hiti Yéesu.

4:14-9:50 Páhin pa piti Yéesu ti mah ma miti Kalilee.

9:51-19:27 Pítin pa piti Yéesu púful Kalilee piwant Jerusalem.

19:28-23:56 Kunoom ka kikelan ka kiti Yéesu niŋ eket ya eteyoo Jerusalem.

24:1-53 Pilito pa, éfulii ya niŋ pisilo pa piti Yéesu.

Heewune ha Luk naakiic

^III Awe Teyofil eñaap ya,

keemeenje kacukaacuk niŋ ñikinii eeha Pútuun pa mpíhine ha púlooj ti píyaañ eteeho toonii. Nkáyenoonii pikamana hilim ha hiti Pútuun pa. Keemeenje toonii nkayeno ho hikiicu samat nii fa nkakamane ho fa unii.

^{III} Kápiliŋ ti píyaañ waah ewwe fo ti pikelan, inci úwwincinoole heetaakiye púlooj. Ekina ewune, insok nii napaanap pikiici, awe Teyofil, pakiical peetempyi mpucoonool ^{IV} aakati méyi nii eeha nkakalaŋanu ha, hilim hiti pánipani.

Ñáapukuma Saŋ-Patis

^V Ti caanak ca citi amansa ya aŋa nkasok ya Helot ati mah ma miti Yutaay, intaako awaaseena ati Pútuun pa aŋa nkasok Sakaliya ati kayoj ka kiti puwaaseena pa enka nkasok ka Apiya. Aaloo caacawoo Elisabet, náafulii ti miin ma miti Aaron. ^{VI} Poko t'ésupakii keecoonoole hátkin Pútuun pa, nkanapan pítin etempo, nkacok púlooj hilim ha heesiŋanee ha hiti Ateeteyo fo muus. ^{VII} Pale kataakut añii kamma Elisabet naayem caakonta, apan poko púlooj pamaamanal.

^{VIII} Hikee hinoom Sakaliya naayeno kaawaaseen la ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa loho hinoom ha hiti kayoj ka kiteyii hícoliyoo. ^{IX} Ti cosaan ya eti puwaaseena pa nkañakoo kaakaaw ti kamamal apiyeno aña afaanako ya ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, la sampanee la, kati áluntan caminkoloj ya.* ^X Waati ya eti káaluntan ka néetuuno, pakan paka púlooj nkayeno kaluum tikitaarj.

^{XI} Maleekoo ya eti Ateeteyo néefulii teyoo, episiinjyoo t'epees yáali eti kaaciin ka la nkáluntan la. ^{XII} Sakaliya naacuk yo naasuco naafe. ^{XIII} Maleekoo ya neesokoo: “Tumpufe Sakaliya, kaluum ka kitii kisayaneesayan, aali Elisabet afaataak añii aafawasoo caacaw ence: Sañ. ^{XIV} Afaayeno t'awe pásuuma pefafakat, hícupm pakan lompo efikataak pásuuma ti hipuku ha hiteyoo. ^{XV} Afáayenoonii an eemaka ti Ateeteyo, añarjut pálaani elaan niñ pikee palaanal empa mpúkuman. Le niñ afaapukee, afaameerj niñ Kunuu ka keenape ka. ^{XVI} Afáañahanii pakan keemeerje pakati Israyel ti Ateeteyo Pútuun pa piteyii. ^{XVII} Afáanowii hátikin Ateeteyo ti kunuu niñ ti sempe samat nii ayaamakoola ya Elí, áfaañahanii ñífaaf ña kapisiyool niñ epuukii, náañahanii kéeciita ka káakup ti pámiiloolal peenape, kati amemanool pakan paka ti Ateeteyo.” ^{XVIII} Sakaliya naacakan maleekoo ya: “Puume inci fáyini kameye eehuu? Inci oopa maamane aalam lompo sitiiloo séelaarjane.” ^{XIX} Maleekoo ya neesokoo: “Inci yem Gabriyel. Inci ninsiirjo hátikin Pútuun pa, inci mpúpoñii píkey soki ekoorjan ya éesuume eyye. ^{XX} Sítan, ti káyinanaati kilimam, putumi efipucok, áatiyini káakup fo ta eehe efihitaako. Pánipani kilim ka kutoom efikitaako incolaa toko.”

^{XI} Pakan paka nkayeno hítuulu ínnimii heewune Sakaliya náafiyoonii páhantuwa ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. ^{XXII} Emma náafulii ma ayinaat káakup neyii nkámeyi nii aña ácukuyooocuk waah páhantuwa ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Naayeno nkáakupaati fo káakup niñ sipees. ^{XXIII} Lóokuj ya eti kaawaaseen ka kiteyoo ta nkipaye ta, naañoho t'enuuf.

^{XXIV} Fiyiit aaloo Elisabet naasa munow naayolo nemmo páhantuwa fo kiim isak. ^{XXV} Naasok: “Fiyee Ateeteyo náahinaam eehe, áfulanaam ti ñusuu ti pakan paka.”

Ñáapukuma Yéesu

^{XXVI} Elisabet ti hiimoo hísakiyenu niñ hoonool hiti munow, Pútuun pa mpúpoñii maleekoo ya eyya nkasok ya Gabriyel ti mah ma miti Kalilee ti saatee ya eti Naasalet. ^{XXVII} Pupupoñoó ti ámaacul a aña nkasok ya Mari, aña Josef ati miin ma miti cáwii ca citi Dawid naarjaame ya ekop. ^{XXVIII} Maleekoo ya neenako la teyoo neesokoo: “Kásuumaay kiyeno n'awe, awe aña ataake ya pálafí pa piti Ateeteyo. Ateeteyo oopa n'awe.”

^{XXIX} Mpásiyaloo kilim enkuu Mari naaliim naayeno ecakanoolo pakicanal puume mpaaw. ^{XXX} Maleekoo ya neesokoo: “Tumpufe Mari, áasuumaasuum Pútuun pa. ^{XXXI} Sítan inci pusoki, aafasa munow mpúkii ciñii cikampaani aakati ufanoó caacaw ca Yéesu. ^{XXXII} Afaayeno an eemaka, afaayonkalee Añii ya ati Pútuun pa piti patiila. Ateeteyo Pútuun pa efipuwufanoó elemeyu ya eti amansa ya eti maamayoo Dawid, ^{XXXIII} afaapamparjan ti miin ma miti Jakob, cáwii ca citeyoo eticipa.” ^{XXXIV} Mari naañahan yo: “Eehe puume níhiyina pitaako inci péemiit áyiin?” ^{XXXV} Maleekoo ya neesokoo: “Kunuu ka keenape

* **IX** 1:9 Káaluntan ka kiñarjaan íhinu hinoom óo hinoom ñusupak ti puwaaseena pa. Káaluntan ka nkíhineehin ti pututa kaaciin ka la sampanee la ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Ekina eyem píyisan pa piti kaluum ka kiti pakan etemppo.

ka éfikiwanoonii t'awe, sempe sa siti Pútuun pa piti patiila ínsikimpitooli, ekina ewune añii ya aja ankaakaay ya hipuku afaayeno eesampanee, naasokee Añii Pútuun. ^{XXXVI} Sincan Elisabet atii ya aja nkasoke ya caakonta, ti himaamanoo oopa niñ munow miti kiim isak niñ hoonool miti cikampaani. ^{XXXVII} Méyi nii waah uheekut Pútuun pa." ^{XXXVIII} Mari naañahan yo: "Iyyoo, inci yem amiikan a ati Ateeteyo, hitaako t'inci samat nii fa ansoke fa." Maleekoo ya neekaay.

Hiyoop ha hiti Mari pati Elisabet

^{XXXIX} Ti kunoom enkuu Mari naakaay mpacas ti saatee ya eti pítintij pa ti mah ma miti Yutaay, ^{XL} apinako la ti ekumpan ya eti Sakaliya naakican Elisabet. ^{XLI} Ta Elisabet náasiye ta Mari pakicanaloo añii ya naawen ti munowoo, Elisabet naameej niñ Kunuu ka keenape ka. ^{XLII} Naaceek apusok: "Awe Pútuun pa mpíhine heehaje ha panap ti pakaal paka púlooj, efi lombo pínin heehaje ha panap ti añii ya aja ankaakaay ya hipuku! ^{XLIII} Puume inci ínnapiyenee fiye, íñña ya ati Ateeteyo atoom kati mpáakeeyam hiyoop? ^{XLIV} Sincan, emma inci ínsiye ma pakicanali añii aje ti munowam naawen ti pásuuma. ^{XLV} Aánapiyaneewe awe aja yínane ya ti eeha Ateeteyo mpusoke ha nii efihitaako."

Hímulu Pútuun pa hiti Mari

^{XLVI} Mari naaceek apusok:

"Yaanam émulaa Ateeteyo!

^{XLVII-XLIX} Kamma Pútuun pa mpítahii kunuu etempo t'inci amiikan a atempo ásikateen a, ekina ewune kunuuwam kimeejaa niñ pásuuma ti Pútuun pa Afakana ya atoom.

Kamma Pútuun pa piti sempe mpíhinaam waah wenfakat, ekina ewune, písik fiyooy pikaay pa púlooj efimpiyonkalam ati pásuuma. Caacaw etempo ceesampanee.

^L Pitaakaataak paket hikaw ti keefeye po ka fo ti ekaay óo ekaay.

^{LI} Mpíyisan hamake ha niñ epees etempo; mpihancalool kéemakiyanooliye ka ti pakan paka.

^{LII} Mpíwananii pumansa pa ti pilemeyu pa piteyii, pale, mpíseepin písikateen pa.

^{LIII} Mpisiitan keeyeniye ka ti peep pa niñ waah weenape, pale, mpiyaan keetaake ka kapiñoho sipeesii ñaanii.

^{LIV} Mpiyankanan amiikan etempo Israyel, ti é nawuno paket hikaw etempo.

^{LV} Eehuu mpíyinanane símaama unaa Abraham niñ miin ma miteyoo fo caanak óo caanak."

^{LVI} Mari naayeno pati Elisabet fo kiim káhaaciil apite añoho pateyoo.

Ñáapukuma ña ñiti Sañ-Patis

^{LVII} Púful toko, Elisabet íyyiñooliyoo, náapukii cikampaani. ^{LVIII} Pikinoooloo niñ miin ma miteyoo nkási nii Ateeteyo áhinoohin henfakat niñ paket hikaw, nkananfool ti pásuuma pa piteyoo. ^{LIX} Añii ya ta naataake ta kunoom isak niñ kíhaaciil nkákey kapinakanoo ti písiyool empa Pútuun pa mpiliile pa niñ maamaa ateyii Abraham, nkálafiyoo kawufan caacaw ca citi faafoo Sakaliya. ^{LX} Elisabet naacoop hilim ha naasokii: "Haani! Caacawoo ciñajaa piyeno Sañ." ^{LXI} Nkasokoo: "Pale an aneetaat ti miin ma miti aluu aja ataake caacaw encuu." ^{LXII} Nkákup neyoo niñ sipees, kapicanan faafoo enceyme caacaw náalafiye kawufan añiino. ^{LXIII} Naasokii kawufanoo káakiicuma, naakiic: "Caacawoo Sañ." Pakan paka púlooj ínnimii. ^{LXIV} Tokotoko putumoo mpípankino, híleluufoo nihikatan, náayini káakup, náayaañ kaanimpan Pútuun

pa. ^{LXV} Ewatate enfakat neeyeno ti pikinooolii púlooj niŋ keekine ka ti pisaatee pa piti pítintin pa ti mah ma miti Yutaay, nkayeno káakup heetaakiye ha. ^{LXVI} An óo an ésiye ho naayeno káamiilool, naasok: “Añii aŋe, an puume naakaakaay piyeno?” Kaatuko sempe sa siti Ateeteyo siyenaayeno teyoo.

Hímulu Pútuun pa hiti Sakaliya

^{LXVII} Añii ya, faafoo Sakaliya naameeŋ niŋ Kunuu ka keenape ka naayaa-makool hiti Pútuun pa, apusok:

^{LXVIII} “Unimpanaa Ateeteyo Pútuun pa piti Israyel kamma mpitahe kunuu ti pakan etempo mpifakanii.

^{LXIX} Mpúpoñii unaa Afakana eemaka ati miin ma miti amansa ya Dawid amiikan etempo,

^{LXX} eehuu piyaamakoola pa keesampanee ka nkátuunane unaa ti caacaw Pútuun pa ta infiiye

^{LXXI} nii efipufakan unaa ti pikamool unaa niŋ ti sipees keenate ka unaa púlooj.

^{LXXII} Mpíyisan símaama unaa paket hikaw, mpínawuno písíyool etempo peesampanee pa,

^{LXXIII} esintoolo eyya mpisintooliye ya ti maamaa unaa Abraham[☆]:

^{LXXIV} nii, ta mpufakane ta unaa ti sipees pikamool unaa, éfiwuyiniyaa po himiikanate peefeyut

^{LXXV} nuuyeniya pimiikan keesampanee niŋ keecoonoole hátikin etempo fo eket maama.

^{LXXVI} Awe añiinam lompo aafayonkalee ayaamakoola ya ati Pútuun pa piti patiila, kamma ankaakaay énowii hátikin Ateeteyo aapiwañaloo pítin pa,

^{LXXVII} ti káyisanool pakan etempo kafakan ka ti kaaponket ka kiti umuuyen wa uteyii,

^{LXXVIII} kamma Pútuun pa piti unaa mpimeeŋe paket hikaw, ekina ewune aŋa eecaŋe ya nii caanak céefulii áfaawanoonii ápikey unaa hiyoop,

^{LXXIX} kati acaŋan keeyem ka ti eloŋ ya eti ñáanim ña niŋ ti hísaalumant ha hiti eket ya, ápitintin unaa ti pítin pa piti kásuumaay ka.”

^{LXXX} Añii ya Saŋ náayankii, kunuuwoo nkítaakii sempe. Naayeno ti káahaŋ tes fo ta náafulii ta ti pakati Israyel.

II

Ñáapukuma ña ñiti Yéesu

^I Ta Saŋ-Patis naapukee ta, amansa ya enfakat a aŋa nkasok ya Ookust náafulani hiliim nii an óo an ti mah ma miti Room púlooj añanee hikiicu caacawoo. ^{II} Oom hikiicu hiyeniye híyaañ ta Kileños naayeniye ta ati hikaw ha hiti Siriya. ^{III} An óo an naañoho ti saatee ya eti csaan ya eteyoo apikaakiicee po.

^{IV} Josef lompo náafulii ti saatee ya eti Naasalet ti mah ma miti Kalilee apiwant mah ma miti Yutaay ti saatee ya eti amansa ya Dawid eyya nkasok ya Betelehem, kamma akina lompo naayem ati miin ma miti maama teyoo Dawid. ^V Apikaay hikiicu ha naacoolpool Mari aŋa naarjaame ya ekop, aŋa eeyeniye ya immunow.

^{VI} Ta nkayeniye ta po, íyiyiŋooliyoo, ^{VII} náapukii ciñiinoo cíyaañ, cikampaani. Naakuupatanool co niŋ ñiseehu naahintanoo ti púus kamma nkataakut ékaap la efikawan.

Kakaman ñáapukuma ña ñiti Afakana ya pufaasa pa

^{VIII} Ti oom mah intaako ti ukít wa pufaasa keeyeniye efaas niŋ hánant pásaacii pa piteyii. ^{IX} Maleekoo ya eti Ateeteyo néefulii teyii, ecaŋ ya enfakat ya eti Ateeteyo néekinkoolii, ewatate enfakat neeyeno neyii. ^X Maleekoo ya neesokii: “Timpinife, cóopiyoocoop aluu ekoonŋan éesuume eti pásuuma penfakat piti pakan paka púloorj. ^{XI} Fíyooy pati saatee ya eti Dawid ciñii cipukee po Afakana ya, akina ayem Eenucee ya, akina lompo ayem Ateeteyo. ^{XII} Ehe píyisan empa efinikiwoo pa tempo, efcanitook nkakuupatanoole ciñii niŋ ñiseehu nkahintan co ti púus.”

^{XIII} Tokotoko kayonj kenfakat kiti pumaleekoo nkúfulii alacana nkinanf maleekoo ya nkiyeno kaanimpan Pútuun pa, nkiyeno hisoku: ^{XIV} “Umúlaa Pútuun pa piti patiila, kásuumaay nkiyeno t’etaam ti payenka mpitaake ka pásuuma etempo.” ^{XV} Ta pumaleekoo pa mpuñohiye ta patiila pufaasa pa nkasokool: “Ukaayaa Betelehem hicuku heetaakiye ha, eeha Ateeteyo naasoke ha unaa.”

^{XVI} Nkahiliikan, kapucol nkatook Mari, Josef niŋ ciñii ca cehintanee ca ti púus pa. ^{XVII} Ta nkacukoo ta nkayeno kakaman eeha maleekoo ya neesokii ha ti añii ya. ^{XVIII} Kéesiye ho ka púloorj ínnimii ti eeha pufaasa pa nkasokii ha. ^{XIX} Pale Mari naamank eehe púloorj ti kunuuwoo náamiilool ho meemak. ^{XX} Pufaasa pa ta nkayeniye ta puñoho, nkayeno hímulu niŋ kaanimpan Pútuun pa kamma eeha nkásiye ha nkacuk samat nii fa maleekoo ya neesokii fa.

Hiwasuyee ha hiti Yéesu caacaw

^{XXI} Ta naataake ta kunoom isak niŋ kíhaaciil, nkanakanoo ti písiyool empa Pútuun pa mpiliile pa niŋ maamaa ateyii Abraham, nkawasoo caacaw ca Yéesu, samat nii fa maleekoo ya neesoke fa íñña a teyoo peelokot asa munow.

Kañoman ka kiti Yéesu ti Pútuun pa

^{XXII} Hinoom ha hiti kaakuulan ka kiti hipuku ha níhicolii, kaakuulan ka keekiice ka ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Móyiis. Josef niŋ Mari nkacooop ciñii ca Jerusalem kápiyisanoo Ateeteyo. ^{XXIII} Inhínee nii heekiicee ha ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Ateeteyo: “Niŋ añii áyiin ácook apukee añañee kañoman Ateeteyo.” ✧ ^{XXIV} Kañañaa lompo kaawaaseen toko sílunt súsupak man me múcuucuuku músupak samat nii fa insokee fa ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Ateeteyo. ✧

Kaayaamakool ka kiti Simeyon

^{XXV} Intaako Jerusalem akee áyiin caacawoo Simeyon. Ayín eecoonoole naafe Pútuun pa, naayeno hítuulu aŋa akaakaay ékey kaapuñanool Israyel. Kunuu ka keenape ka nkiyeno teyoo, ^{XXVI} nkíyisanoo nii ataket akina peecukut Eenucee ya ati Ateeteyo. ^{XXVII} Kunuu ka keenape ka nkítintinjanoo apikaay pati ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Ta Yéesu pupukayoo nkácoopiyoo ta kati káhinoo eeha hilim ha heesiŋanee ha fa nihisoke fa, ^{XXVIII} Simeyon naafenfo ciñii ca ti sipeesoo naanimpan Pútuun pa apusok: ^{XXIX-XXX} “Kamma inci incuke niŋ ñíkinam kafakan ka kitii, ekina ewune Ateeteyo, fiye aayina hikatu amiikan a atii apiket ti kásuumaay samat nii fa áyyinananaam fa;

^{XXXI} kafakan ka enka ammemanoole ka hátikin písii pa púloorj,

^{XXXII} ecaŋ ya eyya éfeeyisan keeneetaat ka Pusuwif Pútuun pa, néecoopii pakani Israyel hamake ha.”

^{XXXIII} Ciñii ca faafoo niŋ íñña a teyoo ínnimii ti keesokee ka kiti ciñii ca. ^{XXXIV} Simeyon naasampanii, naasok íñña a teyoo Mari: “Sítan, añii ya

aje Pútuun pa pumamaloomal kati ácoopii enow ya eti pakan keemeenje pakati Israyel niŋ piyito pa piti pakakee pakan keemeenje. Afaayeno píyisan pa piti Pútuun pa empa pakan paka nkakaakaay pa hipooku, ^{XXXV} kati áfulanii tíkitaarj pámiiloolal pa peeyoliye pa ti kunuu hícump pakan. Awe íññaá ateyoo lompo kúnuul efikiyeno ti yaani samat nii aŋa epaay neeyaye.”

Kaayaamakool ka kiti Hanna

^{XXXVI} Intaako akee aal ayaamakoola eemaamane caacawoo Hanna, faafoo Fanuwel, ati miin ma miti Asel. Apinimo ti áyiinoo fo sitiil isak niŋ súsupak, áyiinoo naaket. ^{XXXVII} Nene animiit, sitiiloo áwii epaakiil niŋ sipaakiil (84). Afúlantoo pati ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, náatuul po ti surj niŋ ti kaluum hánant niŋ hanakan. ^{XXXVIII} Ti oom caanak, ápucolii teyii, naanimpan Pútuun pa, naayeno hisoku kiti ciñii ca hátikin keeyeniye ka púloorj híftuulu kafakan ka kiti Jerusalem.

Piyetu pa piteyii Naasalet

^{XXXIX} Ta Josef niŋ Mari nkapayoole ta fa ínhinee fa samat nii fa insokee fa ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Ateeteyo, nkayet Kalilee pati saatee ya eteyii Naasalet. ^{XL} Añii ya náayankii niŋ sempe; naameerj ecohato, pálafí pa piti Pútuun pa mpiyeno teyoo.

Akampaani ya Yéesu pati Ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa

^{XLI} Esúk óo ésuk Yéesu pupukayoo nkakaakaay Jerusalem pahaaño pa piti Himuusu ha. ^{XLII} Ta naataake ta sitiil ŋaasuwan niŋ súsupak, nkasilo Jerusalem pahaaño pa, samat nii fa cosaan ya eteyii neesoke fa. ^{XLIII} Pahaaño pa pupupa nkayeno puñoho, akampaani ya Yéesu náatowoonii puson Jerusalem, pale pupukayoo kápanumut. ^{XLIV} Incukii nii oopa ti pinamii, kapisapal fo hinoom púpupulurj, nkáyaañoo hiŋes ti pakanii niŋ ti pinapoolii.

^{XLV} Ta nkacukutoo ta nkañoho Jerusalem hiŋesoo. ^{XLVI} Ti hinoom ha íhaaciyenu ha nkalañano la ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa naayeniye niŋ pikalajana pa, apiyeno káasiitan teyii niŋ kaacakanoolii. ^{XLVII} An óo an éesiyoo ínnimoo ti kameye ka kiteyoo niŋ ti pañahanaloo. ^{XLVIII} Pupukayoo kapicukoo, nkaŋaŋo. Íññaá ateyoo naasokoo: “Añiinam, weyme ánhine unii fiye? Paapaa atii niŋ inci uliimaaliim meemak ti hiŋesi.” ^{XLIX} Yéesu naañahanii: “Weyme inniŋesam? Fo nímiit nii inci ñaŋaa piyeno ti ekumpaan ya eti Paapaa atoom?” ^L Pale kásiit eeha náalafiyii ha hisoku.

^{LI} Náawanoonii niŋ pupukayoo Naasalet, náatuulii. Íññaá ateyoo naamank enke púloorj cew ti kunuuwoo.

^{LII} Yéesu náayankii niŋ ecohatooyoo niŋ kaacecoo, Pútuun pa niŋ pakan paka nkálafiyoo pihanŋarj toko.

III

Káatuunan ka kiti Saŋ

^I Ti sitiil kaat ya siti Tipel Sesaal, amansa ya enfakat a ati mah ma miti Room, Pons Pilaat naayeno ati hikaw ha hiti Yutaay, Helot naayeno ati hikaw ha hiti Kalilee, atuwoo Filip naayeno ati hikaw ha hiti mah ma miti Itulaay niŋ Tilakonit, niŋ Lisañas ati hikaw ha hiti Apilen. ^{II} Annas niŋ Kayif nkayeno puwaaseena pa kenfakat ka pakati Pútuun pa. Ti oom caanak hilim ha hiti Pútuun pa níhicolii ti Saŋ, Sakaliya añiinoo, pati káahaarj ka tes. ^{III} Saŋ naayeno kaafiitanool mah ma púloorj meekole ma musuu ma miti Jordan, apiyeniyyii káatuunan: “Níhin pátise nípiyisan nii níwunkaawunko umuuyen wa utaaluu, Pútuun pa kati puponket wo aluu.”

^{IV} Samat nii hilim ha heekiice ha ti kaahit ka kiti Esayaayaamakoola ya:
"An náaceekii ti káahaaj tes apusok:

*'Niwañal pítin pa piti Ateeteyo,
 nicoonanool pítin pa piteyoo.*

^V *Elijoon óo elijoon efehokanee,
 tintij óo tintij nij cítintij óo cítintij éfipitamiyane.*

*Ñítin ña ñeejoncalooliye ña efiñicoonanoollee,
 ñítin ña ñiti pínankiin pa efiñiteecanoollee.*

^{VI} *Pakan paka púlooj efikacuk kafakan ka kiti Pútuun pa.*^{xxx}

^{VII} Saŋ naasok kayoŋ ka kéekeyii ka kati áhínií pátise: "Aluu mufepa emmuul Ayme áwuníí aluu kunuu kati nitey paseeña pa piti Pútuun pa peeyem pa ti ékey? ^{VIII} Níhin waah weenape samat nii enuun eyya nepuk papukal peenape. Fiyuu éfiyisan nii níwunkaawunko umuuyen wa utaaluu. Timpi níyaañ esokoolo nii: 'Unaa ufakaafak kamma Abraham naayem maamaa ati unaa.' Inci pusok aluu háati ti pínankiin empe Pútuun pa píyiniyini éfulanii epuuk pakati Abraham. ^{IX} Ehe hinahaane ha nihihintiye ti ñínkonk punuun pa. Enuun óo enuun eepukut papukal peenape efeefiitaloollee neewantee ti seemak."

^X Kayoŋ ka nkicakanoo: "Puume unii úfuuhin?" ^{XI} Saŋ naañahanií: "Nij an ataakaa kúsool kúsupak añajaá káapaacinoool nij aña ataakut ya, aña ataake paliyal añajaá lompo íhinu fo." ^{XII} Pisayoola kúncoo ya lompo nkákey kati káhínee pátise nkacakanoo: "Ahámpaatiin, puume nuuñaje íhinu?" ^{XIII} Naasokii: "Timpi nisa pihaj la pakati Room nkasoke la aluu." ^{XIV} Pusooçaali lompo nkacakanoo: "Unii puume nuuñaje íhinu?" Naañahanií: "Timpi nicoop mañ miti an ti sempe aluu, timpi ninook an kamma mañ, nileh ti cooy ya eti aluu."

^{XV} Pakan paka púlooj nkayeno hítuulu man hikee efihitaako, nkayeno eakanoolo ti kunuuii man Saŋ ayem Eenucee ya ati Pútuun pa. ^{XVI} Saŋ naañahanií poko púlooj: "Inci nij man íhin aluu pátise. Pale aña eeyem ya ti ékey ahaŋaam sempe, yinaat fala kákopin ñíkopu ña ñiti pisamata pa piteyoo. Akina áfaahin aluu pátise nij Kunuu ka keenape ka nij seemak. ^{XVII} Kaahelu ka kiteyoo unka ti epeesoo kati ákatinoool pakak pa nij éheeni ya. Naamank pakak pa la ti pileefaana pa piteyoo, pale afaasowan éheeni ya ti seemak seehokiyantoo." ^{XVIII} Nij kikee kilim keemeenje Saŋ naalum pakan paka kápuwunko umuuyen wa uteyii náatuunanii ekoonjan ya éesuume ya.

^{XIX} Pale, Saŋ nawatanwatan Helot ati hikaw ha hiti Kalilee kamma naalame Helotiya púnuwoo aaloo, nij waah wa púlooj ewwa náahine wa weekance wa. ^{XX} Tempo Helot naapenane eehe: naakul Saŋ ti ékuluma.

Pátise ya eti Yéesu

^{XXI} Ta hícump pakan nkáhínee ta pátise, Yéesu lompo náahínee pátise, naalum. Ta naayeniye ta kaluum, alacana néepankino, ^{XXII} Kunuu ka keenape ka nkíwanoonii teyoo, nij enii samat nii hícuucuuku. Hilim níhifulii alacana: "Awe yem añiinam, aña inci íllafiye ya; ti awe inci intaake pásuumayam."

Yéesu símaamayoo

^{XXIII} Yéesu ti máamun sitiiloo áwii nij ŋaasuwan náayaañe páhin pa piteyoo. Incukii nii akina ayem Josef añiino, Josef ati Heli, ^{XXIV} Heli ati Matat, Matat ati Lewi, Lewi ati Meleki, Meleki ati Yannay, Yannay ati Josef, ^{XXV} Josef ati Matacas, Matacas ati Amos, Amos ati Nahum, Nahum ati Esili, Esili ati Nakay, ^{XXVI} Nakay ati Maat, Maat ati Matacas, Matacas ati Semeyin, Semeyin ati

Yosek, Yosek ati Yota, ^{XXVII} Yota ati Yowanan, Yowanan ati Lesa, Lesa ati Solopapel, Solopapel ati Salatiyel, Salatiyel ati Neli, ^{XXVIII} Neli ati Meleki, Meleki ati Adi, Adi ati Kosam, Kosam ati Elematam, Elematam ati Eel, ^{XXIX} Eel ati Yesus, Yesus ati Eliyesel, Eliyesel ati Yolim, Yolim ati Matat, Matat ati Lewi, ^{XXX} Lewi ati Simeyon, Simeyon ati Yuta, Yuta ati Josef, Josef ati Yonam, Yonam ati Eliyakim, ^{XXXI} Eliyakim ati Meleya, Meleya ati Menna, Menna ati Matata, Matata ati Natan, Natan ati Dawid, ^{XXXII} Dawid ati Yesaay, Yesaay ati Yopet, Yopet ati Powas, Powas ati Sala, Sala ati Naason, ^{XXXIII} Naason ati Aminatap, Aminatap ati Atimin, Atimin ati Alini, Alini ati Hesilom, Hesilom ati Fales, Fales ati Yuta, ^{XXXIV} Yuta ati Jakob, Jakob ati Isaak, Isaak ati Abraham, Abraham ati Telah, Telah ati Nahol, ^{XXXV} Nahol ati Seluk, Seluk ati Leyu, Leyu ati Pelek, Pelek ati Epel, Epel ati Selah, ^{XXXVI} Selah ati Kayinam, Kayinam ati Alpaksat, Alpaksat ati Sem, Sem ati Nowe, Nowe ati Lemek, ^{XXXVII} Lemek ati Metuselah, Metuselah ati Enok, Enok ati Yelet, Yelet ati Mahalaleel, Mahalaleel ati Kenan, ^{XXXVIII} Kenan ati Enos, Enos ati Set, Set ati Ataam, Ataam ati Pútuun pa.

IV

Híluunuyee ha hiti Yéesu

^I Yéesu naameerj niŋ Kunuu ka keenape ka, náafulii ti musuu ma miti Jordan. Kunuu ka nkiyeniyoo kátintinjan pati káahaarj ka tes. ^{II} Naayeno po fo kunoom áwii ésupak, Seetaani ya ti hiŋes híluunuyoo. Aliit waah ti oom kunoom púloor, ti pikelan, peep mpucokoo.

^{III} Seetaani ya neesokoo: “Niŋ awe yem Añii Pútuun, sok énanŋiin eyee eyeso hímpuul.” ^{IV} Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: ‘An atalor niŋ hímpuul lamma.’ [☆]”

^V Seetaani ya neecoopoo patiila la haane, néeyisanoo mpacas cáwii ca citi mah ma púloorj. ^{VI} Neesokoo: “Inci fawufani kayine enke púloorj niŋ hamake ha hiti cáwii ca, kaatuko inci nkuwufanee, yíniyini kawufan etenko an óo an aŋa ínsuumaam. ^{VII} Fiye, náakilipiyaa hátikinam ti hímulu, efikiyeno púloorj kitii.” ^{VIII} Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: ‘Hátikin Ateeteyo Pútuun pa pitii áafakilipo ti hímulu, niŋ pikina lamma aññaje hítuulu.’ [☆]”

^{IX} Seetaani ya néetintinjanoo Jerusalem episilanoo la haŋe la pahaan ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa. Nene esokoo: “Niŋ awe yem Añii Pútuun, fúl le cípo t’etaam. ^X Kamma nkiicee ti hilim ha hiti Pútuun pa:

‘Efipusok pumaleekoo etempo pumankooli;

^{XI} *niŋ sipees etempo éfipiseepini,*

eeha efhiwun ha kooti etikiloorjoolo ti énanŋiin.’ [☆]”

^{XII} Yéesu naañahan yo: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa: ‘Aañarjtu puwinko Ateeteyo Pútuun pa pitii.’ [☆]” ^{XIII} Ta Seetaani ya neepaye ta hiŋes híluunuyoo ha púloorj, neekatanoo fo ti cikee caanak.

Píyaañ páhin pa piti Yéesu

^{XIV} Toko fúle, Yéesu naañoho Kalilee, niŋ pameerj sempe sa siti Pútuun pa séefulii sa ti Kunuu ka keenape ka. Pakan paka nkáyaañ káakup kiteyoo ti pisaatee pa púloorj péekinkoolii pa. ^{XV} Naayeno kakalajan ti púluumuma pa piteyii, pakan paka púloorj nkayeniyoo hímulu.

Hipookuyee ha hiti Yéesu Naasalet

[☆] **IV:IV** 4:4 Kakaman 8:3

[☆] **IV:VIII** 4:8 Kakaman 6:13

[☆] **IV:XI** 4:11 Kícimu 91:11-12

[☆] **IV:XII** 4:12 Kakaman 6:16

XVI Púful toko, Yéesu naakaay Naasalet pa náakulee pa. Ti hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa naanako ti éluumuma ya eteyii samat nii fa naasale fa íhinu. Naalito apisiirjo kati akalaj. XVII Nkañaakanoo kaahit ka kiti ayaamakoola ya Esaya. Apúpoonin ko, naacuk la nkakiice la:

XVIII “Kunuu ka kiti Ateeteyo unka t’inci

kamma nkimamalaam

kati túunan ekoorjan éesuume ti keeleke ka.

Kúpoñiyaampoñ kati kaman keekulee ka nii éfikafulii,

nij kéefuume ka nii éfikañhoonii ti hicuku,

kati fúlan keekallanee ka ti kúnuul,

XIX nkaman etii eyya Ateeteyo áfaayisan pásuum pa piteyoo.✠”

XX Naapoon kaahit ka naañaakan ko áhina ya naacaayeno. Keeyeniye ka ti éluumuma ya púloorj cew ñíkinii inñiya teyoo. XXI Náayaañ hisokuyii: “Fíyooy, heekiicee eehe hitaakiyaa ti pásiyal aluu.” XXII Pakan paka púloorj nkákup héesuume teyoo, ínnimii ti kilim ka kéesuume ka kéefulii ka ti putumoo. Nkacakan: “Fo aje tom ayem Josef añiino?” XXIII Yéesu naasokii: “Híniyaamhiini nii efinifinam ti kusoku enke: 'Akúuñana kúuñanoole! Hín le ti saatee ya etii, samat nii eeha núusiye ha ánhine Kafaanawum.”

XXIV Naapenan hisokuyii: “Pánipani, ayaamakoola asayanantee ti saatee ya eteyoo. XXV Píhiiniyan aluu nii ti caanak ca citi ayaamakoola ya Elí, etii ya enuput fo sitiil síhaaciil nij kiim isak nij hoonool, épankul neeyeno ti mah ma púloorj. Tempo, intaako piyaarjat peemeenje Israyel payenka pákayiinii keekete. XXVI Pútuun pa pupoñut Elí ti akee ti payenkuu, pale ti ekee eyaarjat aña áyiino eekete ati saatee ya eti Salepat pukol saatee ya eti Siton.✠ XXVII Ti caanak ca citi ayaamakoola ya Elise, intaako lompo kayorj púkuuña pakati kanuk ti mah ma miti Israyel, pale háati oonool teyii akuulanutee fo Neeman lamma ati Siriya.✠”

XXVIII Pakan paka púloorj keeyeniye ka ti éluumuma ya, kiiñii nkili ta nkásiye ta enke fiye. XXIX Nkayito, nkáfulanoo ti saatee ya. Nkacoopoo patiila kanaac cítintinj ca la saatee ya neelutee la, kati káhalapiyoo t’etaam. XXX Pale Yéesu náanapii ti pututa kayorj ka naakaay pítinoo.

Hiyaanu hísaalumant seetaani

XXXI Yéesu náawanoonii Kafaanawum, saatee eti Kalilee, naayeno kakalarjan pakan paka ti hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa. XXXII Innimii ti pakalarjanal pa piteyoo, kamma hilim ha hiteyoo nihitaake sempe.

XXXIII Intaako la ti éluumuma ya áyiin aña hísaalumantseetaani nihinakiye. Náaceekii nij kaawiiluyoo: XXXIV “Katan unii! Weyme uyem ti pututa unaa, Yéesu ati Naasalet? Fo áakeyookey aakati púcalool unii? Inci méyimeyi awe yem ayme: Eesampanee ya ati Pútuun pa!”

XXXV Yéesu naafet teyyo: “Fatan! Fúlii teyoo!” Hísaalumant ha nihitah áyiin a t’etaam hátikin pakan paka púloorj, níhiful teyoo peekuumutoo.

XXXVI Pakan paka púloorj nkanarjo nkayeno picakanool: “Hilim eehe, hilim puume? Ti kayine nij sempe nasok kísaalumant ka kúfulii, nkúful!” XXXVII Kiti Yéesu nkásiyo ti pisaatee pa péekinkoolii pa púloorj.

Káakuuñan ka kiti keemeenje ka

XXXVIII Yéesu ápufulii la ti éluumuma ya naanako la ti ekumpan pa eti Simon. Simon aasonoo aal naayeno nij káakuuñu kiti pasowe-enii kenfakat,

✠ IV:XIX 4:19 Esaya 61:1-2 ✠ IV:XXVI 4:26 1 Pumansa 17:7-24 ✠ IV:XXVII 4:27 2 Pumansa

nkaluum Yéesu apiyankananoo. ^{XXXIX} Naañeeho toko teyoo naafet ti pasoweenii ya mpúful. Tokotoko náayitoonii, naamankoolii.

^{XL} Ti panowal caanak ca, pakati káakuuñu óo káakuuñu nkácoopiyee ti Yéesu, naalemp sipeesoo ti an óo an teyii, náakuuñanii. ^{XL1} Kísaalumant lompo nkúfulii ti pakan keemeerje, nkiyeno hiceeku: “Awe yem Añii ya ati Pútuun pa!” Pale naafet tenko naakit ko káakup kamma nkimeya nii akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa.

^{XLII} Cipilap, Yéesu naañako apiyeno lamayoo. Kayoŋ ka nkiyeniyoo hiŋes, ta nkítookiyoo ta la naayeniye la, nkílafiyoo hicoku tikimpi akatanii. ^{XLIII} Pale naasokii: “Inci ñañaa káatuunan ekoorjan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa ti pikee pisaatee pa lompo, heewune ha inci ímpoñiyee.” ^{XLIV} Naayeno káatuunan eteeho ti púluumuma pa piti Yutaay.

V

Kamamal ka kiti Yéesu pinapanayoo píyaañ

^I Hikee hinoom Yéesu naasiŋo la ti kantant ka kiti han ha hiti Kennesalet*, kayoŋ ka nkikincooloo kipiyeno kásiitan hilim ha hiti Pútuun pa. ^{II} Akee acalafayya, caacawoo Simon Piyeer, naayeno pukol han ha. Pákawiyoo picalafayya Saak niŋ Saŋ, Sepete epuukoo, nkayeno lompo toko[†]. Picalafayya pa payenkuu, ñiteen ña ñiteyii ñúsupak ña íññisiŋo ti kantant ka, kápuwanoonii teñño nkayeno puñowu picala pa piteyii.

Ti kásiiŋuma enkuu, Yéesu naacuk ñiteen ña, ^{III} náayuuko ti piteen pa piti Simon, naasokoo: “Fúlan po le ti kantant ke, teenjan po caahinkinŋ,” naayeno tempo apiyeno kakalaŋan kayoŋ ka.

^{IV} Ta naapaye ta káakup, naasok Simon: “Wanan piteen pa pati kásul ka innitah picala pa piti aluu nípicokii soon.” ^V Simon naañahano: “Áápunu, unii uyokaa hánant ha púloorj ti calafayi ucokut waah. Pale niŋ aasokaa fo, inci fatah picala pa.” ^{VI} Nkatakah po nkácokii hícum soon fo picala pa piteyii mpíyaañe pihaaco. ^{VII} Nkakaaween pákawiyii keeyeniye ka ti pikee piteen kápikey kapiyankananii, nkákey nkameerjan ñiteen ña ñúsupak ña púloorj fo íññilafiye híseemu.

^{VIII} Simon Piyeer, ta naacuke ta eehuu, náakilipo ti Yéesu wootoo naasokoo: “Ahámpaatiin, láañam, inci áyiin amuuyena!” ^{IX} Kaatuko Simon niŋ pákawiyoo kaŋaŋaŋaŋo ti hícum soon ensa nkacoke sa. ^X Saak niŋ Saŋ lompo nkaŋaŋo. Yéesu naasok Simon: “Timpi fe, písik fíyooy pakan ankaakaay hicoku.” ^{XI} Nkácinjii, nkafaakal ñiteen ña ñiteyii, nkatak toko waah óo waah, nkanapan Yéesu.

Káakuuñan áyiin ati kanuk

^{XII} Hikee hinoom Yéesu naayeno ti ekee saatee, intaak áyiin ati kanuk. Niŋ pacukaloo Yéesu, naanow hátikinoo, puhoorjuyoo t’etaam naaluumoo: “Ahámpaatiin, áayiniyamyini kaakuulan, niŋ álafiyaa.” ^{XIII} Yéesu náañaakanii epeesoo náalikoo, naasokoo: “Inci láfílafi. Kuull!” Tokotoko kanuk ka nkikatanoo. ^{XIV} Yéesu naakitoo hisoku eteeho an: “Kaay cáyaañ yísanoolo awaaseena ya ati Pútuun pa, uwwaaseen kaawaaseen ka kiti kaakuulan ka enka Móiis naasoke ka aluu, áapiyisan pakan paka nii awe kásuumaayi ayyem.”

^{XV} Háati fo, kiti Yéesu nkíhaŋ toko nkísiye, uyorj pakan núuconcoolii ti kásiitanoo niŋ ékuuñano úkuuñu wa uteyii. ^{XVI} Pale Yéesu nañakoñako ti káahaarj tes, naayeno po kaluum.

* **V:I** 5:1 Hikina lompo nihisokee han ha hiti Kalilee. † **V:II** 5:2 Luk akiicaakiic kikee kilim enke ti 5:10.

Káakuuñan áyiin éehute

^{XVII} Hikee hinoom Yéesu ti kakalañan, Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha hiti Móyis nkáfulii pan óo pan ti misaatee ma miti Kalilee, miti Yutaay niñ Jerusalem, nkayeno toko. Sempe sa siti Ateeteyo insiyeno ti Yéesu kati ákuuñan kéekuúñe ka.

^{XVIII} Tempo, pakakee pakan kéekantoonii páhut ti kahun nkácolii. Nkayoopoo kanakan ti ekumpan ya kati kahintanoo hátikin Yéesu. ^{XIX} Pale kataakut pítin piti kanakanoo kamma kayoñ ka. Nkasilo neyoo ti kankalañ ka nkátinñin káatiñu nkáyuunaniyoo toko niñ kahun ka kiteyoo ti pututa pakan paka hátikin Yéesu.

^{XX} Ta Yéesu naacuke ta káyinan ka kiteyii, naasok ákuuña ya: “Awí, umuuyen wa utii uponketee.” ^{XXI} Pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ Pufalisaay pa nkáyaañ káamiilool ti fanii: “Añe an puume naacokooliye fo kati ateñal Pútuun pa? Ayme ayina kaaponket umuuyen wa fo niñ neetaat Pútuun pa lamma?” ^{XXII} Yéesu náameyi eeha nkayeniye ha káamiilool naacakanii: “Weyme uwune innitaak pámiiloolal empuu ti saan aluu? ^{XXIII} Weyme uhañe páciite hisoku: 'Umuuyen wa utii uponketee', niñ hisoku: 'Lito nkaay'? ^{XXIV} Pale píyisan aluu nii inci, Añii An, taakaataak kayine t'etaam kiti kaaponket umuuyen wa,” naasok páhut pa: “Inci pusoki, lito, coop kahun ka kitii, iyyet t'enuuf.” ^{XXV} Tokotoko naasiñjo hátikinii, náaseepin kahun enka nahinto ka tenko, naayet t'enuuf ti hímulu Pútuun pa. ^{XXVI} Pakan paka púlooñ innimii nkámul Pútuun pa. Ewatate neemeñii nkayeno hisoku: “Ucukaacuk fíyooy heetaapala hicukee.”

Kaayonkal ka kiti Lewi

^{XXVII} Púful toko, Yéesu naakaay naacuk asayoola kúncoo ya aña nkasok ya Lewi, naayeniye ti ésayuma kúncoo ya. Yéesu naasokoo: “Nápaniyam.” ^{XXVIII} Lewi naalito, naakatan waah óo waah ewwa naayeniye íhinu naanapanoo.

^{XXIX} Lewi, ti kánapiyan Yéesu, naayonkaloo hili káciim kenfakat ti ekumpan ya eteyoo, intaako toko kayoñ kenfakat kiti pisayoola kúncoo ya niñ pakakee pakan keeyeniye hili neyii. ^{XXX} Pale Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha nkayeno káakumutool ti pinapana pa pakati Yéesu, nkasokii: “Weyme innili, innilaan nantoonool niñ pisayoola kúncoo ya niñ pumuuyena pa?”

^{XXXI} Yéesu naañahanii: “Pakan paka tom keeyem ka kásuumaayii kasoolahe ákuuñana, pale kéekuúñe ka. ^{XXXII} Inci kéyyoot kaayonkal keecoonoole ka, pale pumuuyena pa kati káwunko umuuyen wa uteyii.”

Kacakan ka kiti suñ ya

^{XXXIII} Pakakee pakan nkasok Yéesu: “Pinapana pa pakati Sañ nkaloombloom suñ niñ kaluum, fo lompo incuke ti pinapana pa pakati Pufalisaay pa, pale pakatii paka nkatowo ti hili niñ pálaani.” ^{XXXIV} Yéesu naañahanii: “Éfniyini hiwasu pakan suñ kéeyonkaliyee pahaaño piti esa, asaya ya toko niñ poko? ^{XXXV} Pale caanak unca ti ékey, asaya ya áfaafulane teeñii, ti oom kunoom efikasuj.”

^{XXXVI} Naasokii lompo hícantiiitu eeha: “An ahaacantoo cifaal ti hísool héeyeeni kati apap co ti hísool heemaamane. Niñ áhinaa fo, afaahaac hísool ha héeyeeni ha, niñ fúlaa toko cifaal ca céefulii ca ti hísool ha héeyeeni ha eticinapool niñ hísool ha heemaamane ha. ^{XXXVII} An awasantoo pucoma elaan

ti upañ[‡] weemaamane. Niŋ áhinaa fo pucoma pa piti elaan ya efiŋihaac upañ wa, elaan ya efeeniiso, upañ wa núupucaloolo. ^{XXXVIII} Pale pucoma elaan, fo puwasee ti upañ wéeyeeni. ^{XXXIX} An atasiikan elaan eeyanke náalafi pucoma, kamma elaan eeyanke neehañoo pásuum.”

VI

Yéesu Ateeteyo ati hinoom ha hiti kayeno ka

^I Hikee hinoom hiti kayeno kiti Pusuwif pa, Yéesu naayeno kaafiitanool koos, pinapana pa pakateyoo nkayeno kaasoot ulat nkahenkecal wo niŋ sipeesii nkayeno wo hili. ^{II} Pakakee ti Pufalisaay pa nkacakanii: “Weyme inniyem ti íhinu héehinantee ha ti hinoom ha hiti kayeno ka?” ^{III} Yéesu naañahanii: “Fo nikalaŋut eeha Dawid náahine ha ta peep pa mpicokii ta akina niŋ pákawiyoos?” ^{IV} Anakaanako ti ékuut ya enfakat ya eti Pútuun pa, naacoop hímpuul ha heesampanee ha eeha puwaaseena pa pakati Pútuun pa nkañaje ha hili poko lamayii. Apili ho, naawun pákawiyoos.” ^V Yéesu nene asokii: “Inci, Añii An, yem Ateeteyo ati hinoom ha hiti kayeno ka.”

Káakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka

^{VI} Hikee hinoom nene hiti kayeno Yéesu naanako ti éluumuma ya eti Pusuwif pa apiyeno kakalaŋan. Intaako toko áyiin aña epeesoo yáli éehute. ^{VII} Páawoo Pufalisaay pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiñanee ha kayenaayeno hiŋes waah ewwa efikanook newwo Yéesu, nkayeno kaasincan teyoo man áfaakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka. ^{VIII} Pale Yéesu náameyi pámiiloolalii naasok áyiin a ati epees ya éehute ya: “Lito siñjo hátikin pakan paka.” Ayiín a naalito naasiñjo. ^{IX} Yéesu naasokii: “Inci picakan aluu, eeheyeme hicoonee ti hinoom ha hiti kayeno ka: íhinu heenape fo íhinu heenaput, kafakan eloŋ fo káapucalool eteyyo?” ^X Naasincanii púlooŋ cew, nene asok áyiin a: “Pántin epeesí.” Ayiín a náahin fo, epeesoo neeñoŋo toko tak.

^{XI} Pale Pufalisaay pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiñanee ha, kiñii nkili meemak, nkáyaañ piteŋenool puume éfikahin Yéesu.

Kamamal ka kiti pupoñapoñ pa ñaasuwan niŋ pákasupak paka

^{XII} Ti oom kunoom Yéesu naakaay pati tíntiŋ ya kaluum, naapa hánant ha púlooŋ ti kaluum Pútuun pa. ^{XIII} Ta incilape ta, naayonkal pinapana pa pakateyoo naamamal teyii ñaasuwan niŋ pákasupak, payenka efikayeno pupoñapoñ pa pakateyoo. Poko kayem: ^{XIV} Simon aña naawufane ya caacaw ca Piyeer* niŋ atuwoo Andre, Saak, Saŋ, Filip, Paatolomaay, ^{XV} Máciya, Tomas, Saak ati Alifaay, Simon aña nkasok ya Selot[†], ^{XVI} Yutas ati Saak, niŋ Yutas Iskaliyot, aña akaakaay ya hífulu ti Yéesu.

Kakalaŋan ka niŋ káakuuñan ka

^{XVII} Púful toko, Yéesu náawanoonii ti tíntiŋ ya niŋ keeyeniye ka neyoo, naasiñjo la etaam ya neetempañooliye la. Kayoŋ keemeñe kiti pinapana pa pakateyoo nkiyeno toko niŋ hícump pakan kéefulii Yutaay, Jerusalem niŋ kéefulii ti pisaatee pa piti kantant ka peeyem pa Til niŋ Siton. ^{XVIII} Kákeyyookey káasiitanoo niŋ kati kákuuñanee úkuuñu wa uteyii. Payenka kisaalumant nkiyokane nkákuuñanee. ^{XIX} An óo an ti kayoŋ ka naañes hílikuyoo kamma sempe ínsifulii teyoo ínsikuuñanii púlooŋ.

[‡] **V:XXXVII** 5:37 Kapaŋ keecifée keeyina hiwasuyee tenko elaan niŋ fotom man niŋ ekina tom miin.

[✱] **VI:III** 6:3 1 Samiyel 21:1-6 * **VI:XIV** 6:14 Ti kaŋ ya eti Kilek, Piyeer, ekina eyem “énankiin”.

[†] **VI:XXV** 6:15 Selot, ti caanak pa citi Yéesu, yenaayeno kayoŋ keeyeniye esuum kiti mah ma miteyii.

Hiyihu niŋ hitahu kunuu

XX Yéesu naasincan pinapana pa pakateyoo naasok:

“Niyihaayih - aluu keeleke ka,

kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa citaaluu.

XXI Niyihaayih - aluu keeyem ka fiye ti peep pa,

kaatuko efinisiitane.

Niyihaayih - aluu keeyem ka fiye ti pukooŋ,

kaatuko efinilenken.

XXII Niyihaayih - niŋ pakan kanataa aluu,

nkaŋay aluu, nkateñal aluu,

nkákup ti aluu heenaput kamma ínnyinane ti inci, Añii An.

XXIII “Nihaaño ti oom hinoom, ninuunuutool ti pásuuma, kamma kawun kenfakat nkiyem ti hituulu aluu alacana. Kaatuko fiyuu símaamayii nkáhine piyaamakoola pa.

XXIV Pale kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keetaake ka,

kaatuko nisayaasa kaapuñanool ka kiti aluu.

XXV Kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keesiite ka fiye,

kaatuko efiniyeno ti peep.

Kúnuul efikiyeno ti aluu! - aluu keeyem ka ti caalenken fiye,

kaatuko efiniyeno ti weejoot innikooŋ.

XXVI Kúnuul efikiyeno ti aluu! - niŋ pakan paka púlooŋ kákupaa ti aluu heenape.

Kaatuko fiyuu símaamayii nkáhine keeneetaat ka piyaamakoola páni-pani.”

Pálafi pikamooli

XXVII Yéesu nene asok: “Pale inci pusok aluu, aluu keeyemam ka ti káasiitan: Nílaŋi pikamool aluu, níhin heenape ti payenka keenate ka aluu. ^{XXVIII} Nisap lúwa payenka nkañan ka aluu, niluum Pútuun pa heenape payenka nkakancool ka niŋ aluu. ^{XXIX} Niŋ an ahankuu kapal ti kaawiilu, ufanoo kikee kaawiilu ka apinene ahanki tenko kapal. Niŋ an alamaa hísool ha hitii henfakat ha, timpi kicoo hicoopu eeha lupu páhantuwa. ^{XXX} An óo an eeluumuu uwwunoo, niŋ an acoopaa waahi timpi cakanoo wo. ^{XXXI} Níhin pakan paka samat nii fa ínnyilafiye fa kati nkáhin aluu.

^{XXXII} “Innífaliyaa kéelafiye ka aluu lamma, eyeyeme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkálafilafi kéelafiyii ka. ^{XXXIII} Inníhinaa heenape ti payenka nkáhin ka aluu heenape, eyeyeme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkáhinhin fo. ^{XXXIV} Innimaakaa payenka incuke ka aluu nii efikañahan aluu, eyeyeme cooy innikaakaay hitaaku? Háati pumuuyena pa nkamaakmaak pumuuyena pa kati kañahanii memma nkamaakii ma. ^{XXXV} Pale nílaŋi pikamool aluu, níhin heenape teyii, innimaakii, timpi nímiilool hitaaku kañahan teyii. Inníhinaa fiyuu, Pútuun pa epipuwun aluu kawun kenfakat niŋ fúlaa toko efiniyeno epuuk pakati Pútuun pa piti patiila, kamma mpinape ti keesokantoo ka apalaka niŋ ti keekance ka. ^{XXXVI} Nitaak paket hikaw samat nii Faaf aluu ati patiila fa naataake fa paket hikaw.”

Káahinaati kíiti an

^{XXXVII} Yéesu nene asok: “Timpi níhin kíiti pakan, Pútuun pa lompo étipihin aluu kíiti. Timpi niwufan pakan umuuyen, Pútuun pa lompo etipuwufan aluu

umuuyen. Niponketii, Pútuun pa lompo efipuponket aluu. XXXVIII Niwun, Pútuun pa lompo efipuwun aluu, mpúnunj ti uhuuy wa uti aluu eniiku eemeerjane looc, neepimpee, neewenee, neemeerjane fo eniisaloolo. Kaatuko eniiku ya eyya inniniike ya neyyo, ekina lompo Pútuun pa efipiniik aluu neyyo.”

XXXIX Yéesu naasokii lompo hícantitiu eehé: “Fo káafuumafuum nátintinjan-tintinjan áwiyoo káafuumafuum? Etikanow poko t'ésupakii ti kaayeen? XL Akalaña ahanantoo akalaña ya ateyoo, pale an óo an eekalañe meemak afaacuk nii akalaña ya ateyoo.”

XLI “Weyme uwune aanincuk cíheeni ca ceeyem ca ti níkin atii ya, awe pépannumut hifiin ha heeyem ha ti níkini? XLII Puume ayyina hisoku atii ya: 'Atoomu, túulam inci púfulani cíheeni ca ceeyem ca ti níkini,' awe aña eeyinaat ya hicuku hifiin ha heeyem ha ti níkini? Awe nícut, yáañ fúlan hifiin ha ti níkini, tempo áafayini hicuku picaañ catañ aakati yíni káfulan cíheeni ca ceeyem ca ti níkin atii ya.”

Enuun niñ papukal eteyyo

XLIII Yéesu nene asok: “Enuun eenape epukantoo papukal peenaput, fo lompo incuke enuun eenaput epukantoo papukal peenape. XLIV Enuun óo enuun ti papukal eteyyo nekiwee. An átayini hicutu sootoo ti usooy uti pícan kun, kikenenk lompo kucutantee ti nikota. XLV An eenape nasoksok waah weenape kamma kunuuwoo nkinape. Pale an eenaput nasoksok waah weenaput kamma kunuuwoo nkinaput. Kaatuko putumoo mpúfulanii-fúlan pámiiloolal pa peeyem pa ti kunuuwoo.”

Hícantitiu hiti sikumpaan súsupak

XLVI Yéesu nene asok: “Weyme uwune inniyonkalam 'Ateeteyo, Ateeteyo,' apan níhinantoo eeha inci insok ha? XLVII An óo an éekeyii t'inci náasi kilimam náahin ko, inci fáyisan aluu niñ weyme naanakooole. XLVIII Anakoolaanakool nii an aña eeyem ti kulut ekumpaan: awakaawak fo súni naasiinjan ekumpaan ya eteyoo ti pínankiin. Esáacin néefulii niñ sempe, man ma immisap teyyo pale miyinaat yo káyiyinjan kamma neelutee pinap. XLIX Pale an a aña ásiye ya kilimam áhinut ko, anakoolaanakool nii an aña eeyem ti kulut ekumpaan ti esiya peewakut t'etaam. Man ma immisap teyyo, neehaaj ti enow neehancaloolo púloorj cew.”

VII

Káyinan kiti áhampaatiin asoocaali ati Room

I Ta Yéesu naapaye ta káakup púloorj hátikin pakan paka, naanako saatee ya eti Kafaanawum. II Intaako toko akee ti níhampaatiin pusoocaali ati Room, eetaake amiikan ati hikawoo éekuuñe meemak fo alohan putum etek. III Náasi kiti Yéesu, naapoñ pakakee níhampaatiin Pusuwif kapica kaluumoo ápikey ákuuñan amiikan a ateyoo. IV Ta nkacole ta ti Yéesu nkanjiiniyoo meemak: “Asoocaali ya aña añañee kayankanan meemak, V kaatuko álafilafi pakan unaa niñ fúlaa toko akina alute éluumuma ya eti le.”

VI Fiye, Yéesu naanapool neyii. Ta naalohane ta ekumpaan ya, áhampaatiin a asoocaali ya ati Room náapoñii pákawiyoo kapisok Yéesu: “Ahámpaatiin, timpi yokanoolo écolii pe t'inci kamma inci íntuuniit aapinako ti ekumpaan ya etoom. VII Ekina lompo ewune inci míiloolut nii ñañaa ékey puu ti awe, pale sok hilim hoonool lamma, amiikan a atoom afaayeno kásuumaayoo. VIII Kaatuko inci ti kayine kiti pakan inci iyyem, niñ fúlaa toko intaak pusoocaali lompo keeyem ti kayineyam. Niñ inci sokaa aña 'kaay', naakaay; insok aña 'kéy', náakey. Insok amiikan a atoom 'hín fiye', náahin fo.”

^{IX} Ta Yéesu náasiye ta eehe ínnimoo teyoo náayesoonii ti kayoŋ ka keeyeniyo ka kanapan, naasokii: “Inci pusok aluu, inci taapala cuk káyinan ka kenfakat enke, háati ti pakati Israyel.”

^X Ta Yéesu naapaye ta hisoku eehe, payenka áhampaatiin a asoocaali ya naapoñe ka nkañoho. Kapucol nkatook amiikan a kásuumaayo.

Kayitan akampaani ati eyaajat aja áyiinoo eekete

^{XI} Púful toko Yéesu naakaay ti saatee ya eya nkasok ya Nayin, pinapana pa pakateyoo niŋ kayoŋ kenfakat nkanapool neyoo. ^{XII} Fiye, ta naalohane ta putum pa piti saatee ya, nkayeno hicoopu ehunoy ti íhokuma. Eekete ya, akampaani, akina lamayoo íñña a teyoo naataake, áyiinoo eekete. Kayoŋ kenfakat kiti saatee ya nkayeno neyoo. ^{XIII} Íñña a teyoo naayeno pukooŋ. Ateeteyo apucukoo, nketoo teyoo ti hikaw, naasokoo: “Timpi kooŋ.”

^{XIV} Naaloh pisaapu pa, náalik po, keetiyye po ka nkasiño. Yéesu naasokoo: “Akampaani, inci soki: 'Lito!'” ^{XV} Aja eekete ya náalitoonii, naayeno, náayaañ káakup, Yéesu naacoopoo naañahanoo íñña a teyoo.

^{XVI} Kayoŋ ka púlooy nkimeeŋ niŋ ewatate nkúmul Pútuun pa nkusok: “Ayaamakoola enfakat áfuliyoo t'unaa. Pútuun pa pítahiyoo kunuu ti pakan etempo.” ^{XVII} Hiti Yéesu eehe, níhisiyo ti mah ma miti Yutaay púlooy niŋ ti pisaatee pa púlooy péekinkoole yo pa.

Pinapana pakati Saŋ-Patis pati Yéesu

^{XVIII} Ti písiyo pa piti Yéesu empuu, Saŋ, pinapana pa pakateyoo nkakamanoo eehe púlooy. Naayonkal teyii pákasupak, ^{XIX} naapoñii ti Ateeteyo kapica kacakanoo: “Fo awe yem Aja eeyem ya ti ékey, fo uñaŋaa hítuulu akee?”

^{XX} Kapucol ti Yéesu nkasokoo: “Saŋ-Patis apoñii unii ti awe upicakani: 'Fo awe yem aja eeyem ya ti ékey, fo uñaŋaa hítuulu akee?'”

^{XXI} Ti oom caanak, Yéesu náakuuñan hícump pakan keeyoke niŋ úkuuñu weemeeŋe, niŋ payenka kisaalumant nkúwuuliye, náahin úfuumiin weemeeŋe upucuk. ^{XXII} Fiye, Yéesu naañahan payenka Saŋ náapoñii ka, naasokii: “Niñoŋo nica nikaman Saŋ eeha innicuke ha niŋ eeha ínnisiye ha: kéefuume ka unka ti hicuku, kéehute ka unka ti pikaayu, pakati kanuk ka nkakuulane, keecotiye ka unka ti hísiyu, keekete ka nkalitane, ekoŋan ya éesuume ya néetuunanee keeleke ka. ^{XXIII} Oopa ti pásuuma, aja apookut ya hitaaku káyinan kamma inci.”

^{XXIV} Payenka Saŋ náapoñii ka, ta nkañohiye ta, Yéesu náayaañ káakup kiti Saŋ ti kayoŋ ka: “Weyme innikaaye pati káahaŋ ka tes kaasincan? Káaheeni enka eyam ya neeliñaloole? ^{XXV} Niŋ fottom, weyme innikaaye po hicuku? An eewasiye wañ weewalla? Haani! Payenka nkawaso ka wañ wa wéeciita wa hinoo, nkayeno ti eloŋ enfakat, pati pukumpaan pa piti pumansa pa nkayeno. ^{XXVI} Niŋ fottom, weyme innikaaye po hicuku? Ayaamakoola? Ee ayaamakoola! Inci pusok aluu nii ahaŋaahaŋ ayaamakoola. ^{XXVII} Saŋ akina ayem aja hilim ha hiti Pútuun pa nihisoke ya:

'Inci fápoñii ati ekoŋan ya atoom apunowi hátikin

kati awañali pítin pa. ☆¹

^{XXVIII} “Inci pusok aluu, an óo an aja aal naapuke, Saŋ ahaŋoohaŋ hamake, pale aja eehaje ya káafomaati ti cáwii ca citi Pútuun pa, ahaŋa Saŋ hamake.”

^{XXIX} Pakan paka púlooy kéesiye ka enkuu, háati pisayoola kúncoo ya, kacoonaacoon nii Pútuun pa peecoonoole. Ta Saŋ naayeniye ta káatuunan ekoŋan ya eti Pútuun pa, nkacoon ápihinii pátise. ^{XXX} Pale Pufalisaay pa niŋ

pikalajana hilim ha heesiinane ha nkapook eeha Pútuun pa mpflafiye ha teyii; kacoonut Saŋ ápihinii pátise.

^{XXXI} Yéesu naasokii: “Niŋ weyme inci iññaŋe kaakufumool ekaay ya eti fŷyoo, niŋ weyme nkanakoole? ^{XXXII} Kanakoolaa-nakool nii epuuk keeyem ti hiliŋ nkayeno kaaceeceeekool:

'Uhapaahap aluu,
nikiiyut,
nuucok aluu kícimu kiti keeŋoot,
nikoojut.'

^{XXXIII} “Kaatuko, Saŋ-Patis ákeyyookey, aliyantoo hímpuul, alaanantoo elaan innisok: 'Hísaalumant hiyem neyoo.' ^{XXXIV} Inci, Añii An, ínkey pilli illaan innisok: 'Nisincan! Anjuu an eekase, níkumana, áwi ati pisayoola kúncoo ya niŋ pumuuyena pa.' ^{XXXV} Pale ecohato ya eti Pútuun pa, keecoone yo ka púloorŋ káyisanaayisan nii ecoonoolaa-coonool.”

Kaaponket kiti aal amuuyena la ti ekumpaan ya eti Afalisaay a

^{XXXVI} Afalisaay akee, aŋa nkasok Simon, naayonkal Yéesu hili káciim pateyoo. Yéesu naakaay, naanako la ti ekumpaan ya eti Afalisaay a naayeno hili. ^{XXXVII} Intaako toko ti saatee ya aal amuuyena. Náasi nii Yéesu oopa ti hili pati ekumpaan ya eti Afalisaay a. Ta náasiye ta eehuu, naacooool cílumpa ceewalla kaameeŋ munucu méesuume haaw. ^{XXXVIII} Naasiŋo puson woot Yéesu, naayeno pukooŋ, náayaañ káamaañiyan wootoo niŋ mukunoo, naatoot wo niŋ wanoo, naasump wootoo, naanuc wo niŋ munucu méesuume haaw. ^{XXXIX} Afalisaay a aŋa ayonkale ya Yéesu hili káciim, apucuk eehuu, naasokoolo: “Niŋ pánipani áyiin aŋe ayaamakoola, añaŋaa kameye aal puume ayemoo ti híliku - aal amuuyena!”

^{XL} Yéesu naacooop hilim ha naasokoo: “Simon, taakaataak eeha inci iññaŋuu hisoku.” Simon naañahanoo: “Sokam, Ahámpaatiin.” ^{XLI} Yéesu naasokoo: “Taakaataak pákayiin pákasupak keetaake ñikopu ti akee áyiin eelontiyii mañ. Akee ya naataakoo níkopu sitenali sikeme isak (500), akee ya lompo níkopu sitenali áwii ésupak niŋ ŋaasuwan (50). ^{XLII} Pale háati oonool teyii ayinaatoo mo kañahan. Fiye, naaponket poko t'ésupakii ñikopu ña ñiteyii. Ti awe, ayme ti payenke t'ésupakii afaahaŋ pálafi aŋa eelontiyii ya mañ ma?” ^{XLIII} Simon naañahanoo: “Ti pacukalam, akina ayem aŋa nkaaponkete ya níkopu na nenfakat na.” Yéesu naasokoo: “Aasokaa páni.”

^{XLIV} Apipa, náayeesoonii pati aal a, naasok Simon: “Aacukaacuk aal a aŋe, emma inci ínnakoonii ma le ti awe, aawunutam man puñow wootam, pale akina náamaañiyan wootam niŋ mukunoo, naatoot wo niŋ wanoo. ^{XLV} Ta inci ínnakoonii ta le ti awe, aawananutam niŋ hisumpu, pale akina áyekuniit hisumpu wootam. ^{XLVI} Aanucut hikawam niŋ munucu, pale akina, naanuc wootam niŋ munucu méesuume haaw. ^{XLVII} Síitanam inci pusoki, pálafi pa piteyoo penfakat pa pýisanaayisan nii umuuyen wa uteyoo weemeeŋe wa upayeepa kaaponket. Pale an óo an aŋa nkaaponkete caahinkíŋ, caahinkilíŋ lompo nálaŋi.”

^{XLVIII} Fiye, Yéesu naasok aal a aŋuu: “Umuuyen wa utii uponketeeponket.” ^{XLIX} Keeyeniye ka toko hili neyoo nkáyaañ pusokool: “Aŋe ayem ayme, fo kati aponket umuuyen?” ^L Pale Yéesu naasok aal a: “Káyinan ka kitii kifakanuu, kaay niŋ kásuumaay.”

VIII

Pakaal paka, kanapan ka kiteyii Yéesu

^I Púful toko Yéesu naayeno kaamuusool ti pisaatee niŋ misaatee, káatuunan niŋ kakaman ekoonŋan ya éesuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa. Pupoñapoñ pa pakateyoo ŋaasuwan niŋ pákasupak paka nkayeno neyoo, ^{II} niŋ lombo pakakee pakaal payenka náakuuñane niŋ payenka naayaane teyii kásaalumant: Mari aŋa nkasok ya Mari ati Makatala aŋa náafulanii ya teyoo kásaalumant isak niŋ kúsupak; ^{III} Yowanna, áyiinoo aŋa nkasok ya Husa, eeyeniye ya ati hikaw ha ti éhinuma ya eti Helot; Suusaana niŋ hícump pakakee pakaal, niŋ mañ ma miteyii nkayeno kayankanan Yéesu niŋ pupoñapoñ pa pakateyoo.

Hícantiitu ha hiti ataha piyooseen pa

^{IV} Hikee hinoom, kayoŋ kenfakat nkuconcool niŋ pakan kéefulii ti pisaatee peemeerje nkíkey ti Yéesu. Ti káasiŋjuma enkuu, Yéesu naasokii hícantiitu eehe: ^V “Taakaataak akee áyiin aŋa eekaaye etah piyooseen. Akina ti etah piyooseen pa, ekee etukal ya neenowal ti pítin pa; neekakalee, pusuwa pa muhoon yo. ^{VI} Ekee ya neenowal ti etaam eti pínankiin; niŋ pájantalii eteyoo neesuucan, kamma etaam ya néecihut. ^{VII} Ekee ya neenowal ti pícankun, épiŋantoolii ti coonool niŋ pícankun pa, pícankun pa mpikincool yo. ^{VIII} Fiye, ekee etukal ya neenowal ti etaam eenape, eyyuu néerŋantii neepuk ulant, kaalant óo kaalant nkupuk papukal keme.” Yéesu naasokii niŋ hiceeku: “An óo an eetaake kaanuu kiti káasiitan, ásiitan.”

Heewune ha innakup niŋ hícantiitu

^{IX} Ta Yéesu naapaye ta káakup, pinapana pa pakateyoo nkacakanoo weyme hícantiitu eehuu nihisoke. ^X Naañahanii: “Kameye meeñeeya ma miti cáwii ca citi Pútuun pa kuwufaneewufan aluu, pale ti pakakee paka niŋ kícantiitu inci ínkup, samat nii ayaamakoola ya Esaya fa naasoke fa:

*'Efikasincan pale etikacuk;
Efikasiitan pale etikasi.'*[✠]

Kakaman ka kiti hícantiitu ha

^{XI} Yéesu nene asok: “Ehe, eeha hícantiitu ha nihisoke ha: Etukal ya eyem hilim ha hiti Pútuun pa. ^{XII} Etukal ya eenowe ya ti pítin pa ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha, Seetaani ya néekey néefulán ho ti saanii, ancuk timpí káyinan nkafakane. ^{XIII} Etukal ya eenowe ya ti etaam ya eti pínankiin pa ecukaacuk nii payenka nkasayan ka hilim ha niŋ pásuuma niŋ kásiyaa ho, pale hilim ha hitaakut ñinkonk teyii. Káyinanii kifiyyantoo, ti caanak citi páciite nkañoho puson. ^{XIV} Etukal ya eenowe ya ti pícankun pa ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha, pale ti eloŋ ya eteyii káamiilool ka niŋ hitaaku ha niŋ pásuuma pa piti eloŋ ya mpikincoolii mpikitii hitaaku papukal peeyane. ^{XV} Pale etukal ya eenowe ya ti etaam ya eenape ya ecukaacuk nii payenka nkási ka hilim ha nkayenan ho pinap ti saanii seekuule sa, nkamukut fo cákapukii samat nii enuun fa nepuk papukal peemeerje.”

Hícantiitu ha hiti lampi ya

^{XVI} Yéesu nene asokii hícantiitu eehe: “An acaañanantoo lampi náawuf teyyo epool niŋ fotom naanakan yo t'etaam ecunkun, pale nawaŋwaŋ yo, ancuk an óo an éenakoonii naacuk ecaan ya.

^{XVII} “Waah óo waah weeyolee éfuufulaniiyee tíkitaan, waah óo waah wéewufaloollee éfuuwufinee, núufulaniiyee tíkitaan.

^{XVIII} “Ooto, nitah kunuu ti pásiitanal aluu. Kaatuko an óo an eetaake afaapenane meemak; an óo an eetaakut háati aŋa incukoo ya nii naataake efuusayee teyoo.”

Yéesu niŋ miin ma miteyoo

XIX Púful toko, Yéesu íññaá ateyoo niŋ pakatuwoo nkákeyyoo hicuku, pale kayinaatoo hicuku kamma kayoŋ ka.

XX Nkasok Yéesu nii: “Íññaá atii niŋ pakatuwi unka kasiinjiye tíkitaarŋ, awe nkálafiye hicuku.”

XXI Naañahanii: “Íññaá atoom niŋ pakatuwam poko kayem payenka nkási-tan ka hilim ha hiti Pútuun pa nkáhin ho fa nihiñaŋee fa íhinu.”

Kaasiijan ka kiti hiyam ha

XXII Hikee hinoom Yéesu náayuuko ti piteen niŋ pinapana pa pakateyoo, naasokii: “Ufiitanaa ti kikee kaapii ka kiti han ha.” Nkañak. ^{XXIII} Ta nkayeniye ta kaafiitan, Yéesu naalam hiŋotu. Hítaapanu eyam néesapii ti han ha, piteen pa mpiyeno émeerjanii man, nkayeno ti páciite penfakat.

XXIV Ti oom páciite, pinapana pa nkaloh Yéesu nkáiyaloo, nkasokoo: “Ahámpaatiin! Ahámpaatiin! Efuuketaa!” Yéesu náayiyoonii naafet ti hiyam ha niŋ kúsuh ka kenfakat ka nkapilan niit. ^{XXV} Púful toko naacakanii: “Káy-inan ka kiti aluu unkey?” Ewatate neemeerjii, ínnimii, nkayeno picakanool: “Ayme ayem áyiin arje, kati nasok hiyam ha niŋ kúsuh ka kapilan, nkásiyoo?”

Káakuuñan áyiin ati kísaalumant

XXVI Púful toko, Yéesu niŋ pinapana pa pakateyoo nkaciŋ ti mah ma miti Kelasen,* meeyem ma ti púcoonool mah ma miti Kalilee. ^{XXVII} Ta Yéesu naayeniye ta éyuukinoyii ti piteen pa, áyiin ati saatee ya náakey kapaakoolanoo. Ayín a arjuu kísaalumant kúwuuliyoo, afiyaafiyo awasiyantoo wañ, akinut ti ekumpan fo ti kiyaak. ^{XXVIII-XXIX} Nkiloomooloom íhinu apihíñ, háati nkacenk sipeesoo niŋ wootoo niŋ ñiseel kati kafaasoo, naacutal ño, kísaalumant ka nkítintijanoo ti káahaarŋ tes. Ayín a ta naacuke ta Yéesu naaceek, naanow ti wootoo, náaceekii ti kaawiiluyoo: “Weyme ánlafiye ti inci, Yéesu, Añii ya ati Pútuun pa piti patiila? Inci luumuu timpi kallanam!” Asokaasok eehe, kamma Yéesu naafete ti kísaalumant ka, apusok ko kífulii teyoo.

XXX Yéesu naacakanoo: “Caacawi puume?” Naañahanoo: “Caacawam ‘Kayoŋ†’,” kamma kísaalumant keemeerje nkinakiyoo. ^{XXXI} Nkiŋjiino Yéesu timpi awant ko ti seemak. ^{XXXII} Inhemool koolee enfakat eti pícalukun neeyeno kaahoon ti kanaac cítintij. Kísaalumant ka nkiŋjiino Yéesu apikatan ko kipinako ti pícalukun pa, naakatan ko. ^{XXXIII} Nkífulalii ti áyiin a, nkinakalo ti pícalukun pa, koolee ya néeliŋjooonii mpacas patiila cítintij ca, neenow ti han ha néeseem.

XXXIV Ta keeyeniye ka efaas ya nkacuke ta heetaakiye ha nkatey ti saatee ya niŋ ti misaatee ma méekinkoolii ma kakaman pakan paka heetaakiye ha. ^{XXXV} Fiye, pakan paka nkákey kaasincan heetaakiye ha. Nkácólíi ti Yéesu nkatook áyiin a arja kísaalumant ka nkúfulii ya teyoo náasooliye niŋ kunuuwoo cononon naayeno ti woot Yéesu. Ta nkacuke ta eehuu nkameerj niŋ ewatate. ^{XXXVI} Keecuke ka heetaakiye ha nkayeno kakaman pakan paka puume áyiin a arja kísaalumant ka nkúfulii ya teyoo fa náakuuñanee fa. ^{XXXVII} Púful toko, pakan paka púloorŋ pakati mah ma miti Kelasen nkaluum Yéesu akatanii apikaay, kamma ewatate enfakat neeyeniye neyii. Yéesu

* **VIII:XXVI** 8:26 Náasiyaa Kelasen, ekina eyem pakan paka pakati saatee ya eti Kelasa. Pikee pakiical pa piti Kilek mpusok Kelasa, pale pikee pa lombo mpusok Katala. Katala niŋ Kelasa pisaatee peekufut ti mah emmuu. † **VIII:XXX** 8:30 Caacaw ence ti karj ya eti Kilek “Lesiyon” cikina ciyem kayoŋ kiti pusooaalí síwuli isak niŋ yoonool.

náayuuko ti piteen pa, áñakum ^{XXXVIII} áyiin a aña kásaalumant ka nkúfulii ya teyoo naalum kanapanoo, pale Yéesu naayaanoo, naasokoo: ^{XXXIX} “Ñoho ti enuufi nkaakaman eeha púlooj Pútuun pa mpíhinuu ha.” Ayiín a naakaay ti saatee ya púlooj, naayeno kakaman eeha Yéesu náahinoo ha.

Amáacul eekete niŋ aal éekuũne

^{XL} Pakan paka púlooj nkayeno hítuulu Yéesu ti kikee kaapii ka kiti han ha, ta náañohoonii ta, kayoj ka nkiwananoo. ^{XL I} Ehe, intaako áyiin aña nkasok Yayil áhampaatiin ti éluumuma ya. Náakey náakilipo ti Yéesu wootoo, naañjiinyoo apikaay pati enuuf ya eteyoo ^{XL II} kamma añiinoo ámaacul oonool a lamma eetaake máamun sitiil ŋaasuwan niŋ súsupak naayeniye ti putum eket.

Ta Yéesu naayeniye ta pikaayu pateyoo kayoj ka nkikincooloo. ^{XL III} Intaako toko aal eeyeniye hicuku etaam eefitantoo fo sitiil ŋaasuwan niŋ súsupak, náapucalool maño púlooj ti púkuuñana pale an ayinaatoo káakuuñan. ^{XL IV} Náakey puson Yéesu, náalik hileelu hísool ha hiteyoo, tokotoko etaam ya eteyoo neesiijo. ^{XL V} Yéesu naacakan: “Ayme álikaam?” Pakan paka púlooj nkalaaco, Piyeer naasokoo: “Ahámpaatiin, kayoj ka kúconcooliyoo-concool nkikincoolii.” ^{XL VI} Pale Yéesu naasok: “An álikaamlik kaatuko méyimeyi nii sempe sífulaaful ti inci.” ^{XL VII} Aal a náameyi nii eeha náahine ha hiyoliit, náakey niŋ kakikilan, náakilipo ti woot Yéesu. Naakaman hátkin pakan paka púlooj heewune ha náalik Yéesu niŋ fa náakuuñanee fa tokotoko. ^{XL VIII} Yéesu naasokoo: “Añiinam káyanan ka kitii kifakanuu. Kaay niŋ kásuumaay.”

^{XL IX} Yéesu ti káakup, an náafulii pati ekumpan ya eti Yayil áhampaatiin a ati éluumuma ya. Naasok Yayil: “Añiini ámaacul aketaaket, timpi yokan fiye Ahámpaatiin a.” ^L Yéesu niŋ pásiyaloo eteeho naasok Yayil: “Timpi fe, yínan lamma, añiini afaayeno kásuumaayoo.” ^{L I} Apicol ti enuuf ya eti Yayil acoonut an apinako neyoo fo Piyeer, Saŋ niŋ Saak, niŋ añii ya faafoo niŋ íññaayoo. ^{L II} Pakan paka púlooj nkayeno pukooj niŋ esampoolo, Yéesu naasok: “Níyekuno pukooj pa kaatuko aŋe aketut, hiŋotu naayaake.” ^{L III} Nkayeniyo caalenken kamma nkameya nii añii ya aketaaket. ^{L IV} Pale Yéesu náasik epees añii ya naayonkaloo, naasokoo: “Añiinam, íiyo!” ^{L V} Yaanoo néeñohoonii naahaŋ ti piyito. Yéesu naasokii kawufanoo apili. ^{L VI} Pupukayoo ínnimii pale Yéesu naakitii hisoku heetaakiye ha an.

IX

Kúmpona ka kiti pupoñapoñ pa ŋaasuwan niŋ pákasupak paka

^I Yéesu naayonkal nantoonool pupoñapoñ pa pakateyoo ŋaasuwan niŋ pákasupak paka, naawufanii sempe niŋ kayine kiti hiyaanu kásaalumant ka púlooj niŋ káakuuñan úkuuñu. ^{II} Púful toko, naapoñii kapikaay káatuunan cáwii ca citi Pútuun pa niŋ káakuuñan púkuuña. ^{III} Naasokii: “Ti pítin pa piti kaakaawool ka timpi niyekan waah: Hikasap tom, epootak tom, hímpuul tom, mañ tom, háati hísool hísupiyenu. ^{IV} Niŋ kawananaa aluu ti ekumpan, inniyeno toko fo ta éfiniful ti oom saatee. ^V Niŋ pakan kapookaa aluu kawatan, innihank haafol ha ti woot aluu ínniful ti oom saatee nípiyisanii nii Pútuun pa efipisapii.” ^{VI} Pupoñapoñ pa pakateyoo nkakaay, nkanako ti misaatee ma kapiyeno káatuunan ekoorjan ya éesuume ya niŋ káakuuñan pakan paka pan óo pan.

Paliima pa piti Helot Antipas

^{VII} Heetaakiye ha púlooj nihicol ti kaanuu Helot, ati hikaw ha hiti Kalilee. Naaliim meemak kamma pakakee paka nkayem ti hisoku nii Saŋ-Patis álitoonii

ti keekete ka, ^{VIII} pakakee paka nkasok ayaamakoola ya Elí himuumoo áño-hoonii[☆], pakakee paka nkasok akee ti piyaamakoola pa keefiyye ka álitoonii ti keekete ka. ^{IX} Pale Helot naasok: “Saŋ, inci himuumam mukoo ta inci mpoñii ta kapifiit hikawoo. Aŋe akina ayem ayme, aŋa inci iyyem ya ti hísiyu kiteyoo?” Naaŋes hicuku Yéesu.

Pákayiin síwuli isak kákuumanee

^X Yéesu, pupoñapoñ pa pakateyoo kápiñothonii nkakamanoo eeha nkáhine ha. Naacoopii kapiñako lamayii ti saatee ya eyya nkasok ya Petesayit. ^{XI} Pale kayoŋ ka kípipanumoo, nkinapanoo. Yéesu naawananii, naayenyii káakup kiti cáwii ca citi Pútuun pa, náakuuñan keesoolahe ka ékuuñano.

^{XII} Cípiiniimo, pupoñapoñ pa pakateyoo ŋaasuwan niŋ pákasupak paka nkaloh Yéesu, nkasokoo: “Unaa úlaaŋaalaar, katan kayoŋ ka kipikaay ti pisaatee pa niŋ misaatee ma meelohe ma le, kati kíyini hitaaku paliyal niŋ káhintuma.” ^{XIII} Yéesu naasokii: “Aluu faŋ aluu niwufanii kapili.” Pupoñapoñ pa nkañahanoo: “Kúmpuul isak niŋ soon súsupak lamma nuutaakaa, fo niŋ unii ukaayaa hinoom paliyal piti pakan paka púloor.” ^{XIV} Kasokaasok eehuu kaatuko máamun pákayiin síwuli isak (5,000) kayeniye toko.

Yéesu naasok pupoñapoñ pa pakateyoo: “Níhiiii kapiyeno ti uyoy uti máamun pakan áwii ésupak niŋ ŋaasuwan (50).” ^{XV} Pupoñapoñ pa pakateyoo nkáhin fo, an óo an naayeno. ^{XVI} Yéesu naacooop kúmpuul ka isak ya niŋ soon sa súsupak sa náahaafin, naanimpan Pútuun pa, naafiitalool ko, naawufan pupoñapoñ pa pakateyoo kápipaacinool ko kayoŋ ka. ^{XVII} Pakan paka púloor nkali fo kasiit tuk. Pupoñapoñ pa pakateyoo nkayesal mifitiin paliyal pa peetowiye pa fo kameeŋan síyya ŋaasuwan niŋ súsupak.

Káyisan ka kiti Piyeer ayme ayem Yéesu

^{XVIII} Hikee hinoom, Yéesu naayeno kaluum lamayoo, pinapana pa pakateyoo nkayeno toko neyoo. Naacakanii: “Ti pakan paka, inci yem ayme?” ^{XIX} Nkañahanoo: “Pakakee kasok awe yem Saŋ-Patis, pakakee paka nkasok awe yem Elí ayaamakoola ya, pakakee paka nkasok akee ti piyaamakoola pa keefiyye ka álitoonii ti keekete ka.” ^{XX} Naacakanii: “Ti aluu, inci yem ayme?” Piyeer naacooop hilim ha naasokoo: “Awe yem Eenucee ya ati Pútuun pa.”

Káakup Yéesu kiti eketoo

^{XXI} Yéesu náakupananii, naakitii hisoku eteeho an. ^{XXII} Naapenan apisokii: “Inci, Añii An, fo yeno ti kúnuul kenfakat, ñhampaatiin ña, pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ ñhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa efikapookam, fa mukée, ti hinoom ha híhaacyenu ha inci fáñahaniyee ti eloy.”

Páciite pa piti kanapan ka kiti Yéesu

^{XXIII} Naasokii poko púloor: “Niŋ an álafiyaam kanapan afaapook himuumoo, naakanto hinak óo hinak kuluwaa ya eteyoo, ekina eyem kúnuul ka kiteyoo, naanapanam. ^{XXIV} Kaatuko aŋa éelafiye kafakan eloy ya eteyoo, áfaapuul teyyo. Pale aŋa éépuule eloy ya eteyoo kamma inci, afaafakan yo. ^{XXV} Empeyme panap piyem toko an kati ataak hisaanumate ha hiti púlunta pa náapuul ti eloy ya eteyoo niŋ fatom naatahoolo? ^{XXVI} Niŋ an asuuwaam niŋ kilim ka kutoom, inci, Añii An, fasuwoo niŋ inci ññothoniyoo ti hamake ha hitoom niŋ ti hamake ha hiti Paapaa atoom niŋ pumaleekoo pa peesampanee pa. ^{XXVII} Inci pusok aluu pánipani ya, pakakee ti aluu keesiŋiye ka le etikaket peecukut cáwii ca citi Pútuun pa.”

Hamake ha hiti Yéesu

XXVIII Ta Yéesu naapaye ta káakup enkuu máamun kunoom isak niŋ káhaaciil, naacoo pool Piyeer, Saŋ niŋ Saak nkasilo patiila tíntiŋ ya kaluum. XXIX Akina ti kaluum ka pacuk puhoonuyoo mpiyesan, wañ wa uteyoo núuhi-iniyii fo nuucaan catar. XXX Fiyiit, pákayiin pákasupak ti piyaamakoola pa keefiye ka nkayeno neyoo kákupat, poka kayem Móyiis niŋ Elí ayaamakoola ya. XXXI Poko káfulii ti ecaan enfakat. Nkayeno káakup niŋ Yéesu kiti eket ya eteyoo eyya naakaakaay ya kaahankan Jerusalem. XXXII Piyeer niŋ pákawiyo nkaket niŋ niŋotu, ta nkáyiyoonii ta nkacuk hamake ha hiti Yéesu niŋ pákayiin paka pákasupak paka keesiinjiye ka neyoo. XXXIII Pákayiin paka payenkuu ta nkayeniye ta píkatinoon niŋ Yéesu, Piyeer naasokoo: “Ahámpaatiin, napaanap unii upiyeno le. Upisiinjan múkuut máhaaciil, coonool citii, coonool citi Móyiis, coonool citi Elí.” Amíit eeha naayeniye káakup.

XXXIV Ta naayeniye ta káakup káatiŋu nkúfulii nkíimpitoolii, ewatate neeyeno niŋ pinapana pa pakateyoo ta nkanakiye ta ti káatiŋu ka. XXXV Hilim níhifulii ti káatiŋu ka nihisok: “Aŋe ayem Añiinam, inci mamaloo. Nísiitanoo!” XXXVI Ta hilim ha nihipaye ta káakup nkacuk Yéesu lamayoo. Piyeer niŋ pákawiyo nkafatanool neeho, kakamanut an ti oom caanak eeha nkacuke ha.

Káakuuñan añii ati hísaalumant

XXXVII Eti kacom eteyyo, Yéesu niŋ pinapana pa pakateyoo pákahaaciil paka nkáwanoonii ti tíntiŋ ya, kayoŋ kenfakat nkíkey kaapaakoolanoo. XXXVIII Ayiin náaceekii ti kayoŋ ka: “Ahámpaatiin, inci luumu, sincan añiinam akampaani ye, añiinam oonool a kóŋ aŋa inci intaake ya! XXXIX Hísaalumant nihinakiyoonako, tokotoko níhiihinoo apiceek, níhiyiinjanoo niŋ sempe fo putumoo mpiyohat, nihikallanoo, hífiisantoo kakatan. XL Inci luumaalum pinapana pa pakatii kati kayaan ho, pale kayinaat.”

XLI Yéesu naasok: “Oo! Aluu ekaay ya eenaput ya apan nitaakut káyinan, fo teyme inci fayeno niŋ aluu immukut niŋ aluu? Cóopii añiini le.”

XLII Añii ya ti ékey ya, hísaalumant ha nihitahoo híp t’etaam, níhiyiinjanoo niŋ sempe. Pale Yéesu naafet ti hísaalumant ha, náakuuñan añii ya, naañahanoo fafoo. XLIII Pakan paka púloonj ínnimii ti sempe sa senfakat sa siti Pútuun pa.

Púsupiyenu káakup Yéesu kiti eketoo

Pakan paka oopa ními ti eeha Yéesu náahine ha púloonj, naasok pinapana pa pakateyoo: XLIV “Niwas kilim enke ti unuu aluu: Inci, Añii An, éfikaful ti inci, uwwufanee ti sipees pakan.” XLV Pale kámiit eeha naayeniyyi hisoku. Putum hilim ha nihiyolee ti poka timpi kámeyi fa nihisoke, nkafe kacakanoo puume nihisoke.

Eemaka ya

XLVI Fiye, Yéesu pupoñapoñ pa pakateyoo ŋaasuwan niŋ pákasupak paka nkáyaañ pílaacinoon aŋa eehaŋe pamake teyii. XLVII Yéesu náameyi pámiiloolal pa piteyii, naacooop ciñii cenkilis naasiinjan co pukoloo. XLVIII Naasokii: “An óo an eewanane ciñii ca cenkilis ence ti caacawam, inci naawanane, an óo an eewananaam, aŋa éepoñiyaam ya lompo naawanane. Kaatuko aŋa éetinee ya ti aluu púloonj, akina ayem eemaka ya.”

XLIX Saŋ naacooop hilim ha, naasok: “Ahámpaatiin, unii ucukaacuk áyiin ti hiyaanu kisaalumant ti caacawi, nuuyoop hikituyoo, kamma naaneetaat ati kayoŋ ka kiti unaa.” L Yéesu naañahanoo: “Timpi nikitoo, kaatuko an óo an eepookut aluu oopa ti aluu.”

Hipooku ha hiti cisaatee citi Samali

^{LI} Yéesu, hicoopu ha hiteyoo alacana, ta níhilohanii ta, naacok piliit pikaayu pa piti Jerusalem. ^{LII} Naapoñ pakan niŋ kilim kapinowoo hátkin, oom pakan nkakaay, nkanako ti cisaatee citi Samali kapimemanool ékey ya eteyoo. ^{LIII} Pale pakan paka pakati cisaatee ca kawananutoo, kamma naayem ti himuusu Jerusalem*. ^{LIV} Pinapana pa pakateyoo, Saak niŋ Saŋ ta nkacuke ta eehe nkasokoo: “Ahámpaatiin, álafilafi úpuwananii seemak sípufulii patiila sípupucaloolii?” ^{LV} Pale Yéesu náayesoonii lipe ti poko, naafet teyii. ^{LVI} Fiye, nkakaay ti cikee cisaatee.

Kéelafiye ka kanapan Yéesu

^{LVII} Ta nkayeniye ta pikaayu ti pítin pa, akee áyiin naasok Yéesu: “Inci fanapani pan óo pan pa ankaakaay.” ^{LVIII} Yéesu naasokoo: “Pupampaŋo pa pitaakaataak uyeen, pusuwa pa mpitaak ñáawuunu, pale inci, Añii An, taakut la fanaj hikawam.”

^{LIX} Naasok akee áyiin: “Napanam,” pale áyiin a naaňahanoo: “Ahámpaatiin, túlam púcaahokii fala paapaa atoom.” ^{LX} Yéesu naasokoo: “Kat keekete ka kapihok pakateyii keekete ka, pale awe kaay cáatuunan cáwii ca citi Pútuun pa.”

^{LXI} Akee áyiin nene, naasokoo: “Ahámpaatiin, inci fanapani, pale túlam fala pikaay upica úkatinoolii niŋ pakanam.” ^{LXII} Yéesu naasokoo: “An óo an eecoce kacantu naawelep puson, átuuniit páhin ti cáwii ca citi Pútuun pa.”

X*Kúmpona ka kiti pinapana pa áwii éhaaciil niŋ ŋaasuwan niŋ pákasupak paka (72)*

^I Púful toko, Ateeteyo nene amamal pakakee pinapana áwii éhaaciil niŋ ŋaasuwan niŋ pákasupak (72), naapoñii pákasupak pákasupak kapinowoo hátkin ti pisaatee pa púloŋ niŋ pan óo pan pa naaňaje pikaayu. ^{II} Naasokii: “Kaamaañ ka kufomaafom pale pumaaña pa kameeŋu. Niluum Ateeteyo ati kaamaañ ka apupoñ pumaaña kapikaay kaamaañ ka kiteyoo. ^{III} Nikaay! Inci pupoñ aluu nii mísaacii ti pututa piyen elampa. ^{IV} Timpi niyekan mañ, epootak tom, pisamata púsupiyenu tom, ti pítin pa timpi nikican an.

^V “Niŋ ninakiyaa ti ekumpaam, níyaañ nisok: ‘Kásuumaay kiyeno ti ekumpaam eyye.’ ^{VI} Niŋ an ati kásuumaay oopa toko, kásuumaay ka kiti aluu efikiyeno teyoo, niŋ ekina tom, éfikiñoohonii ti aluu. ^{VII} Niyeno ti ekumpaam eyyuu, innili, innilaan waah ewwa efikawufan wa aluu. Kaatuko áhina aňaŋaa hitaaku cooy ya eteyoo. Timpi nitootoosool ti pukumpaam.

^{VIII} “Niŋ ninakiyaa ti saatee, pakati saatee ya nkawanan aluu, nili waah óo waah ewwa nkawufane aluu. ^{IX} Inníkuuñan púkuuña pa keeyem ka ti oom saatee, innisokii: ‘Cáwii ca citi Pútuun pa cíkeyyoo pukol aluu.’ ^X Pale niŋ ninakiyaa ti saatee, pakati saatee ya kawananutoo aluu, nikaay pati ñítin ña innisok: ^{XI} ‘Háati haafol ha hiti saatee ya hiti aluu heecoke ha ti woot unii, unii uhankaa ho úpiyisan aluu nii Pútuun pa efipisap aluu. Háati ekina, nímeyí nii cáwii ca citi Pútuun pa cíkeyyoo pukol aluu.’ ^{XII} Inci pusok aluu: Hinak eeha Pútuun pa mpikaakaay íhinu kíiti ya, kúnuul ka kiti saatee eyyuu efikihaŋ kiti saatee ya eti Sotom*.

* **IX:LIII** 9:53 Pakati Samali kásiyooolut niŋ Pusuwif pa, kacoonut nii Jerusalem yem pa Pútuun pa mpiňaŋee pa hímulu. * **X:XII** 10:12 Pakan paka pakati Sotom kakancaakanc hínum meemak, ekina ewune Pútuun pa mpúcalool saatee ya eteyii (Púcook 18:17-19).

XIII “Waah weecukantee wa nuucukee Pútuun pa mpíhine ti pisaatee pa piti Kolasin niŋ Petesayit. Niŋ eehe hitaakiye ti pisaatee pa piti Til niŋ Siton[†], anti kafiyo nkáwunkiye umuuyen wa uteyii, nkayeno niŋ kúsool kiti pupootak niŋ emaamoolo píiha[‡] kápiyisan ewatanoolo ya eteyii. Pale kúnuul efikiyeno ti aluu Kolasin, kúnuul efikiyeno ti aluu Petesayit. XIV Hinak eehe Pútuun pa mpikaakaay íhinu kíiti ya, kúnuul ka kiti aluu efikihaŋ kiti Til niŋ Siton. XV Aluu pakati saatee ya eti Kafaanawum, fo éfiniseepinee patiila? Haani, efiniwananee pati keekete ka.”

XVI Yéesu naapenan hisoku pinapana pa pakateyoo: “An óo an éesiitane aluu, inci náasiitane; pale an óo an eepooke aluu inci naapooke; an óo an eepookaam, éepoñiyaam ya lompo naapooke.”

Eñóhoonii ya eti pinapana pa áwii éhaaciil ya niŋ ŋaasuwan niŋ pákasupak paka (72)

XVII Ta pinapana pa áwii éhaaciil ya niŋ ŋaasuwan niŋ pákasupak paka (72) nkáñoohonii ta niŋ pásuuma nkasok Yéesu: “Ahámpaatiin, ta núukupe ta ti caacawi háati kisaalumant ka kisiitanaa-sítan unii.” XVIII Yéesu naasokii: “Inci cukaa Seetaani ya néefulii patiila néenowii nii pamaliñooolal etiil. XIX Nisiitan! Inci ufanaawufan aluu kayine kiti kakakal ti ufepa niŋ ti púpuntalo, niŋ iheeku sempe sa púloorŋ siti Seetaani ya, háati waah eti ukuum aluu. XX Pale timpi nitaak pásuuma kamma kisaalumant ka nkisiitane aluu, nitaak pásuuma kamma ucaw aluu nuukiicee alacana.”

XXI Ti oom kásiinuma, Kunuu ka keenape ka nkimeeŋan Yéesu niŋ pásuuma, naasok: “Inci múлуу Paapaa, Ateeteyo ati patiila niŋ t’etaam, kamma ayyole eehe keecohatiye ka niŋ kéesuume ka kunuu, pale íyyisan ho keewananooliye ka nii epuuk kenkilis. Ee, Paapaa, kaatuko fiye állafiye hipitaako ti pásuum pa pitii.

XXII “Paapaa atoom awufanaamufan waah wa púloorŋ. An ámiit ayeme ayem Añii ya, fo Paapaa ya, an lompo ámiit ayeme ayem Paapaa ya fo Añii ya niŋ aña Añii ya náalafiye káyisanoo.”

XXIII Púful toko, naayeso pati pinapana pa pakateyoo naasokii poko lamayii: “Nínapiyane aluu keecuke ka eehe innicuke ha. XXIV Inci pusok aluu: Hícump piyaamakoola niŋ pumansa kálafilafi hínum hicuku aña innicuke ya pale kayinaatoo hicuku, nkálafi hísiyu eehe ínnisiye ha pale kayinaat ho hísiyu.”

Hícantiitu ha hiti áyiin eenape ati Samali ati payenka Pusuwif pa nkálafiit ka

XXV Fiye, akalaŋana hilim ha heesiinane ha hiti Móyiis, ápilafi puwinko Yéesu, naasiinŋo naacakanoo: “Ahámpaatiin, puume inci iññaŋe íhinu pitaak eloŋ ya eepayantoo ya?” XXVI Yéesu naasokoo: “Weyme ukiicee ti hilim ha heesiinane ha? Weyme ánsiye toko?” XXVII Naañahanoo: “Láfi Ateeteyo Pútuun pa pitii ti himuumi púloorŋ, ti kunuuwi púloorŋ, ti yaani púloorŋ, ti sempeyi púloorŋ niŋ ti echatoyi púloorŋ[☆]. Lompo láfi akinooli samat nii fa állafiye fa fañi[☆].” XXVIII Yéesu naasokoo: “Aañahanaa pinap. Náahinaa fo aafataak eloŋ ya eepayantoo ya.” XXIX Pale akalaŋana ya náalafi káyisan nii fa naasoke fa fo, naañoho apicakan Yéesu: “Ayeme ayem akinooolam?”

† X:XIII 10:13 Pisaatee pa piti Kolasin niŋ Petesayit Pusuwif, pale Til niŋ Siton kaneetaat Pusuwif. Nisincan kahoŋu mah. ‡ X:XIII 10:13 Ti káyisan ewatanoolo enfakat eti umuuyen wa uteyii, pakan paka nkawaso wañ weesañate uti pahan pifil, niŋ emaamoolo píiha. (Jonas 3:5-9) ☆ X:XXVII 10:27 Kakaman 6:5 ☆ X:XXVII 10:27 Lewitik 19:18

XXX Yéesu naasokoo hícantiitu heeche: “Taakaataak akee áyiin éefulii Jerusalem apiyeno éwanoonii Yeliko. Ti pítin pa, naapaakool niñ pikan-cak. Payenkuu nkawaatoo, nkasapoo fo alamo, nkatahoo toko. XXXI Intaak awaaseena ati Pútuun pa eeyeniye énapii oom pítin apijantanoo la naahintiye la, naacinciliyoo naamuus. XXXII Intaak ásisikana puwaaseena pa lompo ápucolii toko naañantanoo, naacinciliyoo naamuus. XXXIII Pale intaako áyiin ati Samali eeyeniye pikaayu kaakaawoolo ápucolii lompo teyoo. Naacuk áyiin a arjuu naahintiye nketoo teyoo ti hikaw. XXXIV Naalohoo naatoot musontuwaaya ma miteyoo niñ munucu niñ elaan, naacenk mo niñ mufaál. Naalapanoo ti fáli ya eteyoo, naacoopoo ti ekumpaán éwananuma ekaawoola, naamankooloo. XXXV Eti kacom eteyoo nááfulanii sitenali súsupak naawufan so ati éwananuma ekaawoola ya, naasokoo: ‘Mankoolam arje, niñ inci ñóhooniyoo mañ óo mañ emma ampenane toko efiñahani mo.’”

XXXVI Yéesu naacakanoo: “Ti pacukali, ayme ti payenke t’éhaaciilii ayem akinool a ati arja eenowe ya ti sipees pikancak pa?” XXXVII Akalañana ya hilim ha heesiñanee ha naañahanoo: “Akina ayem arja eecukoo ya nketoo teyoo ti hikaw.” Yéesu naasokoo: “Kaay, awe lompo, hín fo.”

Yéesu pati Maarta niñ Mari

XXXVIII Yéesu niñ pinapana pa pakateyoo, ta nkayeniye ta ti pítinii, naanako ti cisaatee, aal arja nkasok Maarta naawananoo ti ekumpaán ya eteyoo. XXXIX Naataak atu, arja nkasok Mari, naayeno ti woot Ateeteyo, apiyeno káasiitan eeha naayeniye ha kakalañan. XL Pale Maarta naayeno eyesoolo niñ paliima kaamemanool paliyalii. Náakey ti Yéesu naasokoo: “Ahám-paatiin, cokuti ti inci fa atuwam naakatoolaam fa niñ páhin pa? Ooto sokoo ayankananam.” XLI Ateeteyo naañahanoo: “Maarta, Maarta, aapa ti ewasoolo kúnuul, immeenanoolo kúnuul ti waah weemeenje. XLII Pale waah woonool lamma usoolahee. Mari amamale weenape wa, apan étuufulanee teyoo.”

XI

Kakalañan ka kiti kaluum ka

I Hikee hinoom, Yéesu naayeno kaluum lakeenaay. Ta naapaye ta, akee ti pinapana pa pakateyoo naasokoo: “Ahám-paatiin, yísanool unii fa nkaluum samat nii fa Sarj náayisanoole fa pinapana pa pakateyoo.” II Yéesu naasokii: “Niñ niyeniya kaluum innisok:

'Paapaa,

álimaati caacawi cisampanee,

álimaati cáwii ca citii cíkey.

III Alímaati aawufan unii hinoom óo hinoom paliyal pa putoonii.

IV Alímaati aaponket unii umuuyen wa utoonii,

kaatuko unii lompo uponketaaponket keemuuyene ka toonii,
timpi katan unii upunow ti híluuñ ha.”

V-VI Yéesu nene asokii: “Usokaa akee ti aluu ataake áwi éekaawoolii mpisit, aataakut arja aafawufanoo apili. Fiye, ankaay pati akee áwiyi insokoo: ‘Awíyam, máakiyam kúmpuul káhaaciil, kaatuko, akee áwiyam ákaawoolii féefiye, taakut waah ewwa inci fawufanoo apili.’ VII Eeyem ya páhantuwa náañahaniyi apusok: ‘Timpi yokanam! Hunkut ha hikuleekul, inci niñ epuukam uhintaahinto, eti yíni piyito puwufani kúmpuul.’ VIII Inci pusok aluu: Háati arja ayitiit apiwufani kúmpuul ka kamma naayem áwiyi, pale afaalito apiwufani arja ansoolahe ya púlooj kamma antaakut ñusuu inñiiniyoo.

IX “Inci pusok aluu, niluum efiuwun aluu, niyes efinilaan, niwenken éfipipankin aluu hunkut ha. X Kaatuko an óo an eeluume afaawunee, an óo an eejese afaalaan, an óo an eewenkene áfaapankinee. XI Ayme faaf ti aluu, niy añiini aluumu yoon, awwufanoo kaafepa? XII Niñ fotom naaluumi heeh awwufanoo púntalo? XIII Niñ aluu keenaput ka nimeya kawun waah weenape epuuk aluu, puume Paapaa ti aluu eeyem ya alacana atahañ naawufane Kunuu ka keenape ka payenka keelumoo ko ka.”

Hinookuyee ha hiti Yéesu

XIV Hikee hinoom nene, Yéesu naayeno hiyaanu hísaalumant heeyinaat káakup. Ta hísaalumant ha níhifulii ta, áyiin a éekupantoo ya náakupii, kayoñ ka ínnim ko. XV Pale pakakee paka nkasok: “Ti caacaw Pelesepul*, áhampaatiin a ati kisaalumant ka, innayaan kisaalumant ka.” XVI Pakakee paka nkálafiyoo puwinko, nkasokoo áyisanií píyisan péeyisane nii Pútuun pa púpoñiyoo. XVII Pale, Yéesu náameyi pámiiloolalii, naasokii: “Cáwii óo cáwii céetaakoolanooliye, efcinow; pukumpaen etenco púlooy efiuphumaloolo mpinañanoolo ti enow†. XVIII Nisok nii ti caacaw Pelesepul inci niyyaan kisaalumant ka. Pale niñ cáwii ca citi Seetaani cíkatinooliyaa, puume éficiyini pisiño? XIX Fiye, niñ ti caacaw Pelesepul inci niyyaan kisaalumant ka, pinapana pa pakati aluu ti pakayme nkayaan ko? Ooto, efikayeno pñhina aluu kíiti. XX Pale niñ ti caacaw ca citi Pútuun pa inci niyyaan kisaalumant ka, ooto, cáwii ca citi Pútuun pa cícoliyoolo ti aluu.

XXI “Niñ áyiin eetaake sempe naataak lompo pucoolañ ayenyaa efaas ekumpaen ya eteyoo, waah óo waah uteyoo weeyem toko, uwwa ti pamankal peenape. XXII Pale niñ taakaa áyiin eeħaño sempe, éekeyii kátaakoolanoo, naaħeekoo, naacoo pucoolañ pa piteyoo empa náayinane pa tempo, náapaa-cinool waah óo waah uteyoo.

XXIII “An eeneetaat niñ inci, apookaampook, an eeyankananutam kaacencenool, nahancalool-hancalool.

XXIV “Niñ hísaalumant hífulaa ti an, nihimusuool-muusuool ti káahaañ tes ti hiñes éyekunooluma. Niñ hílañaniyoot, nihisokoolo: ‘Túulam inci puñoħo pati aña inci ífulii ya.’ XXV Ti éñoħoonii eteeħo, nihitook ékinuma ya neeneerjee neememanoolee pitempo tak. XXVI Fiye, nihikaay, níħicooñ kikee kisaalumant isak niñ kúsupak keeħarje ħo pakanc, nkinako nkikin toko. Kúnuul ka kikelan ka kiti an a añuu nkiħañ páciite kíyaañ ka.”

XXVII Yéesu ti hisoku ha eehuu, aal náaceekii ti kayoñ ka: “Iññáa ya eepukuu ya náacuuwani ánapiyanee-nápiyan.” XXVIII Pale Yéesu naañahanoo: “Payenka nkásiitan ka hilim ha hiti Pútuun pa nkáħin ħo kánapiyaneenápiyan.”

Kacakan ka kiti píyisan pa

XXIX Uyoñ wa ta núuconcoolii ta, Yéesu naasok: “Ekaay eyee, ekaay eenaput. Uyya ti kacakan píyisan péeyisane nii Pútuun pa púpoñiyaam, pale háati poonool étikayisane, fo píyisan pa piti Jonas.‡✠ XXX Samat nii Jonas fa naayeniye fa píyisan ti pakati Ninew, fo lompo inci, Añii An, fayeno píyisan ti ekaay eyee.

* XI:XV 11:15 Pelesepul, ekina eyem Seetaani. † XI:XVII 11:17 Pakakee paka, fiye nkásiye hilim eeħe: “Cáwii óo cáwii céetaakoolanooliye, efcinow; miin óo miin méetaakoolanooliye, efimihancaloolo.”

‡ XI:XXIX 11:29 Ta íñfiyye yoon enfakat neemelan Jonas ayaamakoolo ya ati Pútuun pa. Pumuus kunoom káħaacil yoon ya néenuusiyooy ti kantant ka kaloñayoo (Jonas 1:17). ✠ XI:XXIX 11:29

XXXI “Ta infiiye, amansa ya aal a ati Sepa, náafulii ti mah méelaajeelaaj ápikey peti amansa ya Solomon káasiitan ecohato ya eteyoo[§]. Fiye, heeyem ha le hihajaahaaj amansa ya Solomon. Ekina ewune, ti hinoom ha hiti íhinu kíiti ya, amansa ya aal a ati Sepa afaasiijo hátkin ekaay eyye náayisan yo nii enowaanow. XXXII Fo lompo incuke, Jonas náatuunan hilim ha hiti Pútuun pa pakati Ninew, nkáwunko umuuyen wa uteyii.[☆] Fiye, heeyem ha le hihajaahaaj Jonas. Ekina ewune, ti hinoom ha hiti íhinu kíiti ya, pakati Ninew efikasiijo hátkin ekaay eyye nkáyisan yo nii enowaanow.”

Piyeno ti ecaaj

XXXIII Yéesu naapenani hisoku: “An acaajanantoo lampi naayol yo nij fotom náawuf teyyo eheem. Pale nawaajwaaj yo ti esafu la ammeya nii an óo an éenakoonii naacuk ecaaj ya. XXXIV Níkini níkina ñiyem lampi ya eti eniini. Nij níkini ñinapaa eniini púlooj lompo efeemeerj nij ecaaj. Nij ñinaput, eniini lompo neemeerj nij énimaaan. XXXV Ooto, tah kunuu ti ecaaj ya eeyem ya ti awe timpí eyeno énimaaan. XXXVI Nij eniini púlooj eemeerjaa nij ecaaj, peetaakut la níme, efeeyeno púlooj ti ecaaj samat nii ecaaj lampi eecaaje catar éeyayii ti awe.”

Hinooku ha hiti Pufalisaay pa nij pikalaajana hilim ha heesiijanee ha

XXXVII Yéesu ta naapaye ta káakup, Afalisaay naayonkaloo hili pa teyoo. Apikaay, naanako naayeno hili. XXXVIII Afalisaay a ta naacuke ta nii Yéesu akuulanut sipeeso apite ali, ínnimoo teyoo. XXXIX Ateeteyo naasokoo: “Aluu Pufalisaay pa, tíkitaaj elontoj ya nij epulaatu ya innikuulan, pale páhantuwa aluu innimeerj nij pálafí piti káalipu nij pakanc. XL Aluu pusoj pa! Fo Pútuun pa peemanoole pa tíkitaaj pikina tom lompo pimemanoole páhantuwa? XLI Níwufan salaka weeyem wa lupó keeleke ka, ancuk aluu nij waah óo waah efinikuul.

XLII “Kúnuul efikiyeno ti aluu Pufalisaay pa, kamma inniwufan himpaac ha heewase ha ñaasuwan ti pamaañal pa pitaaluu, samat nii kanca, micempanu nij típaapikeen. Pale innifiil nii niñajaa piyeno keecoonoole ti pututa aluu nij pakan paka, ínnilafi Pútuun pa, ántuj hikina inniñaje íhinu peefiilut weetowiye wa.

XLIII “Kúnuul efikiyeno ti aluu Pufalisaay pa, kamma ínnilafi piyeno ti kúkon ka keenape ka ti púluumuma pa, ínnilafi pakan paka kapinkakican aluu pinapnap ti kílij ka.

XLIV “Kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innicuke nii kiyaak keetaakut lánka-maasi enka pakan nkakak tenko péemiit nii kakakaakak ti waah weekuulut.”

XLV Fiye, akee ti pikalaajana hilim ha heesiijanee ha naasokoo: “Ahám-paatiin, naasokaa fiyaaw, unii lompo anteñale.”

XLVI Yéesu naañahanoo: “Aluu lompo pikalaajana hilim ha heesiijanee ha, kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innitiyan pakan paka pitiyo peenapa líj, háati nij cisiik aluu coonool nílikantoo pitiyo pempuu.

XLVII “Kúnuul efikiyeno ti aluu, kamma innilut kiyaak ka kiti piyaamakoola pa, payenka símaama aluu nkamuke ka. XLVIII Inníyisanyisan ti páhinal empuu nii nicoonaacoon eeha símaama aluu nkáhine ha, poko kamukale piyaamakoola pa, aluu inniwalliyanool kiyaak ka kiteyii. XLIX Ekina ewune Pútuun pa ti ecohato etempo mpusok: 'Inci fápoñiyii piyaamakoola nij pupoñapoñ, efikamuk ti poko pakakee, pakakee paka nkakallanii.'

§ XI:XXXI 11:31 Amansa ya aal a ati Sepa, akina ayem amansa aal éefulii ti mah meeyem epees yáali pa caanak ca íncifulii pa (1 Pumansa 10:1-13). ☆ XI:XXXII 11:32 Jonas 3:1-10

L “Ancuk hísim ha hiti piyaamakoola pa púlooj heeniisiye ha kápiliŋ ti púcook púlunta pa, efihinaŋee ti hikaw ekaay eyye. ^{LI} Písikii ti hísim ha hiti Abel fo ti hísim ha hiti Sakaliya*, eemukee ya ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, ti pututa kaaciin ka niŋ la harjee la kaasampan. Ee, inci pusok aluu, eehe fiye púlooj efihinaŋee ti hikaw ekaay eyye.

^{LII} “Kúnuul efikiyeno ti aluu pikalaŋana hilim ha heesiinane ha, kamma innicoope ékululuma ya eti káapankin hunkut ha hiti kameye ka. Aluu faŋ aluu ninakiit lupu, innikit kéelafiye ka pinako.”

^{LIII} Yéesu apiyeno hífulu ti ekumpaan ya, pikalaŋana hilim ha heesiinane ha niŋ Pufalisaay pa kiiñii nkili meemak, nkayeniyo kaakilincanool ti hícump pacakanoolal. ^{LIV} Kápilafiyoo hikuucu ti eeha afaasok kati káyiniyo hinooku teeho.

XII

Káwasum écuŋato

^I Ti oom caanak, pakan púwuli peemeŋe nkaconcool fo nkakalool. Yéesu náayaañ ápukup niŋ pinapana pa pakateyoo, naasok: “Níwasum leweño ya eti Pufalisaay pa, kamma neeyem écuŋato eyya nétif. ^{II} Waah óo waah weeyolee éfuuyisane, waah óo waah weeyem ti énim éfuumeyyee. ^{III} Ekina ewune eeha innisoke ha ti énimaan éfihisiyee niŋ hanakan palaw, eeha innipuusanoole ti kaanuu páhantuwa ékaap éfihituunane ti kíliŋ ka.”

Eeñane ya hifeyu

^{IV} Yéesu nene asok: “Aluu pákawiyam, inci pusok aluu: Timpi nife payenka nkamuk ka ífulaa toko étinekayini waah ti aluu. ^V Pale inci fáyisan aluu aŋa inniñane ya hifeyu: Nife Pútuun pa, peeyem pa niŋ pupayaa himuku enii ya, pitaakaataak kayine kiti hiwantu aluu ti seemak. Ee, inci pusok ho aluu, pikina inniñane hifeyu. ^{VI} Fo ninoomanantoo múculuculu isak, uhít úsupak? Háati coonool temmo Pútuun pa pifiilit. ^{VII} Háati wan aluu fiye púlooj ufineefin. Timpi nife, nihaŋaahar panap meemak múculuculu meemeŋe.”

Kasayan niŋ fotom hipooku Yéesu hátikin pakan paka

^{VIII} Yéesu nene asok: “Inci pusok aluu: An óo an eesayanaam hátikin pakan paka, inci, Añii An, lompo fasayanoo hátikin pumaleekoo pa piti Pútuun pa. ^{IX} Pale an óo an eepookaam hátikin pakan paka, inci, Añii An, lompo fapookoo hátikin pumaleekoo pa piti Pútuun pa. ^X An óo an eesoke heenaput t’inci, Añii An, afaaponketee, pale an óo an éhaañiye kateñal Kunuu ka keenape ka ataponketee.

^{XI} “Niŋ kacoopaa aluu ti sempe ti púluumuma pa íhinu aluu kíiti, niŋ fotom nkacoop aluu hátikin ñihampaatiin ña niŋ ti pakati kayine ka, timpi niwasoolo kúnuul fa innikaakaay káakup kati nifak niŋ fotom eeha innikaakaay hisoku, ^{XII} kaatuko Kunuu ka keenape ka efikalaŋan aluu ti oom caanak eeha inniñane hisoku.”

Hícantiitu ha hiti usaanum a

^{XIII} Yéesu ti káakup ka, akee ti kayoŋ ka naasokoo: “Ahámpaatiin, sok atoom a úpaacinoool hitaaku ha eeha paapaa atoonii naakate ha unii.” ^{XIV} Yéesu naañahanoo: “Awíyam, ayeme asiñanaam áhina kíiti niŋ fotom aŋa akaakaay aluu káapaacinoool hitaaku ha hitaaluu?” ^{XV} Púful toko, naasokii: “Nisiñjo púsooni! Nitah kunuu, timpi niŋes kaacconcool hitaaku, kaatuko eloŋ an eneetaat ti hitaaku ha hiteyoo, háati nihifom.”

* **XI:LI** 11:51 Aŋa ayem ayaamakoola ya (2 Heetaakiye 24:20-22) pale neetaat paapaa ti Saŋ-Patis.

XVI Naasokii hícantiitu eehe: "Taakaataak usaanum áyiin eetaake etaam eepuke meemak. XVII Naacakanoolo: 'Puume inci inñañe ihinu? Kaatuko taakut la famank aja inci nkaakaay ya émaañii.' XVIII Naasok: 'Fiye inci nkaakaay ihinu. Fahancalool mileefaan ma mutoom, illut ñenfakat, la faconcenool púlooj aja inci nkaakaay ya émaañii niñ hitaaku ha hitoom. XIX Inci fasokoolo: "Awíyam, yékunoolo, hitaaku ha hitii hiti sitiil seemeenje, li, illaan, iyyeno ti eloj éesuume meemak." XX Pale Pútuun pa mpusokoo: 'Awe esoj eyyuul! Hánant eehe aafaket. Fiye, ayme afaacoop aja anconcenoolo ya púlooj?" XXI Yéesu naapanan apisokii: "Eehe efihitaako an aja naconcenool hitaaku hiti fanjo apan ataakut waah hátkin Pútuun pa."

Kat káamiilool yínan Pútuun

XXII Púful toko, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: "Eehe hiwune inci insok aluu, timpi niwasoolo kúnuul ti eloj ya etaaluu, ti waah ewwa efinili, niñ fotom ti sinii aluu, waah ewwa éfinisoolo. XXIII Kaatuko eloj ya ehañahañ paliyal, enii ya neehañ pásooliyal. XXIV Nisincan pusuwa pa: pusukantoo, pumaañantoo, pitaakut káamankuma niñ ekina tom pileefaan, pale Pútuun pa mpúkuuman-kúuman po. Ñiyema puume innihane panap pusuwa pa? XXV Ayme ti aluu, ti ewasoolo kúnuul, ayina kapenan caanak ti eloj ya eteyoo? XXVI Páawoo niyinaat fala ihinu waah wa wenkilis wa ewwe, weyme efiniwasoolo kúnuul ti ukee wa?

XXVII "Nisincan fa hiliilii ha nihijant fa. Híhinantoo piseeñ niñ ekina tom hiliilantoo. Pale inci pusok aluu, háati amansa ya Solomon niñ hisaanumate ha hiteyoo fiye púlooj ayinaat púsoolo samat nii hikina. XXVIII Niñ Pútuun pa púsoolaa fiyuu káaheeni kiti kaakit, keeyem ka le fiyooy, kacom nkiwantee ti seemak, faala aluu, puume conko étipusool aluu? Aluu keetaakut ka káyinan kenfakat! XXIX Timpi niñes waah ewwa efinili, innilaan; timpi niwasoolo kúnuul. XXX Kaatuko keeneetaat ka Pusuwif, poko nkañes waah ewwu. Pale Pútuun pa Paapaa ti aluu, pímeyimeyi nii nisoolahaa-soolah wo. XXXI Haña panap nipíñes cáwii etempo, waah ewwe púlooj efuuwufanee aluu.

XXXII "Aluu cikoolo ca citoom, timpi nife, kaatuko Paapaa ti aluu súu-moosuum kati awufan aluu cáwii etempo. XXXIII Ninooman hitaaku ha hitaaluu, innifulan ho salaka ti keeleke ka. Nimemanoolo émankuma mañ éepuciyantoo. Inniconcenool hitaaku ha hitaaluu alacana la éthicim, pa innimeya pa nii plípa étikayini hikolu, cemmek lompo etecok. XXXIV Kaatuko la pamankal pa pitaaluu mpiyem, toko lompo saan aluu insiyem."

Pimiikan keeyem kaasincan

XXXV Yéesu nene asok pinapana pa pakateyoo: "Niyeno niñ wañ uti páhin, innikat pilampi pa pitaaluu pipicaañ. XXXVI Níhin samat nii pakan keeyem ti hituulu éñohoonii ya eti áhampaatiin a ateyii, loho akaayaa pahaaño piti pinimo. Niñ pácolaliyoo naawenken, nkápankinoo putum pa. XXXVII Pimiikan pa payenka áhampaatiin a naakaakaay ka étookii kaasincan niñ ácoliyoo éfikanapiyane. Pánipani, inci pusok aluu: Afáawasoonii wañ uti páhin naayenani nantoonool naawufanii kapili. XXXVIII Iyyema ákeyyoo mpisit niñ fotom nuulap, náatookiyii kaasincan, éfikanapiyane.

XXXIX "Pale nímeysi eehe, niñ áhampaatiin a ati ekumpan ya ameya álipa ya ta naakaakaay ékey, atakatoo ápinakoonii ápilipoo. XL Aluu lompo nisiijo púsooni kaatuko inci, Añii An, éfikey ti caanak enca étininunkoolam."

XLI Fiye, Piyeer naacakan Yéesu: "Ahámpaatiin, unii uwune ansok hícantiitu eehe fo hiti pakan paka púlooj?" XLII Ateeteyo naañahanoo: "Ayme ayem amiikan a eehintiyee ya, naacohato, aja áhampaatiin a naakaakaay kañoman

páhin pa piti ekumpan ya kati ápaacinool paliyal pa pakakee pimiikan pa niŋ caanak ca cítuuniyaa? ^{XLIII} Amiikan a ajuu, niŋ áhampaatiin a áñoohoniyoo náatookiyoo ti oom páhin, áfaanapiyanee. ^{XLIV} Inci pusok aluu pánipani ya, afaañomanoo hitaaku ha hiteyoo púloorŋ. ^{XLV} Pale usokaa amiikan a naasokoolo: 'Ahámpaatiin a atoom áfiisut éñoohonii,' náayaañ hisapu pimiikan pa pákayiin paka niŋ pakaal paka, naayeno hili, pálaani fo ákuman. ^{XLVI} Ahámpaatiin a ati amiikan a ajuu áfaañohonii ti hinoom eeha náanunkoolut niŋ ti caanak enca náamiit. Afaakallanoo meemak, áfaahinoo samat nii fa nkáhin fa keehintiitee ka.

^{XLVII} "Amiikan a aŋa eemeya ya eeha áhampaatiin a ateyoo náalafiye ha amemanooliit, áhinut ho afaasapee meemak. ^{XLVIII} Pale amiikan a aŋa éemiit ya eeha áhampaatiin a ateyoo náalafiye ha, náahin heewune kati asapee, afaasapee caahinkij. An óo an aŋa nkawufane meemak afaañaakee meemak, an óo an aŋa nkañomane meemak afaahaŋe hiñaaku."

Kásuumaay tom pale píkatinool

^{XLIX} Yéesu nene asok: "Inci kéyyookey écoopii seemak ti púlunta pa, íllafi sipince sucok. ^L Pale taakaataak pátise eyya inci iññaŋe hisayu, kúnuul unka ti inci taamanta epayut. ^{LI} Cukaacuk aluu nii kásuumaay inci íncoopii t'etaam? Haani, inci pusok aluu, pale píkatinool. ^{LII} Písik fiyooy, miin miti pakan isak éfimikatinool, pákahaaciil efikapook pákasupak, pákasupak efikapook pákahaaciil. ^{LIII} Efíkatinool, paapaa afaapook añiinoo akampaani, akampaani afaapook paapaa ateyoo; iññaá afaapook añiinoo ámaacul, ámaacul afaapook iññaá ateyoo; iññaá afaapook añiinoo aaloo, añiinoo aaloo afaapook aasonoo aal."

Kameye heeñaŋe pitaako

^{LIV} Yéesu naasok lompo kayoŋ ka: "Niŋ nicukaa káatiŋu nkúfulii pa caanak ca incinow pa, innihaaŋ ti hisoku 'éfeenupii', apan nihitaako. ^{LV} Fo lompo incuke, niŋ eyam ésapiyoo ti kikee kaapii, innisok 'éfisowi', nihitaako. ^{LVI} Aluu ñícufl! Níyiniyini kameye heekaakaay pitaako niŋ nisincanaa patiila niŋ t'etaam. Weyme uwune niyinaat hicuku heeyem ha aluu ti kaaposool ti caanak ence, kati nímeyí heekaakaay ha pitaako?

^{LVII} "Fiye, weyme uwune aluu faŋ aluu níkiwantoo heenape ha? ^{LVIII} Niŋ akamooli ayenyuu hicoopu ti áhina kíiti, ti pítin pa hín kata nipiteŋenool kati nísiyool, niŋ ekina tom afaacoopi ti sempe ti áhina kíiti ya, áhina kíiti ya naawufani pakati púwuulu pa, pakati púwuulu pa nkakuli. ^{LIX} Inci pusoki: Aátifulii ti ékuluma eyyuu awe peecooyut kaahit ka kikelan ka."

XIII

Púwunko umuuyen niŋ ekina tom eket

^I Ti oom caanak, pakan nkákey kakaman Yéesu fa Pilaat náahine kapumuk pakakee pakan pakati Kalilee, ta nkayeniye ta kaawaaseen kiti Pútuun. ^{II} Yéesu naañahani: "Pakati Kalilee payenkuu, fo cukaacuk aluu nii poko kahaŋa kaamuuyen pakakee pakati Kalilee kamma nkamukee fiyuu? ^{III} Haani, inci pusok aluu, pale niŋ níwunkiit umuuyen wa utaaluu, aluu lompo púloorŋ efiniket. ^{IV} Niŋ fotom pakan paka kaat ya niŋ pákahaaciil paka payenka ekumpan ya eehaane ya eti Silowam neenowe ya teyii neemukalii, cukaacuk aluu nii kahaŋa kaamuuyen pakati Jerusalem? ^V Haani, inci pusok aluu, pale niŋ níwunkiit umuuyen wa utaaluu, aluu lompo púloorŋ efiniket."

^{VI} Fiye, Yéesu naasokii hícantitu ehe: "Akee áyiin ataake kaakit naasuk tenko sootoo. Naakaay hiŋes papukal eteyyo ataakut. ^{VII} Naasok áhina ya

ateyoo: 'Sincan, sitiil síhaaciil unse nii inci kéyyoo hiŋes papukal ti enuun eyye taakantoo. Fiit yo! Etaakut nafaa weyme efeesiŋo ti etaam eyye kensey?'^{VIII} Pale áhina ya naañahanoo: 'Ahámpaatiin, túul yo etii eyye, inci pícikisool ti sipat eteyoo uwwas yo campanti,^{IX} manti epuk niŋ ekina tom pulay mpoñ kapifiit yo.'

Aal éehute éekuuñanee ti hinoom ha hiti kayeno ka

^X Ti hinoom hiti kayeno hiti Pusuwif pa, Yéesu naayeno kakalaŋan ti ekee éluumuma. ^{XI} Intaako toko aal aŋa hísaalumant níhihutane fo sitiil kaat niŋ síhaaciil (18). Náaŋuho ayinantoo ésaalino fo acoonool ciit. ^{XII} Yéesu ta naacukoo ta náayonkaliyoo hátkinoo naasokoo: "Aal, aayihaa ti káakuuñu ka kitii." ^{XIII} Naalemp sipeesoo teyoo, tokotoko aal a náasaalino apucoonool ciit, naayeno hímulu Pútuun pa.

^{XIV} Pale, áhampaatiin a ati éluumuma ya, apucuk eehuu inseeño ti Yéesu kamma náakuuñane ti hinoom ha hiti kayeno ka. Naacoo hilim ha, naasok kayoŋ ka: "Kunoom isak niŋ hoonool kiñarŋee páhin tenko. Ooto níkey ti oom kunoom nípikuuñanee, pale ti hinoom ha tom hiti kayeno ka."

^{XV} Ateeteyo naañahanoo: "Aluu nícufl! Fo an óo an ti aluu, ákopinantoo híciinoo niŋ ekina tom fáliyoo ti káahoonanuma apicoop yo kaalaanan ti hinoom ha hiti kayeno ka? ^{XVI} Fiye, aal aŋe ati miin na miti Abraham, aŋa Seetaani neenakiye fo sitiil kaat niŋ síhaaciil (18) púmpuluŋ, fo aŋarutee kafakan ti káakuuñu enke ti hinoom ha hiti kayeno ka?" ^{XVII} Ta naasoke ta enke, keepookoo ka nkameeŋ niŋ ñusuu, pale kayoŋ ka nkiyeno ti pásuuma kamma heenape ha henfakat ha púloorŋ eeha Yéesu náahine ha.

Hícantiitu hiti ekoon sootoo

^{XVIII} Púful toko, Yéesu naasok: "Cáwii ca citi Pútuun pa niŋ weyme incinakoole? Niŋ weyme inci fakufumool co? ^{XIX} Cicukaacuk nii ekoon sootoo eyya an naacoope naasuk yo ti kaakit ka kiteyoo. Néenanti fo éyenoonii enuun, pusuwa pa mpúwuun ti unaay eteyoo."

^{XX} Yéesu nene asok: "Niŋ weyme inci fakufumool cáwii ca citi Pútuun pa? ^{XXI} Cicukaacuk nii leweño eyya aal naacoope naanakanool yo niŋ efol eemeerŋe, fo hímaaf ha púloorŋ híkuntii."

Putum pa peekoke pa

^{XXII} Yéesu ti pikaayu pa Jerusalem naasiŋo ti pisaatee pa niŋ misaatee ma apiyeno kakalaŋan. ^{XXIII} Akee naacakanoo: "Ahámpaatiin, fo pakan caahinkilis lamma efikafakane?"

Yéesu naañahanii: ^{XXIV} "Níhin kata nipinako ti putum pa peekoke pa kaatuko inci pusok aluu, pakan keemeerŋe efikarŋes pinako étikayini. ^{XXV} Niŋ ati ekumpaana ya ayitiyaa naapank putum pa, aluu tikitaarŋ, éfinicook kaawenken hunkut ha innisok: 'Ahámpaatiin, pánkini unii,' pale náañahanii: 'Inci míit peyme innifulii!'

^{XXVI} "Fiye, efinisokoo: 'Unaa uyeniya hili niŋ pálaani nantoonool, ayyeno kakalaŋan ti kíliŋ ka kutoonii.' ^{XXVII} Pale afaasok aluu: 'Inci míit peyme innifulii! Nílaarŋam aluu payenka innihin ka heenaput ha!'

^{XXVIII} "Niŋ nicukaa Abraham, Isaak, Jakob niŋ piyaamakoola pa púloorŋ ti cáwii ca citi Pútuun pa, efinikooŋ innifincal úŋiŋ aluu kamma inniwantee tikitaarŋ. ^{XXIX} Pakan éfikafulii pa caanak ca incifulii pa niŋ pa incinow pa, epees yaamay niŋ epees yáali, kápikey hili ha henfakat ha hiti cáwii ca citi Pútuun pa. ^{XXX} Nísiitan, pakakee paka kéekelanii ka efikayeno hátkin, pakakee paka keeyem ka hátkin éfikakelanii."

Pálafi empa Yéesu náalafiye pa Jerusalem

XXXI Ti oom caanak, pakakee Pufalisaay nkákey ti Yéesu nkasokoo: “Fúl le aapikaay lakeenaay kaatuko Helot Antipas álafiyuulafi himuku.”

XXXII Yéesu naañahani: “Nikaay canisok cipampano ceekance encuu nii: 'Inci oopa ti hiyaanu kisaalumant, ínkuuñan pakan paka kéekuñe ka fiyooy niñ kacom, hinoom ha híhaaciyenu ha inci fapa páhin pa putoom.' XXXIII Fan óo fan incuke fo inci muus pítinam fiyooy, kacom niñ tanta, kaatuko ayaa-makoola ayinaatee himuku pikee niñ neetaat Jerusalem.

XXXIV “Oo Jerusalem, Jerusalem aluu keemukale ka piyaamakoola pa inni-nunkal payenka Pútuun pa mpúpoñii ka ti aluu, ñiyema puume innonkaam kati concenool epuuk aluu nantoonool samat nii fa ekutoon neconcenool fa mufuun eteyyo ti úpitu eteyyo. Pale nicoonut! XXXV Nísiitan, ekumpan ya etaaluu efeekatanee, ee inci pusok aluu: Etinene nicukam fo hinak ta efinisok ta: 'Amúlee aña éekeyii ya ti caacaw ca citi Ateeteyo.'”

XIV

Ayín ati káakuuñu kiti hanaay éekuñanee ti hinoom ha hiti kayeno ka

I Ti hinoom hiti kayeno, Yéesu naanako ti ekumpan eti akee ti ñlhampaatiin Pufalisaay pa hili. Keeyeniye ka toko nkasincan teyoo. II Fiye, áyiin eetaake káakuuñu kiti hanaay sipees niñ woot naayeno hátikinoo. III Yéesu naacakan Pufalisaay pa niñ pikalarjana hilim ha heesiñanee ha: “Cooneecon fo kiteekit káakuuñan ti hinoom ha hiti kayeno ka?” IV Pale kañahanutoo. Náalik áyiin a aña éekuñe ya náakuñanoo, apipa, naasokoo ayet.

V Fiye, naasokii: “Aluu ti aluu, ayme añiinoo niñ fotom híciinoo efihinow ti ésaapun átafulanii ho mpacas ti hinoom ha hiti kayeno ka?” VI Kayinaatoo kañahan teeho.

Esilanoolo niñ ewananoolo

VII Púful toko, Yéesu naacuc kéeyonkaliyee ka hili ti kamamal kúkon ka kiti hátikin, naasokii hilim eehe: VIII “Niñ kayonkaluu pahaaño piti pinimo timpi yeno ti híkon ha hiti hátikin ti kafeyatan an eehanjuu nafaa náayonkaliyee, IX niñ eehuu hitaakiyaa, aña éeyonkalii ya aluu púlooj, áfaakey ti awe, naasoki: 'Ufan híkon ha hitii áyiin a aje.' Fiye, niñ ñísuuwu aafaakaay iyyeno ti híkon ha hiti puson. X Pale niñ kayonkaluu, yeno ti híkon ha hiti puson, ancuk niñ aña éeyonkaliyuu ya hili acukuu, naasoki: 'Awíyam, káy yeno hátikin.' Fiye, áfanapiyanee hátikin kéeyonkaliyee ka púlooj. XI Kaatuko an óo an eesilanooliye áfaawananiyee, an óo an eewananooliye afaasilanee.”

XII Yéesu naasok eeyonkaloo ya: “Naayikaa kawaay niñ fotom káciim, timpi yónkalii pákawiya, pakatuwi tom, miin ma mitii tom niñ ekina tom pikinooli tom keetaake ka. Náahinaa fo efi lombo kayonkali hili nkánukani. XIII Pale naayenyaa kawufan hili henfakat yónkalii keeleke ka, kéehute ka, payenka nkanow ka niñ efank, kéefuume ka. XIV Etikayiniyi ho kañahan, pale Pútuun pa éfipinapiyani, mpiñahani ho ta keeconoolo ka nkakaakaay ta élitoonii ti eket ya.”

Hícantiiitu hiti hili henfakat

XV Ti hili eehuu, akee ti keeyeniye ka toko, ápisi eeha Yéesu naayeniye ha hisoku, naasokoo: “Pásuuma efiyeyeno ti aña eekaakaay ya hili pati cáwii ca citi Pútuun pa!”

XVI Yéesu naañahanoo niñ hícantiiitu eehe: “Taakaataak akee áyiin eemanoolo hili henfakat naayonkal hícump pakan. XVII Ta hili ha níhitsuuniye ta naapoñ amiikan a ateyoo, ápikaakupii niñ keeyonkalee ka hili nii: 'Níkey,

hiik ha hipayaa.' ^{XVIII} Pale pooko púloorj nkáyaañ kaluum kaaponket. Ayáañ a naasokoo: 'Féefiye inci innoome kaakit, fo inci kaay hicuku etenko, sokoo aponketam.' ^{XIX} Akee ya naasokoo: 'Féefiye inci innoome kiciin ñaasuwan kiti piya, kikina inci iyyem fiye ti pikaayu hiyoopu, sokoo aponketam.' ^{XX} Akee lompo naasokoo: 'Féefiye inci insaye aal, ekina ewune étiyini ékey.'

^{XXI} "Amiikan a apuñoho, naakaman áhampaatiin a ateyoo eeha pakan paka nkásokiyoo ha. Fiye, ati ekumpaan ya, ta náasiye ho ta, náañiken, naasokoo: 'Kaay mpacas ti kílinj ka niñ ñítin ña ñiti saatee ya cóopii keeleke ka, kéehute ka, kéefuume ka niñ payenka nkanow ka niñ efank.' ^{XXII} Amiikan a apipa ho íhinu, naasokoo: 'Ahámpaatiin, eeha ansoke ha híhineehin pale fo fiye ekumpaan ya emeerjut.' ^{XXIII} Ahámpaatiin a naasok amiikan a ateyoo: 'Kaay ti mítin ma niñ kanaac kíkinku ka cóopiyii kápinakoonii, eeha efihiwun ha ekumpaan ya etoom neemeerj. ^{XXIV} Inci pusok aluu: Háati akee ti kéeyonkaliyee ka hínum, atasiikan ti hili ha henfakat ha hitoom.'"

Páciite piyeno anapana

^{XXV} Fiye, kayorj kenfakat nkienyo pinapool niñ Yéesu. Náayeesoonii lipe teyii, naasokii: ^{XXVI} "Niñ an ákeyyoo ti inci, ayinaat piyeno anapanayam taamanta álafiiitam piharj faafoo niñ íñña a ateyoo, piharj aaloo niñ epuukoo, piharj ñúnuwoo niñ pakatuwoo niñ pakahoopoo, niñ lompo elorj ya eteyoo. ^{XXVII} Anja lompo eekantiit kuluwaa ya eteyoo, eeyem ya kúnuul ka kiteyoo, naanapanam, ayinaat piyeno anapanayam.

^{XXVIII} "Fo niñ akee ti aluu álafiyaa kulut ekumpaan eehaane, átayaañ ayeno apifin mañ emma naakaakaay káfulan manti miyini hipayu oom páhin? ^{XXIX} Niñ ekina tom afaatah yo átayini yo hipayu, pakan paka keekaakaay ka hicuku eteyoo nkalenkenoo, ^{XXX} nkasok: 'Sincan, arje áyaañe kulut ekumpaan, ayinaat yo hipayu.'

^{XXXI} "Fo lompo incuke, niñ amansa ayeniyaa pikaayu hikam niñ akee amansa, fo átayaañ ayeno apisincan man niñ síwuli ñaasuwan (10,000) áfaayini kátaakoolan eeyem ya ti ékey niñ síwuli áwii (20,000)? ^{XXXII} Niñ ameya nii átayini, anja naalorj náalaarje afaapoñ pakan kaluum púsuumool. ^{XXXIII} Ti páhinal pa poonool puu, an óo an ti aluu ayinaat piyeno anapanayam taamanta akatanut waahoo púloorj.

^{XXXIV} "Micempanu anapaanap, pale niñ múfulaa ti pasampe etemmo puume éfimiyyiniyee éñahanii ti pasampe? ^{XXXV} Minaput ti etaam ya, minaput lompo campanti, efimiwantee. An óo an eetaake kaanuu kiti kásiitan, ásiitan."

XV

Hícantíitu ha hiti sáacii ya éecime ya

^I Hikee hinoom, hícum p isayoola kúncoo niñ pumuuyena nkálohii Yéesu kásiitanoo. ^{II} Pufalisaay pa niñ pikalañana hilim ha heesiñanee ha nkayeno káakumutool kapisok: "Ayín arje nawanawan pumuuyena pa naali neyii."

^{III} Fiye, Yéesu naasokii hícantíitu eeha: ^{IV} "Niñ akee ti aluu ataakaa sísaacii keme, yoonool néecim, fo atakat áwii epaakiil niñ kaat niñ sipaakiil sa (99) ti káahoonanuma, apikaay híjes yoonool ya éecime ya fo álañanii yo? ^V Niñ álañaniyoo yo, niñ pásuuma áfaakantoonii yo ^{VI} naayet t'enuuf. Púful toko naayonkal pákawiyoo niñ pikinoooloo nantoonool naasokii: 'Níkey, ninanf ti pásuuma pa putoom, kamma inci ílañanii sáacii ya etoom yoonool ya éecime ya.' ^{VII} Inci pusok aluu: Fo lompo incuke, pásuuma efipiyeno ti keeyem ka alacana niñ amuuyena oonool áwunkiyaa umuuyen wa uteyoo, piharj áwii

epaakiil niŋ kaat niŋ pakapaakiil paka keecoonoole ka kasoolahut kayesan eloj ya eteyii.”

Hícantiitu hiti koofali éecime

VIII Yéesu naapenan hisoku: “Moonool muu, niŋ aal ataakaa sikoofali ŋaasuwan, yoonool néecim, fo atacaanjan lampi, naaneerj ekumpaan ya naanjes yo niŋ kunuu fo alañan yo? IX Niŋ alañanaa yo áfaayonkalii pákawiyoo niŋ pikinoooloo nantoonool naasokii: 'Ninanf ti pásuuma pa putoom, kamma inci illañanii koofali ya etoom éecime ya.' X Inci pusok aluu: Fo lompo incuke, niŋ amuyena oonool áwunkiyaa umuuyen wa uteyoo, pásuuma efiŋiyeno ti pumaleekoo pa piti Pútuun pa.”

Hícantiitu ha hiti añii ya éecime ya

XI Yéesu nene asok: “Taakaataak áyiin eetaake epuuk pákasupak. XII Kahiineen ka nkusok faafoo: 'Paapaa, ufanam putumam ti hisaanumate ha eeha inci iññaje ha hitaaku nampi ketaa.' Fiye, paapaa ya náapaacinoool hitaaku ha hiteyoo epuukoo. XIII Fiyiit kahiineen ka naanooman putum pa piteyoo púloorj naakaay ti mah méelaaje. Náapucalool po mañ ma miteyoo ti eloj eenaput. XIV Apipa káapucalool aña naataake ya púloorj, épankul enfakat néenakoonii ti mah ma púloorj, náayaañ palek. XV Naakaay hiñes páhin, akee áyiin ati oom mah naacoopoo, naapoñoó káakuuman pícalukun ti etaam ya eteyoo. XVI Náalafi kaasiitan fañoó niŋ paliyal empa pícalukun pa mpiyeniye pa hili pale an awunutoo waah.

XVII “Fiye, ápuñoohonii ti kunuuwoo, naasokoolo: 'Píhina kayema puume pakati paapaa atoom payenka nkali fo nkatowan, inci íyyemi le ti eket niŋ peep. XVIII Ooto, inci fañooho pati paapaa atoom nkaasokoo: "Paapaa, inci muuyenaamuuyen ti Ateeteyo ati alacana niŋ ti awe. XIX Fiye, inci túuniit piyonkalee añiini, cokam samat nii akee ti píhina pa pakatii.”

XX “Púful toko, añii ya naalito, naañooho pati faafoo. Mpálempaliyoo, faafoo naanjantanoo nketoo teyoo ti hikaw meemak. Naatey apipaakoolanoo naarjooonoo, naasumpooloo. XXI Añii ya naasokoo: 'Paapaa, inci muuyenaamuuyen ti Ateeteyo ati alacana niŋ ti awe. Fiye, inci túuniit piyonkalee añiini.' XXII Pale faafoo naasok pimiikan pa pakateyoo: 'Nihiliikan! Nícoopii hísool ha heehaje ha pawalle ínnisooloo ho, inniñaamoo ekop ti hisiiik, inniwasoo písamata. XXIII Inñcoopii cíciin ca ceehaje ca pafom nipumuk upuliyaa nuuhaañiyaa. XXIV Kamma añiinam aje naakete, náañoohonii ti eloj; náacim, naalañanee.' Nkáyaañ pahaaña.

XXV “Ta eehe nihitaakiye ta añiinoo áhampaatiin a náalorjii ti kaakit. Ti éñoohoniyoo ápulohanii ekumpaan ya náasi páyifal niŋ pakiiyal. XXVI Naayonkal akee ti pimiikan pa, naacakanoo: 'Weyme utaakiye le?' XXVII Amiikan a naañahanoo: 'Atuwi áñoohonii, paapaa atii naamuk cíciin ca ceehaje ca pafom kamma náañoohonii kásuumaayoo.'

XXVIII “Fiye, añii ya áhampaatiin a hiiñoó nihili, naapook pinako ti ekumpaan ya. Paapaa ateyoo náafulii, naamaaneenakoo apinako ti ekumpaan ya. XXIX Pale naasok paapaa ateyoo: 'Sítan! Sitiil ense púloorj inci yemuu ti páhin péelaacinut hilimi. Pale háati cifil aataapala wunam pahaaña niŋ pákawiyam. XXX Pale añiini aje, ápuñoohonii, akina aña éepucaloole ya hitaaku ha hitii ti púmaacul keenaput, ammuukoo cíciin ca ceehaje ca pafom!’

XXXI “Paapaa ateyoo naasokoo: 'Añiinam, hinak óo hinak awe oopa le niŋ inci, waah óo waah utoom, utii. XXXII Pale atuwi aje aketaaket, náañoohonii ti eloj; náacim, naalañanee. Ekina ewune uñañaa pahaaña niŋ hitaaku pásuuma.’”

XVI

Hícantiitu ha hiti áhina ya eesuusa ya

^I Fiye, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Ayín usaanum ataake áhina eeyeniye ati hikaw ha hiti páhin pa piteyoo. Pakan nkákey kapisok usaanum a nii áhina ya ateyoo, pahaaño niŋ hisaanumate ha hiteyoo naayaake.

^{II} Naayonkaloo naasokoo: 'Eeheyeme inci ínsi nkákup kitii? Finam waah wa wéenakoonii wa niŋ wéefule wa, kaatuko áatineeyini piyeno ati hikaw ha hiti páhin pa putoom.'

^{III} “Áhina ya naasokoolo: 'Páawoo áhampaatiin a atoom áfaafulanam ti páhin pa putoom, puume inci iññaŋe íhinu? Taakut sempe siti piya, suuwaasuu lompo kaalumatool. ^{IV} Méyimeyi fa inci nkaakaay íhinu, ancuk niŋ inci púulaa páhin pa putoom pakan paka nkawananam lateyii.'

^V “Naayonkal oonool oonool ti keetaake ka nikopu ti áhampaatiin a ateyoo. Naacakan áyaañ a: 'Puume ayyekane áhampaatiin a atoom?' ^{VI} Naañahanoo: 'Kilampasano keme kiti lúuliin.' Áhina ya naasokoo: 'Sa kaahit ka kéeyisane ho ka, yeno mpacas nkiic áwii ésupak niŋ ŋaasuwan (50).'

^{VII} “Apipa, naacakan akee: 'Puume ayyekane áhampaatiin a atoom?' Naañahanoo: 'Sipootak keme siti uli.' Naasokoo: 'Sa kaahit ka kéeyisane ho ka, yeno nkiic áwii epaakiil (80).' Fiye, náahin fo ti an óo an eeyekane áhampaatiin a ateyoo nikopu.

^{VIII} “Púful toko, áhampaatiin a náamul áhina ya eecoonoolut a kamma náahine ho niŋ pasuuse. Kaatuko payenka nkanapan ka énimaaan ya eti púlunta empe kahaŋa pasuuse pakati ecaŋ ya eti Pútuun pa ti waah ewwa nkáhin wa ti pututayii.” ^{IX} Yéesu nene asokii: “Inci pusok aluu: Hisaanumate ha hitaalu hiti púlunta empe, nicoop ho kati nitaak pákawi, ancuk niŋ hipayaa, innisayanee ti úyenuma wa uti eket maamaa.

^X “An eehintiyee niŋ waah wenkilis afaahintiyee lompo niŋ waah wenfakat, an eecoonoolut niŋ waah wenkilis, atacoonool niŋ waah wenfakat. ^{XI} Niŋ nicoonoolut niŋ hisaanumate ha hiti púlunta empe, ayme afaañoman aluu hisaanumate ha hiti pánipani ya? ^{XII} Niŋ nicoonoolut niŋ hisaanumate hiti an, ayme afaawufan aluu hisaanumate ha hitaalu? ^{XIII} Amiikan oonool ayinaat páhin ti ñihampaatiin pákasupak. Afaanat oonool a náalafi akee ya, niŋ ekina tom áfaalafi oonool a naapook akee ya. Niyinaat kaalehanool káyanan Pútuun niŋ pálafi mañ.”

^{XIV} Ta Pufalisaay pa nkásiye ta enke púloŋ nkalenken Yéesu kamma nkálafiye mañ. ^{XV} Yéesu naasokii: “Aluu ínniyisanyisan pucoonool pa pitaluu ti ñíkin pakan paka, pale Pútuun pa pímeyiméyi heeyem ha ti saan aluu. Kaatuko eeha pakan paka nkacoke ha nii hihaha hitaaku nafaa, Pútuun pa pinataanat ho.”

Hilim ha heesiŋanee ha niŋ cáwii ca citi Pútuun pa

^{XVI} Yéesu nene asok: “Kilim ka kiti Móyiis niŋ kiti piyaamakoola pa kisiŋanee-siŋan fo ti caanak ca citi Saŋ-Patis. Písik ti oom caanak ekoŋan ya ésuume ya eti cáwii ca citi Pútuun pa neeyeniye ti káatuunan. Fiye, an óo an oopa ti íhinu kata kati anako. ^{XVII} Alacana niŋ t'etaam efikahaŋ pacas épucaloolo cilim ca ceehaŋe ca káafomaati ti hilim ha heesiŋanee ha hiti Móyiis.

^{XVIII} “Ayín óo áyiin éefulane aaloo naasa akee aal, ti kaamuuyen naayem, aŋa lompo eesaye aal aŋa áyiinoo náafulane ti pinimo, ti kaamuuyen naayem.”

Hícantiitu ha hiti usaanum a niŋ Lasaar

^{XIX} Fiye, Yéesu naasok Pufalisaay pa hícantiitu eehé: “Taakaataak usaanum áyiin, nawaso wañ weewalla núuciiti hinoom. Hinak óo hinak la teyoo pahaño, naayeno ti elorj eenape. ^{XX} Intaak lompo áyiin eeleke, caacawoo Lasaar, aja nahinto hátikin putum ekumpaan ya eteyoo, eniinoo púloorj kaameej musontuwaay. ^{XXI} Náalafi kahesal aja nánowalii ya ti púus pa piti usaanum a apili, piyen pa conko mpíkey mpiyeno kaaneewan musontuwaay ma miteyoo.

^{XXII} “Eeleke ya naaket, pumaleekoo pa mpicoopoo mpiyenanoo pukol Abraham. Usaanum a lompo, naaket naahokee. ^{XXIII} Pati keekete ka naayeno ti kúnuul kenfakat, ápihaafin naajantan pállaarje Abraham, Lasaar naayeno pukoloo. ^{XXIV} Naaceek apusok: 'Paapaa Abraham, inci ti ñíseeña ñenfakat iyyem le ti uleew ewwe. Keti ti inci ti hikaw, mpoñ Lasaar ápikaapuucii pikelan hisiikoo ti man, apumonanam híleeluufam.' ^{XXV} Pale Abraham naañahanoo: 'Añiinam, náwuno nii aayenaayeno ti elorj éesuume, tempo Lasaar naayeno ti kúnuul. Fiye, Lasaar oopa le, ti kaapuñanoolee, awe oopa ti ñíseeña. ^{XXVI} Apan niñ fúláa toko, kaayeen kenfakat unka ti pututa unaa, eeha efihiwun ha kéelafiye éfulii petoonii kápifiitanii lupuu ti aluu étikayini, fo lompo incuke ti kéelafiye éfulii lupuu ti aluu nkáfiitanii petoonii.'

^{XXVII} “Usaanum a naasokoo: 'Paapaa Abraham, ooto inci luumuu, poñ Lasaar pati ekumpaan ya eti paapaa atoom, ^{XXVIII} kaatuko inci taakaataak po pakatu isak. Akaay, apicaakamanii heeyem ha pe, poko lompo timpi kákey peti kúnuul enke.' ^{XXIX} Abraham naañahanoo: 'Pakatuwi kataakaataak pakiical pa piti Móyiis niñ piti piyaamakoola pa, kásiitan po.' ^{XXX} Usaanum a naasokoo: 'Paapaa Abraham, eehuu hifomut, pale niñ an áfuliyoo ti keekete ka naakaay teyii, éfikawunko umuuyen wa uteyii.' ^{XXXI} Abraham naasokoo: 'Niñ kásiitanut Móyiis niñ piyaamakoola pa, háati an náañohonii pati keekete ka, étikayinanoo.'”

XVII

Kaamuuyen niñ kaaponket

^I Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Fan óo fan incuke, efitaaq waah weekaakaay kanakan an ti kaamuuyen, pale kúnuul efikiyeno ti aja éfuunapii ya teyoo. ^{II} Fisaka apicenkee ti ekun énanikiin enfakat naawantee ti musuu le niñ afaanakan akee ti kenkilis ka payenke ti kaamuuyen. ^{III} Nisiño púsooni!

“Niñ atii ya amuuyenaa, watanoo, niñ awatanooliyaa mponketoo. ^{IV} Niñ amuuyenaa ti awe ñiyema isak niñ ñésupak ti hinoom ha hoonool ha, náañohonii ti awe ñiyema isak niñ ñésupak kaalum kaaponket, aañarjoo kaaponket.”

^V Pupoñapoñ pa nkasok Ateeteyo: “Penan unii káyinan.” ^{VI} Ateeteyo naañahanii: “Niñ nitaakaa káyinan keefomut nii ekoon sootoo, níyiniyini hisoku enuu eyyuu: 'Lúpinoolo nkaasiijanoolo ti musuu,' éfeehin eeha innisoke ha.

^{VII} “Usokaa akee ti aluu ataake amiikan ayaya niñ fotom afaasa púlukuleen pa piteyoo. Mpáyetaliyoo ti kaakit, fo aafasokoo: 'Hiliikan káy yeno aapili?' ^{VIII} Haani, aafasokoo: 'Káy yikam waah ewwa inci fali káciim, naapayaa hiik, immemanoolo uwwufanam pili illaan, niñ inci payaa, awe conko, illi illaan.' ^{IX} Fo aafasok amiikan a apalaka kamma náahine eeha ansokoo ha áhin? ^X Fo lompo incuke ti aluu, niñ níhinaa waah ewwa nkasoke wa aluu níhin, nisok: 'Unii pimiikan kensej, páhin pa putoonii lamma núuhine.'”

Káakuuñan pakan ñaasuwan pakati kanuk

^{XI} Yéesu ti pikaayu Jerusalem, naanap ti pututa mah ma miti Samali niŋ Kalilee. ^{XII} Akina ti pinako ti cikee cisaatee, pakan ŋaasuwan keekuulut kamma kanuk nkákey kapipaakoolanoo. Nkasiŋjo kápilaarjoo ^{XIII} nkaceekoo niŋ uwiiluyii: “Yéesu, Ahámpaatiin, keti hikaw ti unii!” ^{XIV} Yéesu apicukii, naasokii: “Nikaay cániyisanoolo pati puwaaseena pa pakati Pútuun pa.” Poko ti pítin pa nkakuulane.

^{XV} Akee ti poko, ápibanum nii ákuuñaneekuñan, náañhoonii ti wootoo, naayeno hímulu Pútuun pa niŋ kaawiiluyoo. ^{XVI} Naanow ti woot Yéesu, puhoorjuyoo t’etaam, naasokoo apalaka. Anturj ati Samali. ^{XVII} Yéesu naacakan: “Fo ŋaasuwan ya púloorj tom ekuulane? Isak ya niŋ pakapaakiil paka peyme nkayem? ^{XVIII} Háati akee ti poko ayinaat éñhoonii ápumul Pútuun pa fo niŋ neetaat ati Samali ya aŋe, eeneetaat a ati Israyel?” ^{XIX} Naasokoo: “Lito, kaay, káyanan ka kitii kúkuuñanuu.”

Ekéy ya eti cáwii ca citi Pútuun pa

^{XX} Hikee hinoom, pakakee Pufalisaay nkacakan Yéesu: “Teyme cáwii ca citi Pútuun pa éficikey?” Yéesu naañahani: “Cáwii ca citi Pútuun pa éficikey samat nii waah ewwa nuucukee. ^{XXI} An atasok: ‘Nisincan! Eheh co!’ niŋ fotom ‘Ahaa co!’ kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa unca ti aluu.”

^{XXII} Púful toko Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Caanak unca ti ékey, éfinilafi fanfarj hicuku hinoom hoonool ti kunoom ka kiti inci, Añii An, pale etinicuk ho. ^{XXIII} Pakan efikasok aluu: ‘Nisincan! Eheeyoo le!’ niŋ ekina tom: ‘Ahaayoo pa!’ Pale timpi nikaay, timpi ninapanii. ^{XXIV} Samat nii pamaliñoolal etiiil fa mpicaarjan fa patiila púloorj písik ti púcook fo ti pikelan, fo lompo pakan paka nkakaakaay hicuku inci, Añii An, ti hinoom ha eeha fáñoohonii ha. ^{XXV} Pale fo inci yáañ yeno ti kúnuul kenfakat, mpookee ti ekaay eyye.

^{XXVI} “Samat nii fa intaakiye fa ti caanak ca citi Nowe, [☆] fo lompo nkaakaay pitaako ti kunoom ka kiti inci, Añii An. ^{XXVII} Pakan paka nkayeno hili, pálaani, esa niŋ pinimo fo ti hinoom eeha Nowe náayuukiye ha ti piteen pa penfakat pa. Fiye, etiiil ya néenupii man menfakat fo mumukalii púloorj cew. ^{XXVIII} Fo lompo incuke ti kunoom ka kiti Lot: [☆] Pakan paka nkayeno hili niŋ pálaani, hinoom niŋ kaanooman, pusuk niŋ kulut. ^{XXIX} Pale hinoom eeha Lot náafule ha Sotom, seemak niŋ kíceek ínsifulii patiila, insimukalii púloorj cew.

^{XXX} “Fo lompo facuk ti hinoom eeha inci, Añii An, nkaakaay ha éyisanoolo. ^{XXXI} Ti oom hinoom aŋa eeyem patiila ti kankalarj ekumpan ya eteyoo naataak waahoo páhantuwa, añaŋut éwanoonii apicoop wo. Fo lompo incuke aŋa eekaaye piya, añaŋut éñhoonii pati ekumpan ya eteyoo. ^{XXXII} Nínawuno heetaakiye ha Lot aaloo! [☆] ^{XXXIII} Aŋa éelafiye kafakan elonj ya eteyoo, áfaapuul teyyo, aŋa éepuule ti elonj ya eteyoo afaafakan yo. ^{XXXIV} Inci pusok aluu: Oom hánant pakan pákasupak efikahinto nantoonool, oonool áfaaseepinee akee ya naakatee toko. ^{XXXV} Pakaal pákasupak efikayeno pútuun ti ésiken yoonool, oonool áfaaseepinee, akee ya naakatee toko.” [^{XXXVI}]

^{XXXVII} Pinapana pa pakateyoo nkacakanoo: “Ahámpaatiin, peyme eehuu nihikaakaay pitaako?” Naañahani: “La ehunurj neeyem, toko píketul pa mpuconcool.”

XVIII

Hícantiitu piijiino ti kaluum

☆ XVII:XXVI 17:26 Púcook 6–9

☆ XVII:XXVIII 17:28 Púcook 18:16–19:29

☆ XVII:XXXII

^I Fiye, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo hícantiitu eehe ápiyisanii nii kañajaa kaluum tan óo tan timpí káwusen. ^{II} Naasokii: “Taakaataak ti ekee saatee áyiin áhina kíiti eefeyut Pútuun apaaliit an. ^{III} Ti saatee eyyuu lompo, intaako eyaajaj atja áyiinoo eekete, apinakaay pateyoo kati afiitoo kilim ti pututayoo niñ akamooloo.

^{IV} “Fo ta infiiye innapook, pale ti pikelan naasokoolo: 'Háati inci feyut Pútuun niñ ekina tom paaliit an ^V pale, páawoo aal aje oopa ti ihampuyam meemak, inci fasiinjyoo. Niñ inci hínut fo átayekuno ékey hinak óo hinak kayokanam.”

^{VI} Fiye, Ateeteyo nene asok: “Nísiitan áhina kíiti ya eenaput a arjuu eeha naasoke ha. ^{VII} Fo Pútuun pa epípuuut ti pisiinjo pakan paka payenka mpimamale ka, keeyem ka ti kaayonkal etempo hánant hanakan kati piyankananii? ^{VIII} Inci pusok ho aluu, epísiinjyoo mpacas. Pale inci, Añii An, niñ inci ñóhooniyoo fo éfitookii t'etaam keetaake káyanan?”

Hícantiitu ha hiti Afalisaay niñ asayoola kúncoo

^{IX} Fiye, intaako toko keecokooliye nii keecoonoole, nkátinan ti pakakee paka. Tempo, Yéesu naasokii hícantiitu eehe: ^X “Taakaataak pakan pákasupak keekaaye ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa kaluum: akee ya Afalisaay, akee ya asayoola kúncoo. ^{XI} Afalisaay a naasiinjo citeeteyoo naaluum: 'Inci sokuu apalaka Pútuun kamma inci incukut nii pakakee paka, keeyem ka pílipa, keecoonoolut, pihaañiya niñ pakaal niñ fotom samat nii asayoola kúncoo ya aje. ^{XII} Insujun kunoom kúsupak ti lóokun ya, uwwufani himpaac ha heewase ha ñasuwán ti waah óo waah púlooj ewwa inci intaake tewwo cooy.’

^{XIII} “Pale asayoola kúncoo ya naasiinjo pílaaj, álafíit fala káahaafin, pale náasitan, naasok: 'Pútuun, taak paket hikaw t'inci, amuyena ya.”

^{XIV} Yéesu naasokii: “Inci pusok aluu, áyiin a arjuu, ta naayeniye ta piyetu, akina Pútuun pa mpucoké nii eecoonoole pale Afalisaay a tom. Kaatuko an óo an éemakiyanooliye áfaawiiniane, an óo an éewiinianooliye áfaamakiyanee.”

Yéesu niñ epuuk ya

^{XV} Fiye, pakan nkácoopii epuuk ti Yéesu kati álikii. Pinapana pa pakateyoo kapucuk eehuu nkafet teyii. ^{XVI} Pale Yéesu naayonkal epuuk ya naasok: “Nikat epuuk ya kápikey ti inci, timpí nikitii. Kaatuko cáwii ca citi Pútuun pa ti payenka keecuke ka nii payenkuu inciyem. ^{XVII} Inci pusok aluu pánipani ya, an óo an eesayanut cáwii ca citi Pútuun pa samat nii añii, atanako tenco.”

Ayiin usaanum niñ eloj ya eepayantoo ya

^{XVIII} Ati hikaw ati Pusuwif naacakan Yéesu: “Ahámpaatiin eenape yuu, puume inci iññaje ihinu pitaak eloj ya eepayantoo ya?”

^{XIX} Yéesu naañahanoo: “Weyme uwune ayyonkalam eenape? Taakut an eenape fo Pútuun pa lamma. ^{XX} Fo áamiit hilim ha heesiinjanee ha? 'Timpí haaño niñ aal ati an, timpí coonool aapumuk an, timpí líp, timpí caam aapinook an, túul paapaa atii niñ iñña atii.’”

^{XXI} Naañahan Yéesu: “Eehuu púlooj inci immanke kápiliñ maañiyaayam.” ^{XXII} Ta Yéesu náasiye ta eehe, naasokoo: “Waah woonool uwwa toko ewwa ánhinut: Nooman hitaaku ha hitii púlooj uwwufan mañ ma keeleke ka, aafataak hisaanumate alacana, náafulaa toko ínkey innapanam.”

^{XXIII} Pale áyiin a ta náasiye ta eehe ínciitiyoo meemak, kamma naataake fo muus. ^{XXIV} Yéesu apisincanoo, naasok: “Cíitiiciití kusaanum ka kapinako ti cáwii ca citi Pútuun pa! ^{XXV} Fo ñonkomoo éfeeyini pinako ti káfuun saakilañ? Haani! Pale pinako pa piti usaanum ti cáwii ca citi Pútuun pa epípihaj páciite.”

XXVI Keeyeniyo ka káasiitan, nkacakan: “Fiye, ayme áfaayiniyee kafakan?”
 XXVII Yéesu naaňahani: “Waah wa weeheeke wa an, uheekut Pútuun pa.”

XXVIII Piyeer naasok Yéesu: “Sincan, unii ukatanaakatan waah wa utoonii púlooj nuunapani.”
 XXIX Yéesu naaňahani: “Inci pusok aluu pánipani ya, an óo an eekatane enuuf, aal, pakatu niň ñúnu, pupuka, epuuk kamma cáwii ca citi Pútuun pa,
 XXX afaahaň hitaaku meemak ti caanak ca citi fíyooy, niň ti púlunta pa peeyem pa ti ékey, eloj eepayantoo.”

Káakup Yéesu káhaacyenu kiti eket ya niň pilito pa piteyoo

XXXI Púful toko, Yéesu naacoop pupoňapoň pa pakateyoo ŋaasuwan niň pákasupak paka ti kaapii, naasokii: “Nísiitan, unaa unka ti pisilo Jerusalem, waah wa púlooj ewwa piyaamakoola pa nkakiie wa kiti inci, Aňii An, efuutaako.
 XXXII Efikawufanan keeneetaat ka Pusuwif. Efikapalahoolam nkalenkenam, nkakallanam, nkafaacal t’inci.
 XXXIII Efikasapam niň kisawut, nkamukam. Ti hinoom ha híhaacyenu ha éfilitoonii ti eket ya.”

XXXIV Pupoňapoň pa kásiit eeha naayemii ti hisoku. Putum hilim ha nihiyolee teyii, kámiit eeha Yéesu náalafiyii hisoku.

Káakuuňan káafuumafuum pukol Yeliko

XXXV Yéesu ta naalohane ta Yeliko, káafuumafuum nkiyeno ti kanaac pítin pa, kipiyoeno kaaluumatool.
 XXXVI Kípsi kayoj ka ti himuusu, nkicakanii heetaakiye.
 XXXVII Nkasokoo: “Yéesu ati Naasalet ayem ti himuusu.”
 XXXVIII Ta káafuumafuum ka nkísiye ta eehe nkíceekii niň kaawiilu etenko: “Yéesu aňii ya ati Dawid, taak paket hikaw ti inci!”
 XXXIX Keeyeniye ka hátikin nkafet teyoo nkasokoo afatan, pale naahaň toko náaceekii: “Aňii ya ati Dawid taak paket hikaw ti inci!”

XL Yéesu naasiňo naasokii: “Nícoopiyamoo.” Ta náalohaniyo ta, Yéesu naacakanoo: XLI “Weyme állafiye inci pihini?” Naasokoo: “Ateeteyo, hínam pinee cuk.”
 XLII Yéesu naasokoo: “Noho ti hicuku, káyinan ka kitii kúkuuňanuu.”
 XLIII Tokotoko ñikinoo íňñipankino, naanapan Yéesu, naayeno hímulu Pútuun pa. Kayoj ka púlooj kipicuk eehuu lompo, nkiyeno hímulu Pútuun pa.

XIX

Yéesu niň Sakaay

I Púful toko, Yéesu naanako ti saatee ya eti Yeliko. Apiyeno himuusu saatee ya, II intaako toko áyiin aňa nkasok Sakaay, akee ti ñíhampaatiin pisayoola kúncoo ya, naayeno usaanum.
 III Náalafi hicuku ayme ayem Yéesu, pale patameyoo mpiwun ayinaat kamma kayoj ka.
 IV Fiye, naatey hátikin pa Yéesu naaňaňe pa himuusu, naasilo ti enuun kati acukoo.

V Yéesu ápucolii toko náahaafin naasokoo: “Sakaay, wánoonii mpacas, kaatuko fíyooy, fo inci wanan pati awe.”
 VI Sakaay náawanoonii mpacas, naawan Yéesu niň pásuuma.

VII Pakan paka púlooj kapucuk eehuu nkáyaaň káakumutool kapisok: “Pati amuyena naakaaye apiwanan.”
 VIII Pale Sakaay naasiňo, naasok Ateeteyo: “Sincan, Ahámpaatiin! Inci fawufan kancan hisaanumate ha hitoom keeleke ka, an óo an aňa ammeya nii inci lípoolip, faňahanoo fo ñapaakiil aňa inci incoope ya teyoo.”

IX Yéesu naasokoo: “Fíyooy kafakan ka kúcoliyoo ti ekumpaen eyye, kamma aňe lompo naayem ati miin ma miti Abraham.
 X Kaatuko inci, Aňii An, kéyookey hiňes niň kafakan keelinciye ka.”

Hícantitiu hiti sisanoo ŋaasuwan

XI Yéesu fa naalohane fa Jerusalem, pakan paka incukii nii etikamp Pútuun pa epifisiñan cáwii etempo. Ekina ewune, poko ti káasiitanoo ka, Yéesu naapenanií híncantiitu eehe. XII Naasokii: “Taakaataak áyiin eemaka eeyeniye pikaayu ti mah méelaanje, pa naakaakaayee hicoku amansa ya ati mah ma miteyoo, niñ apayaa náañhoonii. XIII Akáayum, náayonkalii ñaasuwan ti pimiikan pa pakateyoo naawufan an óo an sanoo yoonool naasokii: 'Niyesanool nempo fo ta inci fáñoohonii.' XIV Pale, pakan paka pakati saatee ya kanatoonat, nkapoñ pusonoo pakan kapica kasok nii: 'Unii úlafiit áyiin a anje apiyeno amansa ya atoonii.'

XV “Pale toko fiyaaw, náayenoonii amansa ya, náañhoonii ti mah ma miteyoo. Naayonkal pimiikan pa payenka naawufane ka pisanoo kati ámeysi puume nkataakale. XVI Ayáañ a náakey naasokoo: 'Ahámpaatiin, sanoo ya etii epukaa sikee sisanoo ñaasuwan.' XVII Amansa ya naasokoo: 'Napaanap, amiikan eenape! Páawoo aaconoolaa-coonool niñ waah wa wenkilis ewwe, inci fáhini ati hikaw ati sisaatee ñaasuwan.' XVIII Asúpiyenu ya náakey, naasokoo: 'Ahámpaatiin, sanoo ya etii epukaa sikee sisanoo isak.' XIX Amansa ya naasokoo: 'Awe lompo inci fáhini ati hikaw ati sisaatee isak.'

XX “Akee amiikan náakey, naasokoo: 'Ahámpaatiin, ehe sanoo ya eyya awwufanaam ya, inci túkaatuk yo ti cifaal immank yo. XXI Inci feyuufe, kamma ayyem áyiin eefete. Ansasa waah ewwa ayyenanut, immaan waah ewwa ansukut.' XXII Amansa ya naañhanoo: 'Ti pákupali inci nkaakaay íhinuyi kíiti, awe amiikan a eenaput a! Aámeyimeyi nii inci áyiin eefete, insasa waah ewwa inci iyyenanut, immaan waah ewwa inci insukut. XXIII Weyme uwune aanakanut sanoo ya etoom ti émankuma mañ eeha efihiwun ha niñ inci ñóhooniyoo íntookii yo neepukoole?’

XXIV “Fiye, naasok keeyeniye ka toko: 'Nisa sanoo ya eteyoo niwufan yo aña eetaake ya sisanoo ñaasuwan.' XXV Nkasokoo: 'Ahámpaatiin, arjuu apayaapa hitaaku sisanoo ñaasuwan!' XXVI Naañhanii: 'Inci pusok aluu: An óo an eetaake, afaapenane, pale an óo an eetaakut, háati caahinkilis ya eyya naataake ya efeesayee teyoo. XXVII Pale pikamoolam keesoke ka kálafiit inci kati yeno amansa ya ateyii, nikaay nípicopiyyi le hátikinam innimukii.’”

Pinako pa piti Yéesu Jerusalem

XXVIII Yéesu ta naapaye ta hisoku eehuu, naanow kayoñ ka hátikin, apiyeno pisilo Jerusalem. XXIX Ta nkalohane ta Petifake niñ Petani, la nkasok la “cít-intiñ ca citi Olif”, naapoñ pákasupak ti pinapana pa pakateyoo, XXX naasokii: “Nikaay ti cisaatee ca ceeyem ca hátikin aluu, niñ ninakiyaa tenco efinitook nkacenske toko cífalij enca an ataapala alapo tenco, níkopinií co, ínnicoopiyaam co. XXXI Niñ an acakanaa aluu: 'Weyme uwune ínniyemi co ti kákopin?' Inniñhanoo: 'Ateeteyo asoolahe co.’”

XXXII Keeponee ka nkakaay incakatook samat nii fa Yéesu naasokii fa. XXXIII Kapiyeno kákopin cífalij ca, pakateete co nkacakanii: “Weyme uwune ínniyemi co ti kákopin?” XXXIV Nkañhanii: “Ateeteyo asoolahe co.” XXXV Nkácoopii co Yéesu, nkalemp kúsool ka kiteyii kenfakat ka ti cífalij ca, nkalapanoo tenco. XXXVI Akina ti pikaayu pa, pakan paka nkatanaloo kúsool ka kiteyii kenfakat ka ti pítin pa.

XXXVII Apilohan Jerusalem, ti pítin pa piti eliñoon ya eti cítintiñ ca citi Olif, kayoñ ka púloor kiti pinapana pa pakateyoo nkimeer niñ pásuuma, nkíyaañ kaanimpan Pútuun pa niñ kilim keeceeke kamma nkacuke waah weecukantee. XXXVIII Nkasok:

“Pútuun pa pinapiyan amansa ya éekeyii ya ti caacaw etempo!

Kásuumaay kiyeno alacana, núumulaa Pútuun pa piti patiila. ✠

XXXIX Pakakee Pufalisaay pa keeyeniye ka ti kayoŋ ka nkasok Yéesu: “Ahámpaatiin, fet ti pinapana pa pakatii kapifatan!” XL Yéesu naañahani: “Inci pusok aluu, niŋ kafatanaa, pínankiin pa éfipiceekii!”

XLI Yéesu apihaŋ naalohane Jerusalem, naacuk saatee ya, naakoŋ ki-teeteyyo. XLII Naasok: “Niŋ awe lombo Jerusalem aameya ti hinoom eehe waah ewwa éfuucoopiya kásuumaay ka! Pale fiye eehuu hiyoleeyol ti ñikini. XLIII Hileeŋi kamma ámmiit, kaatuko caanak unca ti ékey ta pikamooli éfikakiiti púloŋ, nkákinkooli, nkakincooli ti upii wa púloŋ. XLIV Efikatunalooli niŋ epuuki; etikakat sínankiin súsupak seenañanooliye, kamma ankiiwut ta Pútuun pa mpíkeyii ta kafakani.”

Yéesu la ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa

XLV Ta Yéesu naacole ta Jerusalem, naanako ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, náayaañ hiyaanu punoomana pa. XLVI Naasokii: “Kiiceekiic ti hilim ha hiti Pútuun pa nii: ‘Ekumpaan ya etoom ekumpaan éluumuma,’ ✠ pale aluu inniyesan yo ‘éyolowuma pílipa’ ✠.”

XLVII Naayeno kakalaŋan hinak óo hinak ti ekumpaan ya enfakat ya. Ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ pakakee ñíhampaatiin ti pakan paka, nkílafiyoo himuku. XLVIII Pale, kámiit fa nkakaakaay íhinu, kamma pakan paka púloŋ nkayemoo ti kásiitan meemak.

XX

Kacakan ka kiti kayine ka kiti Yéesu

I Hikee hinoom, Yéesu naayeno kakalaŋan pakan paka ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa niŋ káatuunanii ekoŋan ya éesuume ya. Ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha niŋ pakakee ñíhampaatiin nkácolii. II Nkasokoo: “Sok unii ti enkeyme kayine ayyem ti íhinu enkuu, ayme awwufanu kayine enkuu?”

III Yéesu naañahani: “Inci lombo taakaataak kacakan. Nisokam: IV Ayme ápoñii Saŋ-Patis pátiŋe, Pútuun pa fo pakan paka?”

V Nkayeno piteŋenool, nkasokoolo: “Niŋ unaa usokaa Pútuun pa púpoñiyoo, afaasok unaa: ‘Weyme uwune níyananutoo?’ VI Pale nuusokaa pakan paka kápoñiyoo, kayoŋ ka púloŋ efikimuk unaa niŋ pukumpa, kamma nkíyinanee nii Saŋ ayaamakoola.” VII Fiye, nkañahanoo: “Umít ayme ápoñii Saŋ íhinu pátiŋe.”

VIII Yéesu naañahani: “Inci lombo etisok aluu ti enkeyme kayine inci iyyem ti íhinu enke fiye.”

Hícantiitu hiti píhina keekance

IX Fiye, Yéesu naasok hícantiiitu eehe pakan paka: “Taakaataak akee áyiin eesuke kaakitoo, náaluwaas ko pakakee píhina, naakaay kaakaawool keefiye. X Ta hisaatu ha níhituuniye ta, naapoñ akee ti pimiikan pa pakateyoo pati píhina pa kati kawufanoo putum pa piteyoo ti pasaatal pa. Pale píhina pa nkasap amiikan a nkyaanoo sipeesoo ñaanii. XI Ati kaakit ka nene apoñ akee amiikan, pale arjuu lombo píhina pa nkasapoo, nkateñaloo, nkyaanoo sipeesoo ñaanii. XII Nene apoñ amiikan áhaacyenu, píhina pa nkasapoo, nkakuumoo, nkyaanoo. XIII Fiye, ati kaakit ka naasok: ‘Puume inci nkaakaay

íhinu? Inci fapoñ añiinam aja inci íllafiye ya manti kátuuloo.' XIV Pale ta píhina pa nkañantanoo ta nkaterjenool nkasok: 'Aha aja akaakaay ya hitoonu kaakit ka, umukoo ancuk kaakit ka kiyeniyaa kutuunaa.' XV Nkáfulanoo ti kaakit ka, nkamukoo."

Fiye, Yéesu naasok: "Puume ati kaakit ka naakaakaayii íhinu? XVI Afáakey naamuk píhina pa, naawufan kaakit ka pakakee." Ta pakan paka nkásiye ta eehe nkasok: "Alímaati eehuu timpí hitaako!" XVII Yéesu naasincanii naasok: "Ti hilim ha hiti Pútuun pa, eeheyme pakiical empe mpusoke: 'Enánkiin ya eyya puluta pa nkawante ya

éyenoonii énankiin ya eehaje ya hitaaku nafaa [✠]?"

XVIII "An óo an éenowii ti énankiin eyyuu áfaapucaloolo, an óo an aja néenowii teyoo afaatuncaloolo."

XIX Pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ ñíhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa, nkámeysi nii poko kawune Yéesu naasok hícantiitu eehe. Nkálafiyoo hicoku tokotoko pale nkafe kayoñ ka.

Kacakan kiti cooy kúncoo

XX Pikalañana hilim ha heesiñanee ha niñ ñíhampaatiin ña nkatah kunuwii meemak ti Yéesu, nkañoñ mikelecoola teyoo kééhine fañii nii pakan keecoonoole. Nkálafi hikuucuyoo ti pákupaloo, kati kacokoo nkawufanoo ati hikaw ha hiti mah ma. XXI Nkacakanoo eehe: "Ahámpaatiin, unii úmeyimeysi nii ánkupkup nkalañan pucoonool ciit, niñ fúlaa toko aasincanantoo ti sicaw, pale ti pánipani ya ankalañan pakan paka pítin pa piti Pútuun pa. XXII Sok unii: Coonecoon fo kiteekit upucooy kúncoo ya Sesaal, amansa ya enfakat a ati Room?"

XXIII Pale Yéesu náameysi nii hikuucuyoo nkayaake, naasokii: XXIV "Níyisanam kaahit kiti mañ, puhoonju niñ caacaw ayme kayem toko?" Nkañahanoo: "Sesaal." XXV Yéesu naasokii: "Ooto, niwufan Sesaal waah wa uteyoo, inniwufan Pútuun pa waah etempo." XXVI Fiye, hátikin pakan paka kayinaatoo hicoku ti pákupaloo, nkañajo ti pañahanaloo nkakemanool kem.

Kacakan ka kiti pilito pa ti eket ya

XXVII Pakakee Pusatusaay nkákey ti Yéesu (poko nkasok nii keekete ka étikalitoonii). Nkacakanoo: XXVIII "Ahámpaatiin, Móyiis akiicaakiic ti hilim ha heesiñanee ha nii: 'Niñ áyiin asayaa naaket peetaakut añii, atuwoo añañaa hitoonu aal a, naataak neyoo epuuk keekaakaay piyeno pakati púnuwoo eekete ya.' XXIX Fiye, intaako ti miin moonool pákayiin isak niñ pákasupak, áhampaatiin a naasa aal, ataakut añii, naaket. XXX Asúpiyenu ya naatoon aal a, ataakut añii, naaket. XXXI Aháciyenu ya lompo naatoonoo. Fo lompo incuke, ti isak ya niñ pákasupak paka nkatoonoo, nkaket peetaakut neyoo añii. XXXII Ti pikelan aal a lompo naaket. XXXIII Fiye, hinak ti pilito pa ti eket ya, aal a ajuu ati ayme, páawoo isak ya niñ pákasupak paka púlooj kasayoo?"

XXXIV Yéesu naañahanii: "Ti púlunta pa piti fíyooy, pakan paka nkasasa nkanimo. XXXV Payenka Pútuun pa mpusoke ka nii poko kanape kati kalitane ti eket ya nkakin ti púlunta pa peeyem pa ti ékey etikasa, etikanimo. XXXVI Etínekayini eket, kaatuko kacukaacuk nii pumaleekoo pa, ekina ewune etikasa etikanimo. Poko epuuk Pútuun kamma nkalitane ti eket ya. XXXVII Móyiis náayisan picaañ catarñ nii keekete ka éfikalitoonii. La sokee la ti hilim ha hiti Pútuun pa kiti cífita ca ceecoke ca apan cisowiit, naayonkal Ateeteyo 'Pútuun pa piti Abraham, Pútuun pa piti Isaak, Pútuun pa piti

Jakob.[☆] XXXVIII Pútuun pa pineetaat piti keekete ka pale piti keeloŋe ka, kaatuko ti Pútuun pa an óo an oopa kaloŋa.”

XXXIX Pakakee ti pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha nkasokoo: “Ahám-paatiin, áakupaa pitempo tak!” XL Kaatuko nene káhaaŋiitoo kacakan hiŋee hilim.

Eenucee ya ati Pútuun pa, añii ati ayme?

XLI Yéesu naasokii: “Weyme uwune pakan paka nkasok Eenucee ya ati Pútuun pa, añii ati Dawid? XLII Dawid himuumoo asokaasok ti pakiical pa piti kíçimu ka:

'Ateeteyo Pútuun pa púkupaakup niŋ Ateeteyo atoom ti hisoku:

Kéy yeniyam epees yáali,

XLIII *fo ta inci fatah ta pikamooli ti wooti ayyeno amansa ya ateyii.*[☆]

XLIV “Dawid himuumoo nayonkaloo 'Ateeteyo', puume Eenucee ya áfaayini piyeno añii ati Dawid?”

Káwasum pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha

XLV Ta pakan paka púloorŋ nkayeniyoo ta káasiitan, Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: XLVI “Níwasum pikalaŋana hilim ha heesiŋanee ha. Poko, nkálafilafi kaamuusool niŋ kúsool kenfakat, nkálafi lompo kapinkakicane pinapnap ti kíliŋ ka. Poko nkayeno ti kúkon ka keenape ka ti púluumuma pa niŋ ti hili ha henfakat ha. XLVII Poko lompo nkacaakool piyaarŋat pa payenka pákayiinii keekete ka, kapicoop waah wa uteyii púloorŋ. Apan niŋ kayeniya kaluum nkafiyo kati kacokee nii pakan keenape. Pútuun pa efipisapii piharŋ pakakee paka.”

XXI

Kawun kiti eyaarŋat eeleke aŋa áyiinoo eekete

I Ti oom káasiŋjuma, Yéesu naayeno kaasincanool pakan paka ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, naacuk kusaanum ka ti hiwasu mañ ti éwasuma mañ ma, emma nkácoopii ma kati kawufan mo Pútuun pa. II Naacuk lompo eyaarŋat eeleke, aŋa áyiinoo eekete, naawase toko uhit úsupak weetaakut nafaa. III Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Inci pusok aluu pánipani ya: Aal a aŋuu eeleke ya aharŋa kawufan pakan paka púloorŋ. IV Kaatuko pakan paka, mañ ma emma nkasoolahut ma nkawase lupu, pale akina ti palekoo naawufan púloorŋ aŋa naataake ya kati aloŋ.”

Pýisan pa piti enow Jerusalem, niŋ éñoohonii ya eti Añii An

V Fiye, pakakee ti pinapana pa nkayeno hímulu ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, niŋ pawalle pínankiin pa péewalliyanoole yo pa, niŋ pawalle pa lompo piti waah wa weewufanee wa Pútuun pa. Yéesu naasokii: VI “Nicukaacuk eehe púloorŋ? Caanak unca ti ékey an atacuk énanikiin eenaniye ti ekee, efipitahalee púloorŋ.”

VII Pinapana pa nkacakan Yéesu: “Ahám-paatiin, eehuu, teyme nihikaakaay pitaako? Weyme úfuuyisan unii kati úmeyii nii uuha ti ékey pitaako tokofiye?”

VIII Yéesu naasokii: “Nisiŋo púsooni, an timpi acaakool aluu. Kaatuko hícum pakan éfikakey niŋ caacawam kapisok: 'Inci yem Eenucee ya ati Pútuun pa!' niŋ ekina tom 'Caanak ca cícoliyoo!' Timpi ninapanii. IX Pikelan pa pineetaat féefiye. Le niŋ éfipikey, fo yáañ taako kikum niŋ ñtaakool. Niŋ nísiyaa ko timpi nife. Pikelan empuu, puloŋaa mpílaarŋe.”

X Púful toko, nene asokii: “Mah éfimitaakoolan mah, cáwii íncitaakoolan cáwii. XI Etaam ya éfineyiyiŋan meemak, intaako púpankul niŋ úkuuñu wenfakat uti eket ti pisaatee peemeerje. Píyisan peefeyanana lombo mpucukee patiila.

XII “Pale eehuu púloorj hítaakumo, efikacok aluu, nkakallan aluu. Efikacooop aluu ti púluumuma pa kati káhin aluu kíti, nkakul aluu. Nkawufan aluu pumansa pa niŋ pakati kikaw ka kamma inci. XIII Toko efinitaak efaah eti kakamanii inci yem ayme. XIV Timpi niwasoolo kúnuul ti eeha innikaakaay hisoku kati nifak, XV kaatuko inci fawufan aluu kilim ka niŋ ecohato ya. Háati oonool ti keepooke ka aluu átayini pisiijo hátkin aluu niŋ ekina tom naanook aluu. XVI Pupuka aluu, pakatu aluu, ñúnu aluu, pakan aluu niŋ pákawi aluu kakaakaay kawufan aluu pakati kikaw ka, pakakee ti aluu efikamukee. XVII Pakan paka púloorj efikanat aluu kamma inci, XVIII pale háati kaahan koonool etikiñakee ti kikaw aluu. XIX Niŋ nísikaa piliit tiw efinitaak eloj ya etaaluu.”

XX Yéesu nene asokii: “Niŋ nicukaa Jerusalem néekinkooloo niŋ pusoocaali, ínnimeyi nii enow eteyyo écoliyoo. XXI Fiye, keeyem ka ti mah ma miti Yutaay katey pati píntinŋ pa, keeyem ka Jerusalem káful, keeyem ka tíkitaan saatee ya timpi kánakoonii. XXII Kaatuko ti kunoom enkuu Pútuun pa mpikaakaay hisapu pakan etempo. Hikina hikiicee ti hilim ha hiti Pútuun pa, fo hitaako. XXIII Efiseeñ meemak ti kunoom enkuu ti pakaal paka keeyem ka niŋ munow niŋ keeyem ka ti káacuuwan! Kaatuko efitaako ñiyoka ñenfakat ti mah emme, Pútuun pa mpíñiken teyii. XXIV Pakakee paka efikamukee niŋ káakuntu, pakakee paka nkacokee nkacoopee ti hícump mah méelaarje. Keeneetaat ka ti káyinan ka kutuunaa efikakalool Jerusalem fo ta kunoom enka nkawufanii ka efikipa.”

XXV Yéesu nene asokii: “Píyisan efipiyeno ti caanak ca, ti hiim ha, niŋ ti pi-caarŋ pa. Ti etaam ya, kaatii ka efikiliñool, kúsuuh ka lombo nkisap meemak, pakan paka púloorj efikafe meemak, étikameyi fa éfikahin. XXVI Pakan paka efikaket niŋ ewatate ti káamiilool heekaakaay ha pitaako ti etaam ya, kaatuko sempe sa siti patiila éfisiyiyiŋanoolo. XXVII Tempo, efikacuk inci, Añii An, ti éwanoonii niŋ sempe niŋ ti hamake henfakat ti pututa káatiŋu. XXVIII Fiye, niŋ eehe híyaaña pitaako, nisiijo ínnisaalino, kaatuko kafakan ka kitaaluu kúlohaniyoo-lohan.”

XXIX Yéesu apipa, nene asokii hilim eehe: “Nisincan sootoo ya niŋ pikee punuun pa, XXX emma mpíyayanii ma pihatal péeyeeni innicuk niŋ ñíkin aluu, ínnimeyi nii etil ya élohaniyoo-lohan. XXXI Fo lombo incuke niŋ nicukaa enke fiye ti pitaako ínnimeyi nii cáwii ca citi Pútuun pa cílohaniyoo-lohan. XXXII Inci pusok aluu pánipani ya: Ekaay eyye etepa eket ekina peecukut enke fiye púloorj nkitaakiye. XXXIII Alacana niŋ t’etaam éfikacim pale kilim ka kutoom étikicim.

XXXIV “Nitah kunuu! Timpi nfluuŋoolo ti pahaaño, ékuman niŋ ekina tom káamiilool eloj ya, níwasum hinoom eehuu timpi himint aluu XXXV samat nii fa cala nemint soon. Kaatuko éfihinowii ti pakan paka púloorj keeyem ka ti púlunta pa. XXXVI Timpi niŋooyal, inniluum tan óo tan kati nitaak sempe siti hifaku ti waah wa weekaakaay wa écolii, niŋ sempe siti pisiijo hátkin inci, Añii An.”

XXXVII Nihanakan ha, Yéesu nayeno kakalaŋan pakan paka ti ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa, kániim ka nakaay hiŋotu ti cítintinŋ ca enca nkasok ca “Olif”. XXXVIII Nuulap pakan paka nkáfis piyito nkakaay pati ekumpaan ya enfakat ya káasiitanoo.

XXII

Pitejenool pa piti himukuyee ha hiti Yéesu

^I Pahaaño pa piti hímpuul ha heetaakut ha leweño, empa nkasok pa Himuusu ha, níhilohanii. ^{II} Níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ pikalanjana hilim ha heesiŋanee ha nkayeno hiŋes fa éfikahin kapumuk Yéesu, pale nkafe pakan paka.

^{III} Fiye, Seetaani neenako Yutas aŋa nkasok ya Iskaliyot, akee ti pupoñapoñ pa ŋaasuwan niŋ pákasupak paka. ^{IV} Yutas naakaay hicuku níhampaatiin puwaaseena pa niŋ níhampaatiin pakati púwuulu pa keeyeniye ka efaas ekumpaan ya enfakat ya eti Pútuun pa kapitejenool puume naañanjii kawufan Yéesu. ^V Insúumii meemak, nkásiyool kati kawufanoo mañ. ^{VI} Yutas naacoon, naayeno hiŋes kásiŋjuma keenape la afaawufanii Yéesu, kayoŋ ka peeneetaat toko.

Kaamemanool káciim ka kiti Himuusu ha

^{VII} Hinoom ha hiti pahaaño pa hiti hímpuul ha heetaakut ha leweño níhicolii, ta nkañaje ta kaawaaseen císaacii ca citi Himuusu ha. ^{VIII} Yéesu naapoñ Piyeer niŋ Saŋ naasokii: “Nikaay canimemanool káciim ka kutuunaa kiti Himuusu ha kati uliyaa.”

^{IX} Nkacakanoo: “Peyme állafiye upimemanool ko?” ^X Naañahanii: “Nísiitan, niŋ ninakiyaa ti saatee ya, efinipaakool niŋ áyiin eetiyye élumpa eti man. Inninow pusonoo fo ti ekumpaan eyya afaanako ya, ^{XI} innisok ati ekumpaan ya: ‘Ahámpaatiin a asok, leyeme ékaap ya neeyem la naakaakaay hili káciim ka kiti Himuusu ha niŋ pinapana pa pakateyoo?’ ^{XII} Afáayisan aluu patiila ti ekumpaan ya ékaap enfakat eepayee kaamemanool. Toko efinimemanool káciim ka kutuunaa.”

^{XIII} Nkakaay nkatook waah óo waah samat nii fa Yéesu naasokii fa. Fiye, nkamemanool káciim ka kiti Himuusu ha.

Káciim ka kiti Ateeteyo

^{XIV} Caanak ca cípituuno, Yéesu naayeno niŋ pupoñapoñ pa pakateyoo kati kali. ^{XV} Naasokii: “Fa inci inhiliikane hínum hili císaacii ca citi Himuusu ha niŋ aluu le niŋ inci facuk kúnuul. ^{XVI} Kaatuko inci pusok aluu: etineneli císaacii ca citi Himuusu ha, fo ta eeha pahaaño pa mpútuule ha efihitaako pati cáwii ca citi Pútuun pa.”

^{XVII} Naacoop elontoŋ eti elaan naasok Pútuun pa apalaka kiteyyo, naasok: “Nicoop elaan eyye nipisayool aluu púlooŋ. ^{XVIII} Kaatuko inci pusok ho aluu, písik fiyooy etinenelaan elaan fo ta cáwii ca citi Pútuun pa éficikey.”

^{XIX} Fiye, naacoop hímpuul naasok Pútuun pa apalaka, naafiit ho, naawufanii ho, naasok: “Aŋe eyem eniinam eewufanee ya aluu, níhin eehe kati ní nawuniam.”

^{XX} Kapipa hili, naacoop lompo elontoŋ ya eti elaan ya naasok: “Elontoŋ eyye eti písiyool pa péyeeni pa piti Pútuun pa niŋ pakan etempo; elaan eteyo ekina eyem hísimam heeniisee ha kamma aluu. ^{XXI} Pale nisincan: Epees aŋa eekaakaay ya hífulu ti inci, yoopiya le niŋ etoom ya ti pús pa. ^{XXII} Kaatuko inci, Afíii An, faketaat samat nii fa Pútuun pa mpusoke fa, pale kúnuul efikiyeno ti aŋa éefule ya ti inci.” ^{XXIII} Pupoñapoñ pa pakateyoo nkáyaañ picakanool ayme akaakaay ihinu eehuu.

Pílaacinool pa piti aŋa eehaje ya pamake

^{XXIV} Pinapana pa pakati Yéesu nkayeno pílaacinool peesowa cút ti eecukee nii akina ayem aŋa eehaje ya pamake. ^{XXV} Yéesu naasokii: “Ti púlunta pa, pumansa pa kataakaataak sempe ti pakan paka, pakati kayine ka nkálafi

kapisokee píhina heenape. ^{XXVI} Pale fotom nkaakaay piyeno ti aluu. Eemaka ya ti aluu añaraja piyeno nii akelan, ati hikaw ha samat nii amiikan. ^{XXVII} Ayme ayem eemaka ya, arja nkawufane ya apili fo amiikan a? Fo arja nkawufane ya tom hili ha? Pale inci oopa le ti pututa aluu samat nii amiikan.

^{XXVIII} “Nisiijaasiijo niŋ inci ti páciite pa putoom. ^{XXIX} Samat nii fa Paapaa atoom naawufanaam fa cáwii fo lompo inci fáhin aluu nipiyeno pakati kikaw. ^{XXX} Ancuk innili innilaan niŋ inci pati cáwii ca citoom, inniyeno ti pilemeyu pa kati ínnihin kítii miin ma ŋaasuwan niŋ músupak ma miti Israyel.”

Kakaman ka kiti Yéesu pilaaco pa piti Piyeer

^{XXXI} Fiye, Yéesu naasok Simon: “Simon, Simon, sítan. Seetaani ewufaneewufan kayine kiti káahaafeen aluu samat nii uli, kápikatinool cácuuf ca niŋ kilehut ka. ^{XXXII} Pale inci luumaalum kitii ancuk káyinan ka kitii timpi kínoho puson, niŋ áañohooniyo peti inci mpampaŋan pakani ti káyinan.” ^{XXXIII} Piyeer naasokoo: “Ateeteyo, inci siijaasiijo pikaayu niŋ awe ti ékuluma háati eket n’awe.”

^{XXXIV} Yéesu naañahanoo: “Piyeer, inci pusoki, fiyooy káayiin ekutoon kúlookum áafalaacin fo ñhaaciil nii áameyiyam-méyi.”

Mañ, epootak niŋ káakuntu

^{XXXV} Púful toko Yéesu naasok pinapana pa pakateyoo: “Ta inci mpoñe ta aluu peeyekanut mañ, peeyekanut epootak, peeyekanut pisamata púsupiyenu, weyme innitaakut po?” Nkasokoo: “Waah óo waah nuutaake po.”

^{XXXVI} Naasokii: “Fiye, an eetaake mañ naacoo pool mo, arja lompo eetaake epootak naacoo pool yo, arja eetaakut káakuntu anooman hísool ha hiteyoo henfakat ha naanoom koonool. ^{XXXVII} Kaatuko inci pusok aluu: Heekiicee ha kutoom ti hilim ha hiti Pútuun pa fo hitaako. Hisok: *‘Nkacokoo samat nii áhina heenaput.*” ^{XXXVIII} Pánipani, heekiicee ha ti inci efihitaako.”

^{XXXVIII} Pinapana pa pakateyoo nkasokoo: “Ateeteyo ehe úkuntu úsupak.” Naasokii: “Fomaa.”

Kalum ka kiti Yéesu ti cítintij ca citi Olif

^{XXXIX} Yéesu náaful ti saatee ya apikaay pati cítintij ca citi Olif samat nii fa naasale fa íhinu, pinapana pa pakateyoo nkanapool neyoo. ^{XL} Kapucol po, naasokii: “Niluum timpi ninow ti híluuŋu.”

^{XLI} Naateejo caahinkij ápilaanjii, náakilipo, naalum: ^{XLII} “Paapaa, niŋ súumu, fúlan elontoj ya eti kúnuul enke ti inci, timpi yeno ti pásuuma pa putoom, pale ti pitii pa.” ^{XLIII} Maleekoo néefulii alacana epipenanoo sempe. ^{XLIV} Ti oom kúnuul kenfakat Yéesu naapenan kaluum meemak fo hásuwat ha hiteyoo níhifulii nihisotal t’etaam picuk nii hísim.

^{XLV} Apílitoonii ti kaluum enkuu, náañohoonii peti pinapana pa pakateyoo náatookiyii ti hiŋotu kamma kúnuul. ^{XLVI} Naacakanii: “Weyme uwune ínniyemi ti hiŋotu? Nilito inniluum ancuk timpi ninow ti híluuŋu.”

Hicokuyee ha hiti Yéesu

^{XLVII} Yéesu ti káakup, kayoj nkícolii teyoo. Ti kayoj ka, intaako toko ñíhampaatiin puwaaseena pakati Pútuun, niŋ ñíhampaatiin pakati púwuulu pa keeyeniye ka efaas ekumpaana ya enfakat ya eti Pútuun pa, niŋ pakakee ñíhampaatiin*. Yutas, akee ti pinapana pa ŋaasuwan niŋ pákasupak paka, ánowii hátikin. Naaloh Yéesu kati asumpoo. ^{XLVIII} Pale Yéesu naasokoo: “Yutas niŋ hisumpu ánfule ti inci, Añii An!”

XLIX Ta pinapana pa pakateyoo nkacuke ta heekaakaay ha pitaako nka-cakanoo: “Ahámpaatiin, fo unii úfulanii úkuntu wa utoonii?”^L Oonool teyii náañakii káakuntu ka kiteyoo naafiit kaanuu káali kiti amiikan a ati awaaseena ya enfakat a.^{LI} Pale Yéesu naasok: “Nikat po, eehe hifomaa!” Náalik kaanuu áyiin a náakuuñan ko.

LII Fiye, Yéesu naasok ñhampaatiin ña kéekeyii ka hicokuyoo: “Fo niñañaa ékey niñ úkuntu niñ kikasap samat nii pucoka ekancak?”^{LIII} Hinak óo hinak inci iyyeniye niñ aluu ti ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa, nicokutam, pale, caanak ence citaaluu niñ citi sempe sa siti énimaan ya.”

Káalaacin ka kiti Piyeer kameye ka kiti Yéesu

LIV Fiye, nkacok Yéesu, nkacoopoo la ti ekumpan ya eti awaaseena ya enfakat a ati Pútuun pa. Piyeer náalaaj naayenyii kanapan.^{LV} Nkacokan seemak senfakat ti pututa hank ha nkayeno kápikiipool so, Piyeer naayeno neyii.^{LVI} Amiikan aal naacukoo naayeniye toko pukol seemak sa. Naasincanoo púsooni naasok: “Ayíin aje lompo ayenaayeno niñ Yéesu!”^{LVII} Pale Piyeer náalaacin ho naasok: “Íññáayuu, inci míitoo!”^{LVIII} Pifiyo caahinkij, akee naacukoo naasok: “Awe lompo akee ti pinapana pa pakateyoo!” Piyeer naasok: “Haani, inci neetaat niñ poko.”^{LIX} Máamun etalaj yoonool eemuuse, akee naarjiino ti hisoku: “Pánipani áyiin aje ayenaayeno niñ Yéesu kaatuko akina lompo ati Kalileel!”^{LX} Piyeer naasok: “Haani, inci míit eeha ayyem ti hisoku!” Akina ti káakup, tokotoko káayiin ekutoon nkílookii.

LXI Ateeteyo náayesoonii naasincan Piyeer táh. Piyeer náanawuno hilim eeha Ateeteyo naasokoo ha: “Fíyooy, káayiin ekutoon kúlookum áafalaacin fo ñíhaaciil nii áameyiyam-méyi.”^{LXII} Náaful tíkitaaj naakooj meemak.

LXIII Pákayiin paka keeyeniye ka efaas Yéesu nkápalahooloo nkalenkenoo, nkasapoo.^{LXIV} Nkacenk ñíkinoo nkasokoo: “Yaamakool! Sok unii ayme ayemuu ti hisapu?”^{LXV} Nkateñaloo niñ hícump kikee kilom.

Yéesu hátikin pñhina kíiti ya

LXVI Cipilap, ñhampaatiin ña pakati Pusuwif pa, niñ ñhampaatiin puwaaseenapa pakati Pútuun pa, niñ pikalañana hilim ha heesiinane ha nkaconcool. Yéesu náacooپیee hátikinii.^{LXVII} Nkacakanoo: “Sok unii fo awe yem Eenucee ya ati Pútuun pa?” Yéesu naañahani: “Niñ inci ñahanaa aluu, étiniyananam.^{LXVIII} Niñ inci cakanaa aluu, etiniñahanam.^{LXIX} Pale písik fíyooy, inci, Añii An, fayeno ti epees yáali eti Pútuun pa piti sempe.”^{LXX} Poko púlooj nkacakanoo: “Awe ajuu yem Añii Pútuun?” Yéesu naañahani: “Aluu himuum aluu nisoke nii inci yem akina.”

LXXI Fiye, nkasok: “Usoolahutaa hísiyu hiti n eetantake! Usíyaasi ho ti putumoo!”

XXIII

Yéesu hátikin Pilaat

I Ta nkapaye ta hísiyu Yéesu pákupaloo, ñhampaatiin ña nkalito ti coonool, nkacooop Yéesu hátikin Pilaat, ati hikaw ha hiti Yutaay.^{II} Kapucol nkáyaaño hinooku nkasok: “Ayíin aje nuutooke ti kanoñan pakan unaa, naakitii cooy kúncoo ya eti Sesaal, amansa ya enfakat a ati Room, apan naasokoolo nii akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa, amansa ya.”

III Pilaat naacakan Yéesu: “Awe yem amansa ya ati Pusuwif pa?” Yéesu naañahanoo: “Awe soke ho.”^{IV} Pilaat naasok ñhampaatiin puwaaseenapa pakati Pútuun pa niñ kayoñ ka: “Inci cukut heewune áyiin aje kati áhinee kíiti.”^V Pale, nkarjiino kapisok: “Ti pakalañanaloo naayem ti kanoñan pakan

paka. Kalilee náacookii, náanapii ti mah ma miti Yutaay púlooj, fiye ácoliyoole.”

Yéesu hátikin Helot

^{VI} Pilaat ápisi eehe naacakan: “Fo áyiin aje ati Kalilee?” ^{VII} Ta náasiye ta nii Yéesu ti mah emma Helot naayekane ma náafulii, naasokii kacoopoo pateyoo, ti oom caanak Helot naayeno Jerusalem.

^{VIII} Helot ásiyaasi hiti Yéesu, náalafiyoo hicuku ta infiyee. Náayinan nii afaacukoo ti íhinu heecukantee ha nihicukee. Fiye naacukoo, ínsuumoo meemak. ^{IX} Naacakanooloo meemak, pale Yéesu añahanutoo máati poonool. ^X Níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niñ pikalajana hilim ha heesiñjane ha nkayeno toko nkanookoo niñ sempe. ^{XI} Helot niñ pusoocaali pa pakateyoo, nkápalahool Yéesu nkalenkenoo nkáwiiniyanoo. Nkásooloo hísool heewalla nkañahanoo pati Pilaat. ^{XII} Púcook puu, Pilaat niñ Helot an niñ akamooloo, pale hinoom eehuu nkáwiyoole.

Íhinuyee kíiti ya eti Yéesu apite amukee

^{XIII} Fiye, Pilaat naayonkal nantoonool níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa, níhampaatiin ña niñ pakan paka, ^{XIV} naasokii: “Nícoopiyaam-coop áyiin aje innisok: 'Akina ayem ti kanoñan pakan paka.' Nisincan, hátikin aluu inci incakanooloo ti eeha inninookoo ha, pale cukut heewune fanfarj kati áhinee kíiti. ^{XV} Háati Helot lompo acukut la naamuuyene, kamma náañahaniyoole unaa. Pánipani, áyiin aje áhinut waah ewwa efuuwun kati amukee. ^{XVI} Ekina ewune, inci fáhin apisapee, nkatanoo.”

[^{XVII}] ^{XVIII} Ti coonool kayoñ ka púlooj nkíceekii: “Mukoo! Nkatan unii Palapas!” ^{XIX} (Palapas akuleekul kamma naanoñane pakan paka fo nkátaakoolane níhampaatiin saatee ya, naamuk an.) ^{XX} Fiye, Pilaat náalafi kakatan Yéesu, nene ákup niñ kayoñ ka. ^{XXI} Pale kayoñ ka nkutowo ti hiceeku meemak: “Pemperejoo ti kuluwaa ya! Pemperejoo ti kuluwaa!” ^{XXII} Fiye, Pilaat naacakanii píhaaciyenu: “Áyiin aje, weyme náahine weenaput? Inci cukut waah ewwa efuuwun kati amukee. Inci fáhin apisapee, nkatanoo.” ^{XXIII} Pale nkutowo ti kaaceecookool kipisok: “Pemperejoo ti kuluwaa!” Ti pikelan, kilimii nkihaj sempe. ^{XXIV} Fiye, Pilaat naacoon íhinu eeha nkasokoo ha. ^{XXV} Naakatan Palapas, aña nkasokoo ya akatan, eekulee ya kamma naanoñane pakan paka fo nkátaakoolane níhampaatiin saatee ya, naamuk an. Pale naasok pusoocaali pa káhin Yéesu samat nii fa Pusuwif pa nkálafiyee fa.

Kaapempeñee ka kiti Yéesu

^{XXVI} Ta nkayeniye ta hicoopu Yéesu, nkapaakool niñ áyiin ati Silen aña nkasok Simon, eeyeniye énakoonii ti saatee ya. Pusoocaali pa nkacokoo, nkatianoo kuluwaa ya apinow puson Yéesu. ^{XXVII} Kayoñ kenfakat nkiyeniyoo kanapan, pakaal pakati Jerusalem nkayeno pukooñ niñ esampooloo kiteyoo. ^{XXVIII} Yéesu náayesoñii lipa teyii naasokii: “Pakaal Jerusalem, timpi nikooy kutoom, nikooy kitaaluu niñ kiti epuuk aluu! ^{XXIX} Nisincan, caanak unca ti ékey ta efikasok ta: 'Kaihaa picaakonta pa, keetaapala kataak añii niñ payenka taapala kácuuwan ka.' ^{XXX} Ti oom caanak, 'pakan paka efikasok píntintij pa: "Nínowii toonii!" niñ mítintij ma: "Níwufalool unii!"”

^{XXXI} “Kaatuko niñ káhinnaa pínapaati fiye ti enuun ya eemaaña ya, puume eficuk ti enuun ya eesuuce ya?”

XXXII Nkacoopool lompo pikancak pákasupak kati kamukee ti coonool niŋ Yéesu. XXXIII Kapucol la nkasok la “Esent”, pusoocaali pa nkapempeŋ Yéesu ti kuluwaa ya. Nkapempeŋ toko lompo pikancak pa pákasupak paka, oonool epees yáali, akee ya epees yaamay. XXXIV Yéesu naasok: “Paapaa, ponketii kamma nkámiit eeha nkayem ti íhinu.” Pusoocaali pa nkañak kaakaaw kápipaacinool wañ wa uteyoo.

XXXV Kayoŋ ka nkayeno toko kaasincan. Ñihampaatiin Pusuwif pa nkayenyoo káapalahool nkalenkenoo, nkasok: “Pakakee pakan naafakane, afakanoolo, iyyema akina ayem Eenucee ya ati Pútuun pa, eemamalee ya”. XXXVI Pusoocaali pa lompo nkayenyoo caalenken, nkalohoo nkawufanoo elaan eesipe. XXXVII Nkasok: “Niŋ awe yem amansa ya ati Pusuwif pa, fakanoolo!” XXXVIII Patiila ti hikawoo intaak pakiical peesoke: “AÑE AYEM AMANSA YA ATI PUSUWIF PA.”

XXXIX Akee ti pikancak pa eepempeŋee ya naateñaloo: “Fo aanetaat Eenucee ya ati Pútuun pa? Fakanoolo infakan lompo unii!” XL Pale akee ya naafet teyoo naasok: “Aafeyut fala Pútuun, awe páyemali ti ñíseeña ña ñoonool ña ñiti eket ya neyoo? XLI Anii, páhinal kíiti ya etaanii ecoonoolaa-coonool kamma immaayemaa ti cooy páhinal anii peenaput pa, pale áyiin aŋe áhinut waaŋ weenaput.”

XLII Naasok: “Yéesu, náwuniyam naayenyaa ti elemeyu ya etii.” XLIII Yéesu naañahanoo: “Inci pusoki pánipani ya: Hinoom ha hiti fiyooy aafayeno niŋ inci alacana.”

Eket ya eti Yéesu

XLIV Máamun caanak ca ti kikaw, énimaaŋ neeyeno ti mah ma púlooŋ fo sitalaŋ síhaaciil, XLV caanak ca inciyo. Kahuuy ka kenfakat ka keeyem ka páhantuwa ekumpan ya enfakat ya eti Pútuun pa nkihaaco ti pututa. XLVI Yéesu naaceek niŋ kaawiiluyoo, naasok: “Paapaa! Ti sipeesi inci iyyenane yaanam!” Apipa hisoku hilim eehuu, naaket. XLVII Ahámpaatiin asoocaali ya, apucuk eehuu náamul Pútuun pa, naasok: “Pánipani, áyiin aŋe eecoonoole!”

XLVIII Kayoŋ ka púlooŋ kéekeyii ka kaasincan kapucuk heetaakiye ha nkatiyo sipeesii, nkañoho niŋ esampoolo. XLIX Yéesu pákawiyoo fiye púlooŋ niŋ pakaal paka kéenapoolii ka neyoo kápiliŋ Kalilee nkasiŋo pílaaŋ, nkayeno kaasincan heetaakiye ha.

Ehok ya eti Yéesu

L-LI Intaako áyiin caacawoo Josef, ati saatee ya eti Pusuwif pa eyya nkasok ya Alimataay. Ayíin eenape, naacoonool, naayeno hítuulu ékey ya eti cáwii ca citi Pútuun pa. Naayeno akee ti ñihampaatiin píhina kíiti ya pale asayanut eeha pákawiyoo nkacoke ha, nkáhin. LII Naakaay pati Pilaat naacakanoo ehunuŋ ya eti Yéesu. LIII Púful toko náawananii ehunuŋ ya ti kuluwaa ya, naakuup yo niŋ kahuuy kiti ehok, naahokoo ti hiyaak heewakee ti énanikiin la ammeya nii an ataapala ahokee. LIV Iyyeno hinoom hiti kaamemanool, le niŋ hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa éfihiyaañ.

LV Pakaal paka kéenapoolii ka niŋ Yéesu kápiliŋ Kalilee nkanow ti Josef nkacuk hiyaak ha niŋ fa ehunuŋ ya neehintanee fa lupoo. LVI Púful toko nkañoho pati saatee ya, nkamemanool munucu niŋ man méesuume haaw miti kaamaamool ehunuŋ ya. Ti hinoom ha hiti kayeno ka, nkáyekunoolo samat nii hilim ha heesiŋanee ha fa nihisoke fa.

XXIV

Pilito pa piti Yéesu ti eket ya

^I Hinoom ha hiti kayeno ka kiti Pusuwif pa nihimuus, eti kacom eteyyo, mpucom mic, pakaal paka nkakaay pati hiyaak ha. Nkacoopool munucu ma niŋ man ma méesuume ma haaw emma nkamemanoole ma. ^{II} Incakatook énanikiin ya eepantane ya putum hiyaak ha néepalinkanee. ^{III} Nkanako, pale kacukut ehunuŋ ya eti Ateeteyo Yéesu. ^{IV} Kámiit fa éfikamiilool. Tokotoko, pákayiin pákasupak nkáfulii teyii niŋ wañ weemiñale tas. ^V Ewatate enfakat neeyeno neyii, nkásitan. Pákayiin paka payenkuu nkasokii: “Weyme uwune ínnyemi ti hiŋes ti keekete ka aŋa eeyem ya kaloŋa?” ^{VI} Aneetaat le, alitaalito ti keekete ka! Nínawuno eeha naasoke ha aluu ta naayeniye ta Kalilee: ^{VII} ‘Inci, Añii An, fo inci ufanee ti sipees pumuuyena pa. Fapempeŋee ti kuluwaa ya, ti hinoom ha híhaaciyenu ha fálitoonii ti eket ya.” ^{VIII} Fiye, nkánawuno kilim ka kiteyoo.

^{IX} Pakaal paka páfulaliyii pati hiyaak ha, nkañoho, nkakaman eehe pupoñapoñ pa ŋaasuwan niŋ oonool a niŋ pakakee pinapana pa púloŋ. ^X Keekamane ka eehe pupoñapoñ pa kayem Mari ati Makatala, Yowanna, Mari íñña ya ati Saak niŋ pakakee pakaal keeyeniye neyii. ^{XI} Pale pupoñapoñ pa kacokut ho nii hilim heetaake hikaw, káyinanutii. ^{XII} Toko fiyaaw, Piyeer naalito niŋ katey fo pati hiyaak ha, náacuuhan acukut ehunuŋ fo kahuuy ka kiti ehok ya lamma. Naañoho pateyoo, ínnyimoo ti heetaakiye ha.

Pítin pa piti Emmawus

^{XIII} Ti hinoom ha hoonool huu, pinapana pákasupak pakati Yéesu nkayeno pikaayu ti cisaatee enca nkasok Emmawus, ti pututa etenco niŋ Jerusalem sikilomeetal ŋaasuwan niŋ yoonool. ^{XIV} Nkayeno kákupat heetaakiye ha púloŋ. ^{XV} Ta nkayeniye ta kákupat niŋ pílaacinool, Yéesu himuumoo náakoliyii, naanapool neyii. ^{XVI} Nkacukoo pale waah nuukitii hikiuwuyoo.

^{XVII} Yéesu naacakanii: “Weyme ínnyikupat ti pítin aluu?” Nkasiñjo niŋ páciiteyii. ^{XVIII} Oonool teyii, caacawoo Kileyopas naasokoo: “Fo awe lammayi yem Jerusalem akaawoola éemiit heetaakiye ha ti kunoom enke?” ^{XIX} Yéesu naacakanii: “Hikina hiyem eeheyme?” Nkañahanoo: “Heetaakiye ha Yéesu ati Naasalet. Ayenaayeno ayaamakoola enfakat hátkin Pútuun pa niŋ pakan paka púloŋ, náhin páhinal penfakat, náakup niŋ sempe. ^{XX} Níhampaatiin puwaaseena pa pakati Pútuun pa niŋ níhampaatiin ña pakatuunaa nkawufanoo pakati Room kati káhinoo kíiti nkamukoo, nkapempeŋoo ti kuluwaa ya. ^{XXI} Pale unii, núuyinan hínun nii akina akaakaay kafakan Israyel. Apan ti eehe fiye púloŋ, fiyooy yem hinoom ha híhaaciyenu ha ta eehe nihitaakiye ta. ^{XXII} Pakakee pakaal ti kayoŋ ka kutoonii nkaliymanool unii. Káfisaafiis nuulap kapikaay pati hiyaak ha, ^{XXIII} kacukut ehunuŋ ya eteyoo. Nkañohoonii, nkasok unii nii pumaleekoo nkacuke mpusokii nii oopa kaloŋa. ^{XXIV} Pakakee ti kayoŋ ka kutoonii nkakaay pati hiyaak ha, nkatook samat nii pakaal paka fa nkasoke fa pale kacukut Yéesu.”

^{XXV} Fiye, Yéesu naasokii: “Aluu niyem pusoŋ, nicasut ti káyinan eeha púloŋ piyaamakoola pa nkasoke ha! ^{XXVI} Fo Eenucee ya ati Pútuun pa añaŋut hicuku kúnuul enke apite anako ti hamake ha hiteyoo?” ^{XXVII} Púful toko, naayeniyii kakaman heesokee ha teyoo ti pakiical pa púloŋ piti Pútuun pa, ápucook ti pakiical pa piti Móyiis fo ti pakiical pa piti piyaamakoola pa púloŋ.

^{XXVIII} Ta nkalohane ta cisaatee ca enca nkayeniye ca tenco pikaayu, Yéesu náahin fiye nii himuusuu. ^{XXIX} Pale nkarjiiniyoo ti hisoku: “Yeno le niŋ unii, kamma íninciimiye, apan caanak ca unca ti ékey hicoku.” Naanako, naayeno neyii. ^{XXX} Ta nkayeniye ta kati kali, naacoop hímpuul ha naasok Pútuun pa apalaka, naafiit ho naawufanii. ^{XXXI} Níkinii íññipankino nkakiwoo pale naayemaŋ teyii feles. ^{XXXII} Nkasokoolo: “Fo saan anii sisaput ti pítin pa, ta

náahine ta kunuu anii kípipankino ti heesokee ha ti pakiical pa piti Pútuun pa?"

^{XXXIII} Tokotoko, nkalito mpacas, nkañoho Jerusalem. Incakatook pupoñapoñ pa njaasuwan niḡ oonool a la nkaconcoole la niḡ pakakee paka, ^{XXXIV} ti hisoku: "Pánipani, Ateeteyo ayitaayito ti eket ya! Afúliyooful ti Simon!" ^{XXXV} Pinapana pa pákasupak paka payenkuu, nkakamanii heetaakiyii ha ti pítin pa niḡ puume nkakiwe Yéesu ta naafiite ta hímpuul ha.

Efúlii ya eti Yéesu ti pinapana pa pakateyoo

^{XXXVI} Poko ti hisoku ha eehuu, Yéesu himuumoo náafulii ti pututayii naasokii: "Kásuumaay kiyeno niḡ aluu!"

^{XXXVII} Nkáyolino, nkafe, incukii nii áfulaful nkacuke. ^{XXXVIII} Pale Yéesu naasokii: "Weyme uwune inniliim? Weyme uwune innitaak pámiiloolal empuu? ^{XXXIX} Nisincan sipeesam niḡ wootam, aḡe inci himuumam! Nílikam innisincanam! Afúlaful ataakut enii niḡ picec, inci taakaataak samat nii fa innicuke fa." ^{XL} Ta naayeniye ta hisoku eehuu, náayisanii sipeesoo niḡ wootoo. ^{XLI} Innímii nkameeḡ niḡ pásuuma fo nkáyananut. Yéesu naacakanii: "Nitaakut le waah uti hili?" ^{XLII} Nkawufanoo pífiitiin yoon eesowee. ^{XLIII} Naacoop po, naali po hátikinii.

^{XLIV} Fiye, Yéesu naasokii: "Ta inci iyyeniye ta niḡ aluu, sokaasok aluu: 'Heekiice ha púlooḡ kutoom ti hilim ha heesiḡanee ha hiti Móyiis, ti pakiical pa piti piyaamakoola pa niḡ ti pakiical pa piti kícimu ka, eehuu púlooḡ fo hitaako.'" ^{XLV} Fiye, Yéesu náapankin kunuwii kati kási pakiical pa piti Pútuun pa. ^{XLVI} Naasokii: "Ehe heekiicee ha: Fo Eenucee ya ati Pútuun pa aket, ti hinoom ha híhaacyenu ha náalitoonii ti eket ya. ^{XLVII} Ti caacawoo, ehe eeha nkakaakaay ha káatuunan pakan paka púlooḡ, nkácook Jerusalem: 'Níwunko umuuyen wa utaalu Pútuun pa kati puponket wo aluu ti caacawoo.' ^{XLVIII} Aluu niyem keetantake ka eehe púlooḡ. ^{XLIX} Inci fápoñii aluu eeha Paapaa atoom náayinanane ha. Pale fo niyeno ti saatee eyye fo ta sempe sa siti patiila éfisiwanoonii ti aluu."

Pisilo pa piti Yéesu alacana

^L Púful toko, Yéesu naacoop pinapana pa pakateyoo fo kalohan cisaatee ca citi Petani. Náaseepin sipeesoo naasampanii. ^{LI} Ta naayenyii ta kaasampan, naakatani, náaseepinee alacana. ^{LII} Pinapana pa pakateyoo nkákilipo, nkayenyoo hímulu, nkañoho Jerusalem niḡ pásuuma penfakat. ^{LIII} Nkayeno tan óo tan hímulu Pútuun pa ti ekumpan ya enfakat ya.